

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ

1928

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α, ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", - ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, 50
ΑΘΗΝΑΙ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Β'—1928

ΑΘΗΝΑΙ, 15 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 4—28

ΛΥΡΙΚΑ ΧΡΩΜΑΤΑ

1

ὦ φυλλωσιά τοῦ κήπου μου, τ' ἀηδόνι σου πεθύμησα
μέ την ἐλπίδα μου ἀνοιξη μαζί τή γλυκομύριστη,
νά μου ξυπνήση τοὺς ρυθμούς που μέσα μου ἀποκοίμησα
καί νά μου φέρη τήν παλιά χαρά μου τήν ἀγύριστη.

Γιατί ἡ καρδιά, που χειμωνιά πολύχρονη τῆς στέρευε
τὸ ἠλιόζεστο χαμόγελο καί τ' ἀνθισμένο τ' ὄνειρο,
ξαναθυμάται τὸν καημό, που ὁ πόνος τὸν ἠμέρευε
σ' ἓνα κελιάδιμα ἀηδονιοῦ παρθένο καί παμπόνηρο.

2

Τὸ νέο φεγγάρι ἀπόψε πάει στὸν οὐρανὸ ἀγοβήματο
μ' ἓνα σὺν πλάι του σύνεφο πηχτὸ καί μαυροφώτιστο.
Τῆς περασμένης μας χαρᾶς μάρτυρας εἶταν—θύμα το,
καί τώρα ἐδῶ τῆς θλίψης μας σύντροφος εἶναι—ρώτησ' το.

Καθὼς μᾶς βλέπει καί τοὺς δυὸ νὰ φεύγουμε ἀσταμάτητα
σὰν ἴσκιος τῆς κακοτυχιάς, γιὰ κρίμα οὐρανοσφράγιστο,
πάνου ἀπὸ γκρέμπανα τραχιὰ κι' ἀπὸ φαράγγια ἀπάτητα
τὸ λυχνάρακι ἀντικρατεῖ σ' ἓνα ἀνθογυάλι ἀράγιστο.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ ΔΟΥΞ ΤΟΥ ΣΑΣ ΜΑΪΝΙΓΓΕΝ

[Φωτογραφία τοῦ 1922].

3

Νὰ γύριζε ξανά ὁ καιρὸς καὶ νάβλεπα τὸ ἀέρινο
τὸ πρόσωπό σου, μὲς στὸ φῶς τῆς νιότης ποὺ δὲ χάρηκα.
Τὰ κοντιλένια χεῖλή σου, τὸ μέτωπό σου κέρινο,
τὰ μάτια, πρωτοξύπνητα πουλιὰ καὶ διαβατάρικα.

Νὰ ξαναγύριζε ὁ παλιὸς καιρὸς ποὺ τώρα πέρασε,
δίχως σκληροὺς μετανιωμοὺς κι' ἀγρυπνισμένα κλάματα,
—στὸ πρόσωπό σου τὸ ἄδολο, ποὺ ἦ θύμησι δὲ γέρασε
τὸ νόημα τῆς γλυκειᾶς ζωῆς ν' ἀντιθωρῶ κατάματα.

4

Ἐσὺ μοῦ πλάνειρες τὸ νοῦ καὶ τὴν καρδιὰ ἀπολύτρωσες
ὡ πεισματάρη μου ἔρωτα καὶ τῆς ζωῆς μου διάτανε. . .
Στοῦ κήπου τὴν παλιὰ γωνιὰ σιμὰ στ' αὐλάκι φύτρωσες
ἀφύτευτος κι' ἀφρόντιστος, ψηλόλιγνέ μου πλάτανε.

Κ' ἐνῶ λογιᾶζω πάντα μου γιὰ νὰ μ' ἀφήσετε ἔρημο
τῶν πειρασμῶν μου θύμησες, δίχως πνοῆς ἀνάδεμα,
ὅσα τραγούδια κι' ἄν περνοῦν ἀπ' τὸ παλιοκαλντέριμο
τὰ συνοδεύεις, πλάτανε, μὲ τὸ ζεφυροχάδεμα.

5

Παλιὸ σπιτάκι ποὺ ἔζησα τὴ μοναξιά σου ὀλάκερη,
καθὼς πιρνώ διαβατικὸς μὲ πόνου σὲ χαιρέτησα.
Θαμένη αὐτοῦ εἶν' ἡ νιότη μου στὴ θλίψη τὴν παρόκαιρη
τὴν κοινωνία σὰ γνώρισα βαθιὰ καὶ τὴ μελέτησα.

Καὶ δὲν ξεχνῶ τὴν ἀνταρσία ποὺ πρωτοπανηγύριζα
καὶ στοὺς ἀνέμους ἔριχνα βουλή καὶ γνώμη φρόνιμη.
Τὴν ἀδικία ὅποιος μισεῖ γιὰ νὰ τὴν κόψη σύρριζα
ἐκεῖνος νοιώθει μέσα του χρυσὴ χαρὰ καὶ γόνιμη.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ Ο ΝΕΟΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ

Ὅσάκις ἀκούω τὴν τόσο συχνὴν ἐκπλη-
ξιν: «Τὸ ἐπερίμενες τέτοιο πρᾶγμα ἀπ' αὐ-
τὸν τὸν ἄνθρωπο;» γελῶ.—Διότι ἐγὼ τὰ
περιμένω ὅλα καὶ ἀπ' ὅλους. Ἀλλὰ καὶ χω-
ρὶς αὐτό, πάλιν δὲν θὰ ἐξαφνίζομαι κα-
θόλου, ὅταν εἶδα κάποτε τὸν Παῦλον Νιρ-
βάναν, τὸν πεζογράφον, νὰ ἐμφανίζεται μὲ
μὴν ποιητικὴν συλλογὴν: Παγὰ Λα-
λέουσα. Ἄλλως τε μία ποιητικὴ συλλο-
γὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ πρώτη μου μὲ τὸν Νιρβά-
ναν γνωριμία. Ὡς τὸ παλαιόν, τὸ χαμένον,
τὸ λησμονημένον βιβλιαράκι! Ποῦ νὰ εὐρί-
σκεται ἄρα γε τώρα; Εἰς τὸ τραπέζι μου
ἔχει βέβαια. Εἰς τὴν βιβλιοθήκην μου οὔτε.
Εἶναι τόσα χρόνια ἀφότου τὸ ἔλαβα! Ἔνα
καλοκαίρι—τοῦ 1884 ἢ 1885;—εἰς τὴν
κατρίδα μου, μοῦ τὸ ἔστειλεν ἀπὸ τὸν Πει-
κιὰ ὡς δῶρον συναδελφικὸν ὁ ποιητὴς ὁ ἴ-
διος, ὁ ἀγνωστός μου, μ' ἓνα γράμμα φιλο-
προνέστατον καὶ σχεδὸν . . . καλλιγραφικόν.
Ἐνθυμοῦμαι. Τὸ βιβλιαράκι ἦτο καλοτυ-
πωμένον σὲ χαρτὶ κ ρ ε μ μὲ στοιχεῖα ἑ λ-
'ε β ε ρ. Καὶ περιεῖχε—τί ἄλλο;—στίχους
ραρμμένους εἰς τὴν καθαρεύουσαν. Ἔνα ἐκ-
τενὲς ποίημα ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὴν «Ἐκ-
κεῖν τῶν Κειμηλίων τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος»,
ἔρχιζεν ἔτσι:

ὦ, ἄφετέ με ἄσκεπῆς τὴν κεφαλὴν νὰ κλίνω . . .

Παρακάτω δὲν ἐνθυμοῦμαι. Ἄλλ' ἔλη-
μνήσα τὸ κυριώτερον: Ὁ ποιητὴς δὲν ὠ-
μαζέτο τότε Παῦλος Νιρβάνας, ἀλλὰ Πέ-
τρος Κ. Ἀποστολίδης. Ἦτο τὸ ὄνομα ἐνὸς
ειραιώτου φοιτητοῦ τῆς Ἰατρικῆς, τὸ ἔ-
λεπα πρὶν συχνὰ καὶ εἰς τὴν «Διάπλασιν
τῶν Παίδων»!—καταγομένου ἀπὸ τὴν Σκό-
τελον καὶ γεννηθέντος, ἀπὸ μητέρα χιωτίσ-

σαν, τὸ γένος Ῥάλλη, εἰς τὴν Μαριούπο-
λιν τῆς Ρωσσίας τῷ 1866, ὅπου καὶ ἔμεινε
μέχρι τῆς ἡλικίας τῶν πέντε ἢ ἕξ ἐτῶν.
Τὸν συμπαθῆ χαχολισμὸν τῆς νη-
πιότητός του τὸν διετήρει κάπως ὡς ἐφη-
βος. Ἦτο βαρὺς, σωματώδης, ὀλιγόλογος,
σοβαρὸς, μὲ τὰ πρόωρα γένεια του καὶ μὲ
τὰ γυαλιὰ του, μὲ φωνὴν μπάσσοῦ καὶ μὲ
τὴν ἀνδρικήν ἐμβρίθειαν τῆς φυσιογνωμίας
του. Τὸν ἐγνώρισα προσωπικῶς τὸ ἐπόμε-
νον μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ βιβλίου του
φθινόπωρον, ὅταν, φοιτητὴς κ' ἐγὼ συναμή-
λικος, ἦλθα εἰς τὰς Ἀθήνας μετὰ τὰς
πρώτας διακοπὰς. Μοῦ ἐφάνη πολὺ πρεσ-
βύτερός μου, καὶ τοῦ ὠμίλησα μὲ σεβα-
σμόν. . . Ἡ γνωριμία μας ἐγένεν ἓνα μεση-
μέρι εἰς τὸ καφενεῖον «Κοραῆς» τῆς ὁδοῦ
Ἰπποκράτους, ὅπου ἡ φοιτητικὴ μας πα-
ρέα μετεκομίζετο συνήθως ἀπὸ τὸ ἀντικρυ-
νὸν ἐστιατόριον τοῦ κύρ-Φίλιππα, ἢ τὸ γει-
τονικὸν τοῦ Εὐδῆ, διὰ νὰ πάρῃ τὸν καφέν,
νὰ παῖξῃ σκάκι καὶ νὰ συζητήσῃ φιλολογι-
κά. Ἐμαζευόμεθα τότε καμμιὰ εικοσαριά
«λόγιοι νέοι», μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ Ἀντώ-
νιος Μάτεσις, ὁ Θεόδωρος Βελλιανίτης, ὁ
Ἀγησίλαος Ἀρτέμης, ὁ περιώνυμος Περι-
κλῆς Ραυτόπουλος, ὁ Εὐστάθιος Βερροιώ-
της, ὁ μακαρίτης Νικόλαος Σταματέλος, ὁ
Γεώργιος Βαλαβάνης καὶ ἄλλοι. Εἶχαμεν
ἤδη δημοσιεύσει τα πρώτα μας ἔργα.—ἄλ-
λος στίχους, ἄλλος διηγήματα, κι' ἐγὼ . . .
μισὸ μυθιστόρημα,—κι' ἐφανταζόμεθα τό-
σο μεγάλα διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ὥστε χω-
ρὶς δισταγμὸν ἀπερασίσσαμεν νὰ ιδρύσωμεν
καὶ ἰδικὴν μας ἐφημερίδα, φιλολογικὴν καὶ
ἐθθυμογραφικὴν. Οὕτως ἐξεδίδοντο μετ' ὀ-
λίγον αἱ βραχύβιοι «Ἀθηναί», εἰς τοὺς κυ-

ριωτέρους συνεργάτας τῶν ὁποίων συγκατέλεγετο, ἀναπόσπαστον πλέον καὶ προσφιλέστατον μέλος τῆς παρέας μας, καὶ ὁ Πέτρος Κ. Ἀποστολίδης. Ὡς μανθάνομεν ἀπὸ τὴν χαριτωμένην ἐκείνην «Γλωσσικὴν Αὐτοβιογραφίαν» τοῦ Παύλου Νιρβάννα, ὁ Πέτρος αὐτὸς ἐφημιζέτο κι' ἐθαυμάζετο ἀπὸ τότε εἰς τὴν πατρίδα του «ὡς κάτοχος τῆς γλώσσης». Ἡμεῖς, ἐνθυμοῦμαι, τὸν ἐθαυμάζαμεν ὄχι μόνον διὰ τὴν ἑλληνομάθειάν του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς ἰδέας του. Ὅταν ἐφάνη τὸ πρῶτον τοῦ ἄρθρον εἰς τὰς «Ἀθήνας», μᾶς ἔκαμε τόσην ἐντύπωσιν, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ συναντηθῶν δυὸ ἀπὸ τὴν παρέαν μας, χωρὶς νὰ νταλλάξουν αὐτὰ τὰ θαυμαστικά :

— Ἡ ὠραία γ λ ὠ σ σ α τοῦ Ἀποστολίδη!

— Μὰ καὶ τί ἰδέαι! τί ἐμβρίθεια!!

Σιγὰ-σιγὰ τὴν κολακευτικὴν ἰδέαν ποὺ ἐσηματίσαμεν ἡμεῖς ἐξ ἀρχῆς, τὴν ἐσηματίζε κι' ὁ κόσμος. Τὸ ὄνομα Πέτρος Κ. Ἀποστολίδης, συναντῶμενον συχνὰ εἰς τὰ Ἡμερολόγια, τὰ Περιοδικὰ καὶ τὰς Ἐφημερίδας τῆς ἐποχῆς, ἐγένετο ἀπὸ τὰ γνωστότερα καὶ τὰ συμπαθητικώτερα τῶν νέων φιλολογικῶν ὀνομάτων. Μοιραίως ὁ νεαρὸς συγγραφεὺς ἐφέρετο πρὸς τὴν μεγάλην ἐπιτυχίαν, πρὸς τὸν θρίαμβον. Εἰμπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι οὐδέποτε, καθ' ὄλον τὸ διάστημα τοῦ τριαντακονταετοῦς τοῦ φιλολογικοῦ σταδίου, ἐγνώρισε τὴν ἀποτυχίαν. Κανεὶς ποτέ, οὔτε ἐπίσημος οὔτε ἀνεπίσημος, ἀμφισβήτησε τὴν ἀξίαν του, τὸ τάλαντόν του. Ὅ,τι ἔκαμνεν, ἤρεσε κι' ἐθαυμάζετο γενικῶς, ἀνεπιφυλάκτως. Μόνον κάποτε μερικοὶ νέοι, —οἱ πολυθρύλητοι «ἐπαναστάτες», —ἀπεπειράθησαν, μεταξὺ τῶν ἄλλων παλαιῶν ἀξίων, νὰ ἐπιτεθῶν καὶ κατὰ τοῦ Παύλου Νιρβάννα. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὸ ἔκαμαν μὲ τόσην διάκρισιν, μὲ τόσην δειλίαν, καὶ τόσον γρήγορα ἐφάνησαν μετανοήσαντες! Σχέτικῶς μὲ ἄλλους τῆς φιλολογικῆς γενεᾶς του ἢ τῆς ἀμέσως προηγούμενης, ὁ Παῦλος Νιρβάννας δὲν ἐδίχθη ποτέ. Καὶ σήμερον ἀναγνωρίζεται μετὰ τῶν κορυφαίων μας λογοτεχνῶν καὶ ἀπὸ τὸ ἀνεπτυγμένον κοινόν, καὶ ἀπὸ τοὺς παντὸς κόμματος λογίους καὶ κριτικούς, καὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους ὁμοίως. Δὲν ὑπάρχει ἴσως ἄλλο «φιλολογι-

κὸν ὄνομα» εἰς τὸν τόπον μας ποὺ νὰ συγκεντρῶνῃ τόσο ζωηρὰς συμπαθείας.

* *

Ἡ πρώτη μας γνωριμία κατέληξε γρήγορα εἰς φιλίαν στενήν, τὴν ὁποίαν τὸ παρμικρὸν νέφος δὲν ἐσχίασεν ἕως σήμερον. Αὐτὸ διὰ κανένα ἴσως ἀπὸ τοὺς συναδέλφους, μὲ τοὺς ὁποίους μᾶς συνδέει πολυετῆς φιλία, δὲν εἰμπορῶ νὰ τὸ λέγω ἀδιστακτικῶς. Καὶ μὲ τοὺς ἀγαπητοτέρους μου, παρεξήγησεν ἢ ἀντιγνωμίαι μ' ἔκαμαν συχνὰ νὰ ἐλθῶ εἰς ρῆξιν ἢ εἰς ψυχρότητα. Μὲ τὸν Νιρβάννα ποτέ. Δὲν ξεύρω πῶς, ἐξ ἀρχῆς, εὐρισκόμεθα σύμφωνοι εἰς ὅλα. Ἐἶναι ὁ μόνος, μὲ τὸν ὁποῖον εἰμπορῶ νὰ συνομιλήσω ἐλεύθερα δι' ἑτιδήποτε, καὶ τὸ πλέον ἀκάνθηδες, καὶ νὰ συνεννοηθῶ, καὶ νὰ συζητήσω, χωρὶς φόβον νὰ παρεξηγηθῶ. Σπανιώτατα μᾶς χωρίζουν ἰδέαι· ἀλλὰ καὶ τότε παρεμβαίνει εὐθὺς ἡ ἀγάπη διὰ νὰ μᾶς συνενώσῃ καὶ πάλιν. Μόνον πλησίον τοῦ Νιρβάννα αἰσθάνομαι τὴν ἀνεσιν, τὴν ἐλευθερίαν, καὶ τὴν εὐτυχίαν ἃν θέλετε, ποὺ μᾶς παρέχει ἡ πλήρης, ἡ ἀληθινὴ καὶ βαθεῖα συνεννόησις. Τὸ περιεργὸν εἶναι, ὅτι ἐνῶ εἰς τὴν φιλολογικὴν ἐργασίαν εἴμεθα ἀντίποδες, ἐνῶ πνευματικῶς ἀκολουθοῦμεν τοὺς πλέον ἀντιθέτους δρόμους, ἐνῶ τὰ ἔργα μας φανεροῦν καθαρώτατα δύο ἀνθρώπους ἐντελῶς ἀνομοίους, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ὑπέθετε κανεὶς ὅτι ἀπωθοῦνται ἀπὸ τὴν ἰσχυροτέραν ἀντιπάθειαν, ἀπεναντίας ἡ ἀμοιβαία μας ἔλξις εἶναι σταθερὰ καὶ δυνατὴ. Ἀλλ' ἀκόμη περιεργότερον εἶναι, ὅτι τὸ ἴδιον τοῦτο ἤκουσα νὰ βεβαιώνουν καὶ πολλοὶ ἄλλοι συνάδελφοί μας, ἐπίσης διαφορετικοὶ κι' ἐπίσης ἀγαπημένοι μὲ τὸν Νιρβάννα. Τὸ τόσο συχνόν εἰς τὸν πολυτάραχον κύκλον μας: «μ' αὐτόν τὸν ἀνθρώπο δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ συνεννοηθῇ», ποτέ δὲν τὸ ἤκουσα διὰ τὸν Νιρβάννα ἀπὸ κανένα μας. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Νιρβάννας κατέχει τὴν ιδιότητα νὰ συνεννοηθῆται καὶ νὰ τὰ ἔχη καλὰ μὲ ὅλους. Εἶναι, νομίζω, ἓνα γνώρισμα τοῦ χαρακτήρος του τὸ ὅτι, ὅσοι τὸν πλησιάζουν, τὸν νομίζουν ἀσφαλῶς ἰδιόκτον, ἐνῶ κατὰ βάθος εἰμπορεῖ νὰ μὴν εἶναι κανενός. Εἶναι δὲ ἀκόμη, ἃν θέλετε, μία ἐξήγησις τῆς ἰδιοφυίας του καὶ μία αἰτιολογία τῆς φιλολογικῆς του ἐπιτυχίας. Τὰ ἔργα του ἐν

γένει ἔχουν—καὶ πῶς εἰμποροῦσε νὰ μὴν ἔχουν;—κάτι ἀπὸ τὸν χαρακτήρα του. Ἀπὸ τοὺς πλέον ἀνομοίους καὶ ἀντιθέτους ἀναγνώστας, καθέννας νομίζει ὅτι ἐγράφησαν δι' αὐτόν. Καὶ ὅλοι αὐτοὶ λατρεύουν τὸν Νιρβάννα!

Ὅσον διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπιτυχίαν καὶ τὴν δι' αὐτῆς κοινωνικὴν,—διότι ἡ φιλολογικὴ σπανίως ἐφελκύνει καὶ ἄλλην,—ὁ ἰατρὸς Πέτρος Κ. Ἀποστολίδης, περισπώμενος ἀπὸ τὸν φιλόλογον Παῦλον Νιρβάννα, ἄλλοτε φροντίζει. Δὲν ἐφιλοδόχησε, δὲν ἐπέδωξε ποτὲ οὔτε πελατεῖαν, οὔτε κλινικὴν, οὔτε ἔδραν Πανεπιστημίου. Ἡρέσθη νὰ εἶναι ἰατρὸς τοῦ Π. Ναυτικοῦ. Ἡ ἐπιστήμη του, τὴν ὁποίαν ἐσπούδασεν ἐν τούτοις βαθύτατα, καὶ κυρίως τὸν κλάδον τῆς ψυχιατρικῆς, δὲν τοῦ προσεπόρισεν οὔτε πλοῦτη, καὶ ἴσως οὔτε δόξαν. Ἐκτὸς ἂν εἶναι ἡ ὑπόληψις, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε μετὰ τῶν συνκαδῶν του, ἐκ τῆς δημοσιεύσεως ὀλίγων καθαρώς ἐπιστημονικῶν διατριβῶν, ὡς ἡ «Τέχνη καὶ Φρενοπάθεια» (1905). Ὁ πατέρας του εἶχε χάσει τὴν μεγάλην του περιουσίαν καὶ, ἀποθνήσκων πρὸ τριακονταετίας, δὲν τοῦ ἀφῆκε σχεδὸν τίποτε. Τὸ 1906 ὁ Νιρβάννας, μονογενῆς, εἶχε τὸ ἀτύχημα νὰ χάσῃ καὶ τὴν προσφιλεῖ του μητέρα. Ὅπως, εἰς τὸ μέσον τῆς ζωῆς, ἀπέμεινε χωρὶς πατρικὴν οἰκογένειαν, πρὶν προφθάσῃ νὰ δημιουργήσῃ ἰδικὴν του. Μέγα εὐτύχημα ἢ ἀπομόνωσις δι' ἓνα ἀνθρώπον τῶν γραμμάτων, δι' ἓνα φιλόσοφον! Ἀλλ' ὁ Νιρβάννας τὸ ἐθεώρει δυστύχημα. Μία ἐλαφρὰ μελαγχολία,—ἡ αἰωνία μελαγχολία τοῦ ὄρφανου,—ἀνεδίδητο, ἐκείνον τὸν καιρὸν, ἀπὸ τὸ ὄλον του. Καὶ αὐτὴ μᾶς τὸν ἔκαμνεν ἀκόμη συμπαθητικώτερον. Τὸν ἐζήλευα! Ἄναι χαρὰ τῆς οἰκογενείας τῆς ἡσάν τότε ἀπηγορευμένοι, πόσο προσιτώτεροι ὅμως τῶ ἡσάν αἱ μεγάλαι χαρὰ τῆς Τέχνης, διὰ τὴν ὁποίαν ἔζη! Ἡμποροῦσε νὰ ἐργάζεται ἡσυχος, ἐλεύθερος, ἀφροντις, χωρὶς ἄλλον περισπασμὸν ἀπὸ κανένα ἀκούσιον ταξίδι ὑπηρεσίας εἰς καιρὸν ἀκατάλληλον, ἢ ἀπὸ καμμίαν ἀπώλειαν εἰς τὸ μικρὸν φιλικὸν χαρτοπαίγιον. Καὶ νὰ φιλοτεχνῇ τὰς ὠραίας του σελίδας, καὶ νὰ κάμνῃ τὰς ὠραίας του ἐκδόσεις, καὶ νὰ διαβάζῃ τὰ ὠραία του βιβλία, καὶ νὰ διατηρῇ τὴν ὠραίαν του ἀλληλογραφίαν, καὶ ν' ἀκολου-

θῆ τὸν ὠραῖον του δρόμον, χωρὶς ἐμπόδιον, χωρὶς τύψιν, χωρὶς φραγμόν. Πῶς νὰ μὴν τὸν ζηλεύουν ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ δυστυχεῖς, τῶν ὁποίων τόσον συχνὰ διώχνει τὸ ὄνειρον καὶ ἀφυπνίζει τὰς τύψεις, καὶ κλείει τὸν δρόμον ἢ ἀμελικτῆ Ἀνάγκη! Ἀλλ' εἶπα, ὅτι ὁ Νιρβάννας τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτὴν τὴν ἐθεώρει δυστύχημα. Καὶ μετ' ὀλίγον ἐγένετο σύζυγος, πατέρας, οἰκογενειάρχης. Ἀπὸ τότε, ὡς ὁμοιοπαθῆς κι' ἐγὼ ἔπαυσα νὰ τὸν ζηλεύω. Ποῖος ὁμως μὲ βεβαιώνει ὅτι τῶρα δὲν εἶναι ζηλευτότερος;

Ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται μόνον ὅποτε θέλουν, καὶ ἀπὸ πολλοὺς ἀκόμη ἐργαζομένους καθ' ὑποχρέωσιν καὶ παραγγελίαν, ὁ Παῦλος Νιρβάννας εἶναι ἴσως ὁ πλέον πολυγράφος. Πόσα δὲν ἔγραψεν ἀφότου, μετὰ τὰ πρῶτα νεανικά δοκίμια τοῦ Πέτρου Κ. Ἀποστολίδου, σεβαστὰ καὶ αὐτὰ τὸν ἀριθμὸν, καὶ μετὰ μίαν μακρὰν ὀπισθοῦν ἐξαφάνισιν, (τὴν ἐποχὴν κάποιου δισταγμοῦ μετὰ τὴν ἐπιστήμης καὶ φιλολογίας, καὶ τῆς ἐκλογῆς ἐνὸς προγράμματος βίου, ἂν ὄχι καθ'αυτὸ ἐπαγγέλματος), προσέλαβε τὸ εὐτυχὲς αὐτὸ ψευδώνυμον κι' ἐνηγκαλίσθη ὀριστικῶς τὴν λογοτεχνίαν!

Ἀπὸ τὴν μεγάλην παραγωγὴν του, πρέπει νὰναφέρω τὰ ἔξοχα δραματικὰ ἔργα: «Ἀρχιτέκτων Μάρθας», «Μαρία ἡ Πενταγιάτισσα», «Τὸ Χελιδόνι» καὶ «Ὅταν σπάσῃ τὰ δεσμά του», τὸ μοναδικόν του μυθιστόρημα «Ἀγρολούλουδο», καὶ ἀναρίθμητον πλῆθος θαυμαστῶν χρονογραφημάτων, μελετῶν, δοκιμίων, (Ἡ φιλοσοφία τοῦ Νίτσε—Θέμος Ἀννίνος—Γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία—Βαλαωρίτης),—πανηγυρικῶν λόγων, χαιρετισμῶν, διαλέξεων, προπόσεων καὶ . . . ἐπιστολῶν.

Συγκαταλέγω καὶ τὰς ἐπιστολάς, διότι καὶ αὐταὶ ἀποτελοῦν φιλολογικὰς σελίδας. Συλλογίζομαι, ὅτι μίαν ἡμέραν, ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ἔργα τοῦ Νιρβάννα θὰ εἶναι ἡ ἀλληλογραφία του. Ἐγὼ τοῦλάχιστον οὐδέποτε ἔλαβα γράμμα του,—καὶ ἀπλοῦν σημεῖωμα ἀκόμη—ποῦ νὰ μὴν εἶναι σωστὸν καλλιτέχνημα. Ὡς δεῖγμα ἤθελα νὰ δημοσιεύσω ἐδῶ τὸ θαυμάσιον ποῦ μοῦ ἔστειλεν εἰς ἀπάντησιν συλλυπητηρίου μου διὰ τὸν θάνατον τῆς μητέρας του. Ἀλλὰ τὸ ἐφύλαξα τόσον καλά, ὥστε δὲν τὸ εὐρίσκω τῶρα.

Πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἔργων, τὰ ὁποῖα

τόσον ἀτελῶς ἀπρηίθησα, ἀνταποκρίνεται ἄλλο πλῆθος—πραγματικῶς ἀμέτρητον αὐτό, —τῶν βιβλίων, τὰ ὅποια ἀνεγνώσθησαν διὰ τὴν γραφὴν ἐκεῖνα. Ὁ Νιρβάνας δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς, οἱ ὅποιοι γράφουν ἀντλοῦντες ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ ἀπὸ τὸ «ξερὸ» τους. Ἄλλως τε δὲν γνωρίζω νὰ ὑπάρχουν πολλοὶ τέτοιοι συγγραφεῖς σήμερα. Ὁ Πιέρ Λοτί ισχυρίζετο μίαν φοράν ὅτι ἔπαυσε νὰ διαβάζῃ ὅ,τιδήποτε, ἀφοῦ ἐδιέβασεν εἰς τὴν νεότητά του μερικὰ ἀπαραίτητα βιβλία. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸς ἀπεδείχθη κατόπιν . . . τερατολόγος. Ὅλοι ὅσοι γράφουν, χρησιμοποιοῦν, πολὺ ἢ ὀλίγον, ὡς πηγὴν καὶ ὡς κέντρον καὶ ὡς ὁδηγόν, τὰ γραπτὰ τῶν ἄλλων. Ἄλλ' ὁ Νιρβάνας εἶναι ἐξαιρετικῶς βιβλιοφάγος. Ἐκτὸς τοῦ τότε Ἐπισκοποπούλου, — τοῦ σημερινοῦ Nicolas Segur, — κανένα ἄλλον δὲν ἐγνώρισα εἰς τὸν κύκλον μας, πού νὰ ἔχῃ μεγαλητέραν μανίαν μὲ τὰ βιβλία. Καὶ προπάντων μὲ τὰ νέα. Διὰ τὴν πολὺ περισσύτερον ἀφ' ὅ,τι ἐγράφη ποτέ, τὸν Νιρβάναν ἐνδιαφέρει ὅ,τι γράφεται σήμερα. Ἔννοεῖ νὰ παρακολουθῇ βῆμα πρὸς βῆμα τὴν πνευματικὴν κίνησιν τῶν ἡμερῶν μας. Δὲν ὑπάρχει ἰδέα, τάσις, συρμός, κίνησις, ὕψος, σχολή, τεχνοτροπία, μορφὴ, σύστημα, τίποτε τὸ νεοφανές, πού νὰ μὴ τὸ μανθάνῃ πρῶτος καὶ νὰ μὴ τὸ ἐγκολποῦται. Ῥομαντισμός, νατουραλισμός, συμβολισμός, προρραφικισμός, ντισεϊσμός, ἰψενισμός, — Δ' Ἀννούντσιο, Ἀνατόλ Φράνς, Ράσκιν, Τολστόϊ, Κνουτ Χάμσουν, Βγιέρνσον, — ὅλοι καὶ ὅλα ἐκ περιτροπῆς τὸν εὐρήκαν πρόθυμον μαθητὴν, καὶ ἔπειτα διδάσκαλον. Τὸ τάλαντόν του, — ὄριμον, μορφωμένον καὶ προσωπικόν τώρα, — ἐσφυρηλατήθη πολὺ περισσύτερον ἀπὸ τὴν λυσσαλέαν αὐτὴν ἀνάγνωσιν παρά ἀπὸ τὴν γνῶσιν τοῦ κόσμου. Κάποτε μοῦ κάμνει τὴν ἐντύπωσιν ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος δὲν ἔχει ἐντυπώσεις ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἀλλὰ πάντοτε διὰ μέσου τῶν βιβλίων ὅτι τίποτε γύρω του δὲν βλέπει, ἐάν δὲν τὸ εἶδε πρῶτα ἓνας ἀγαπημένος του — καὶ ἀντιπαθητικὸς του κάποτε — συγγραφεύς. Αὐτὸ ὅμως πού λέγω, εἶναι ὑπερβολή. Μόνον διὰ νὰ πειράξῃ κανεὶς τὸν Νιρβάναν — καὶ νὰ τὸν ἀδικήσῃ — θὰ ἤμποροῦσε νὰ τὸ ισχυρισθῇ σοβαρῶς. Ἄλλ' ὁ σκοπός μου δὲν εἶναι βέβαια αὐτός. Ἄλλως τε δὲν λέγω

καὶ τώρα παρὰ ὅ,τι φρονῶ καὶ ὅ,τι φρονῶ διὰ τὸν Νιρβάναν εἶναι κολακευτικώτατον. Οὔτε ὑπάρχει ἀνθρώπος, ὅσον καὶ ἐν εἶναι βιβλιοφάγος, πού νὰ μὴν ἔχῃ ἐντυπώσεις ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν ζωὴν! Κάθε ἔργον τοῦ Νιρβάνου, καὶ μὲν φαίνεται καὶ σοφόν, ἐσκεμμένον καὶ περίτεχνον ἀποστάλαγμα τῶν νεωτέρων του ἀναγνώσεων, ἀλλ' εἶναι ἰδικόν του ἔχει μέσα πολὺ τὸ ἰδικόν του. Καὶ ἐν ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ Νιρβάνας δὲν εἶναι καθ'αυτὸ πρωτότυπος, ἀλλ' ἓνας θαυμάσιος διύλιστής καὶ ἀφομοιωτής ἐντυπώσεων ξένων, μέγας ἐκμεταλλευτής, διακοσμητής καὶ διοργανωτής τῆς καταπληκτικῆς του πολυμαθείας, — μήπως καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι πρωτοτυπία, ὅταν γίνεται μὲ τὸν μεγαλοφυῆ ἀληθῶς τρόπον πού τὸ κάμνει ὁ Νιρβάνας, ὁ μοναδικός;

* *

Εἰς τὸ ἰδικότερον αὐτὸ χαρακτηριστικόν τοῦ πνεύματός του ἀποδίδω καὶ τὴν θαυμαστὴν ποικιλίαν τῶν εἰδῶν καὶ τῶν τρόπων, ἢ ὅποια διακρίνει τὴν ἐργασίαν του. Ἀπὸ τὸ ἀπλοῦν χρονογράφημα, τὸ ὅποion ἀνύψωσεν εἰς φιλολογικὸν εἶδος, μέχρι τῆς τραγωδίας, τὰ πάντα ἔγραψε καὶ τὰ πάντα εἶναι ἰκανὸς νὰ γράψῃ. Διότι γνωρίζει τελείως πῶς γράφεται τὸ καθένα, καὶ κύριος ὄλων τῶν τύπων καὶ τῶν μετρητῶν τῆς Τέχνης, πάσης ἐποχῆς καὶ πάσης χώρας, εἴμπορεῖ νὰ δώσῃ ὁποῦδήποτε μορφήν εἰς τὴν ἐμπνευσίν του. Καὶ ὅχι μόνον εἰς τὸ σύνολον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λεπτομερείας, εἴμπορεῖ νὰ γράψῃ καθ' ὅσονδήποτε γνωστὸν τρόπον καὶ εἰς ὁποῦδήποτε γνωστὴν γλῶσσαν. Ἐξαφνα εἰς τὴν ἰδίαν σελίδα, ἔλληνίζει ἐναλλάξ ὡς Βερναρδάκης, ὡς Γαβριηλίδης ἢ ὡς Ψυχάρης' χαριτολογεῖ ὡς Ἀνατόλ Φράνς, ὡς Ἀρδουέν ἢ ὡς Ροῦδης' παιητικίζει ὡς Δ' Ἀννούντσιο, ὡς Μάτερλιγκ ἢ ὡς Χρηστομάνος' περιγράφει ὡς Λοττί, ὡς Φλωμπέρ ἢ ὡς Μητσάκης' διηγεῖται ὡς Πῶλ Ἀδάμ, ὡς Μωπασσάν ἢ ὡς Παπαδιαμάντης' φιλοσοφεῖ ὡς Νίτσε, ὡς Τολστόϊ ἢ ὡς Μπέρξον. Καὶ ὅμως, ὁ πολυειδής αὐτός, ὁ πολύγλωσσος καὶ ὁ πολύτροπος, εἰς τὸν ὅποιον τίποτε δὲν στοιχίζει νὰ διατυπώσῃ μίαν του σκέψιν εἰς ἓνα τετράστιχον χαινικόν ἢ εἰς ἓνα δράμα ἰψενικόν, — εἰς τὴν θαρρεύουσιν, τὴν μικτὴν ἢ τὴν δημοτικὴν, —

εἶνε πάντοτε ὁ ἴδιος, ὁ Παῦλος Νιρβάνας. Κάθε φοράν πού διαβάζω ἓνα ἔργον του, συλλογίζομαι: «Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀριστούργημα του. Δεν θὰ τὸ λησμονήσω ποτέ». Ἄλλὰ τὸ λησμονῶ μόλις διαβάσω ἐν' ἄλλο του. Καὶ τώρα, αὐτὴν τὴν κρίσιμον στιγμήν, βλέπω ἀπροσδοκῆτως ὅτι, ἀπὸ ὅλην του τὴν πολύτομον ἐργασίαν, δὲν ἐνθυμοῦμαι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸν «Ἀρχιτέκτονα Μάρθαν» καὶ αὐτὸν ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ «πρώτου διδάξαντος» Εὐτυχίου Βονασέρα. Εἰς μὲτην προσπάθειά νὰ ἀποληθῶ ἓνα πρόσωπον, μίαν σκηνήν, μίαν εἰκόνα, μίαν ἰδέαν, μίαν φράσιν, ἀπὸ τὰ ἄλλα. Μοῦ ἐρχονται μόνον μερικὰ καὶ λέξεις, ὡς ἀσφοδέλων, προσανατολιζομαι, λατινικά (ιστία), λιτανεῖαι (λευκαί) νοσταλγικός κτλ. Καὶ ὅμως τὰ ἐδιάβασα ὅλα, ἀκομῆ καὶ τὰ νησιώτικα διηγήματά του, πού εἶναι ἠθογραφίαι. Ἄλλ' ἰδοὺ τὸ θαῦμα: Τὸ ἔργον τοῦ Νιρβάνου, καὶ λησμονημένον, μὲ κατέχει ἀκόμη ὀλόκληρον, μὲ κυριεύει. Αἰσθάνομαι ὅλην του τὴν ἐπίδρασιν, τὴν μαγεῖαν, τὴν γοητείαν. Ἡ ὕλη ἐξατμίζεται, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα μένει. Εἶναι ὡς τὸ γλυκὺ ὄνειρον τὸ ὅποιον μᾶς εὐφραίνει καθ' ὕπνου, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ὅποιον, ἅμα ξυπνήσωμεν, δὲν ἐνθυμούμεθα τίποτε ἄλλο

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

λο ἀπὸ τὴν εὐφροσύνην του. Ὁ Νιρβάνας εἶναι μάγος, κυριολεκτικῶς. Ἀνάβει κάθε τόσο ἐμπρὸς μας ἓνα πυροτέχνημα, τὸ ὅποion μᾶς θαμβώνει μὲ τὰ φανταστικά του σχήματα καὶ τὰ ἐκπαγλα χρώματά του. Μέσα εἰς τὴν λάμψιν του, διακρίνομεν πανόμορφα παλάτια, ναοὺς χρυσομαρμάρους, ἀγάλματα καὶ ἀνθρώπους ὠραίους ὡς ἐκεῖνα,

μέσα εἰς τοπία θρυμμάσια, ὅπου τὰ δένδρα εἶναι ἀπὸ σμαράγδους καὶ τὰ ρυάκια ἀπὸ ἀδάμαντας. Τίποτε δὲν ὑπάρχει πραγματικόν εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν ὀπτασίαν, ἀπὸ τὰ ὕλικά τοῦ μαγικοῦ πυροτεχνήματος... Καὶ ἐνθυμοῦμαι τὸ θαῦμα τῶν Φακιρῶν, οἱ ὅποιοι, ἀπὸ ἓνα σπόρον, εἰς μίαν ὥραν, παρουσιάζουν ἐμπρὸς σου ὀλόκληρον δάσος. Πραγματικῶς τὰ ἔργα τοῦ Νιρβάνου ὁμοιάζουν μὲ τὴν φλόρα μιράμπιλις, τὴν θαυμασίαν χλωρίδα τῶν Φακιρῶν.

Ὁ Νιρβάνας εἶναι μάγος. Ἐξ ἐνστίκτου, καὶ τῶν ἐφημερίδων ἀκόμη ἢ κριτικῆ τοῦ χαρίζεται αὐτὸ τὸ ἐπιθετικόν. Οὐδέποτε ὁ

ἔπαινος, τοῦ ὁποῦ γίνεται τόση κατάχρησις, ἀπεδόθη καταλληλότερα καὶ δικαιότερα. Μάγος! Εἶναι ἀκριβῶς τὸ χαρακτηριστικόν τοῦ Νιρβάνου.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

[Ἐγγράφη τὸ 1908, ἀνεθεωρήθη τὸ 1922.]

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΤΕΛΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΘΙΔΡΥΣΙΝ ΤΩΝ ΦΑΝΑΡΙΩΤΩΝ ΗΓΕΜΟΝΩΝ

Τὸν διορισμὸν νέου Φαναριώτου ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας ἢ τῆς Μαλδαβίας, ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18 αἰῶνος μέχρι τοῦ 1821, ἐπηκολούθουν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τελεταὶ αἱ ὁποῖαι διήρχουν ἐπὶ ἡμέρας, καὶ αἱ ὁποῖαι δὲν ἔστεροῦντο μεγαλοπρέπειαν καὶ πομπήν. Διεξήγοντο δὲ καὶ μὲ ἐθιμοταξίαν καθιερωμένην, ἢ ὁποῖα ἐτηρεῖτο αὐστηρῶς.

Περὶ τῶν περιέργων τούτων τελετῶν κάμνομεν λόγον εὐθύς κατωτέρω.

ΥΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΒΕΖΥΡΙΚΟΝ ΜΕΓΑΡΟΝ

Καὶ πρῶτον, ἓνα καΐκι μικρὸν, προσωρισμένον διὰ τελετᾶς, τὸ ὁποῖον εἶχε πέντε ζεύγη κουπιᾶ, ἐτίθειτο εἰς τὴν διάθυσιν τοῦ ἡγεμόνος ἀπὸ τὴν παραμονὴν τῆς πρώτης ἡμέρας τῶν τελετῶν.

Κατ' αὐτὴν δέ, εἰς ὠρισμένην ὥραν, ὁ ἡγεμόνων μετέβαινε μὲ τοὺς βογιάρους τῆς ἀκολουθίας του (ἦσαν πλούσιοι ἢ ἰσχυροὶ τῶν Ἡγεμονιῶν κάτοικοι, ἐρχόμενοι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ νὰ ἀποτελέσουν τὴν συνοδείαν τοῦ νέου ἡγεμόνος) εἰς τὴν ἀποβάθραν τοῦ βεζυρικοῦ μεγάρου. Ἐδῶ τὸν ἐπερίμεναν ἄλογα σελλωμένα, τὰ ὁποῖα εἶχε φροντίσει νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τοὺς ἀνωτάτους ὑπαλλήλους τῆς Πύλης ὁ καπουκεχαγιᾶς (ἀντιπρόσωπος) τοῦ ἡγεμόνος. Καὶ ἡ συνοδεία ἐφιππος μετέβαιναν εἰς τὸ βεζυρικόν μεγάρου καὶ διηυθύνετο πρὸς τὴν κλίμακα τοῦ κεχαγιάμπη, ὅπως ὠνομάζετο τότε ὁ ὑπουργὸς τῶ Ἐσωτερικῶν.

Ὁ ἡγεμόνων τότε ἀφίππευε καὶ εἰσῆρχετο εἰς τὴν αἴθουσαν ἀναμονῆς τοῦ κεχαγιάμπη, ὅπου ὁ ὑποτελετάρχης ἦρχετο καὶ

τοῦ ἀνήγγελλεν, ὅτι ὁ μέγας Βεζύρης ἐνέκρινε νὰ παρουσιασθῇ εἰς αὐτόν. Ἐκεῖ ὁ ἡγεμόνων ἐνεδύετο ἀπὸ τὸν τελετάρχην τὸ σερασέρ, ἐπανωφόρι χρυσοῦφαντον, γνώρισμα τοῦ ἀξιώματός του, ἐνεδύοντο δὲ καὶ οἱ βογιάρου, μικροὶ καὶ μεγάλοι, τῆς ἀκολουθίας του τὸ καφτάνι, ἐπανωφόρι καὶ τοῦτο, κατωτέρας ὅμως ἀξίας. Ἀφοῦ δὲ ἔληγεν ἡ τελετή, ὁ ἡγεμόνων κατέβαιναν εἰς τὸν κεχαγιάμπη, εἰς τὸν ρεῖζ, ἐφέντην (ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν), εἰς τὸν τσαούσμπασην, τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης. Καὶ κατελθὼν ἔπειτα διὰ τῆς μεγάλης κλίμακος, ἐπέβαιναν ἵππου (ὁ κεχαγιάμπη εἶχε φροντίσει νὰ τοῦ ἐτοιμασθῇ) καὶ συνοδευόμενος ἀπὸ τὴν ἀκολουθίαν, διήρχετο τὴν πύλην τοῦ Φαναρίου καὶ μετέβαιναν εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναόν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΤΕΛΕΤΗ ΕΙΣ ΤΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑ

Τὸ ἡγεμόνα ὑπεδέχετο εἰς τὴν θύραν τοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ αὐτὸς ὁ πατριάρχης, φέρων τὸ ἐπιτραχήλιον καὶ κρατῶν τὴν πατερίσαν. Τὸν ἐπιανε δὲ ἀπὸ τὸ χεῖρ καὶ τὸν ὠδήγει εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ, ἐνῶ προηγούντο τὰ ἑξαπτέρυγα μὲ τὸν σταυρὸν ὡς καὶ 12 ἱερεῖς, ἐνδεδυμένοι τὰς ἱερατικὰς στολάς, οἱ ὁποῖοι ἔψαλλον τὸ: ἄξιόν ἐστιν. Ὁ ἡγεμόνων ἔπειτα ἀπεκαλύπτετο καὶ ἐπροσκυνοῦσε τὰς ἀγίας εἰκόνας. Κατόπιν ἔσταμάτα, πάντοτε ἀσκεπής, εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ. Δύο δὲ ἀρχιερεῖς ἐκ τῶν ἐπισήμων, θέτοντες τὴν χεῖρα ἐπ' αὐτοῦ, ὁ μὲν πρὸς τὰ δεξιὰ, ὁ δὲ πρὸς τὰ ἀριστερά, τὸν παρουσίαζαν εἰς τὸν πατριάρχην, ὁ ὁποῖος τὸν ὑπεδέχετο εἰς τὴν

κάτω βαθμίδα τοῦ θρόνου του, διὰ νὰ τὸν ἐλόγησῃ.

Ἀφοῦ δὲ ἠσπάζετο τὸ χεῖρ τοῦ πατριάρχου, ἐτοποθετεῖτο, μὲ τὸ κάλυμμα πλέον ἐπὶ κεφαλῆς, εἰς τὸ ἡγεμονικὸν στασείδιον. Ταυτοχρόνως ὁ πατριάρχης ἀνήρχετο εἰς τὸν θρόνον του καὶ οἱ ἀρχιερεῖς εἰς τὰ στασεϊδιά των.

Ἀμέσως δὲ ἱεροκῆρυξ ἢ ἀρχιερεὺς (ὄχι ὅμως ἐκ τῶν ἐπισήμων) ἔξεφώνει κατάλληλον λόγον, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπηκολούθει ὁ πολυχρονισμὸς τοῦ πατριάρχου, ψαλλόμενος ἀπὸ τὸν δεξιὸν χορὸν, καὶ ὁ τοῦ ἡγεμόνος, ἀπὸ τὸν ἀριστερόν.

Τοιοιτοτρόπως ἔληγεν ἡ τελετή. Ὁ δὲ πατριάρχης, λαμβάνων καὶ πάλιν τὸν ἡγεμόνα ἀπὸ τὸ χεῖρ, τὸν ὠδήγει μέχρι τῆς θύρας τοῦ ναοῦ, ὅπουθεν οὗτος μετέβαινε μὲ τὴν ἀκολουθίαν του εἰς τὸ εὐτρεπισμένον καὶ ἔτοιμον νὰ τὸν δεχθῇ ἡγεμονικὸν μέγαρον.

Ἐδῶ μετ' ὀλίγον τὸν ἐπεσκέπτετο ὁ πατριάρχης καὶ ὅλοι οἱ ἀρχιερεῖς, διὰ νὰ τὸν συγχαροῦν. Ὁφείλε δὲ νὰ τοὺς ὑποδεχθῇ εἰς τὸ κεφαλόσκαλον. Καὶ ἀφοῦ ἀπεκαλύπτετο, ἐφιλοῦσε τὸ χεῖρ μόνον τοῦ πατριάρχου καὶ τὸν συνώδευεν εἰς τὴν αἴθουσαν, ὅπου καθένας ἐλάμβανε θέσιν κατὰ τὴν τάξιν του. Τοὺς προσέφεραν δὲ γλυκὰ, καφὲ καὶ μυρωδικὰ, ἐπιφυλάσσοντες μόνον εἰς τὸν πατριάρχην καὶ τὸν ἡγεμόνα τὸ τιμπὺκα καὶ τὴν ποδιάν (ὑφασμα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦτιον πολυτελές, διδόμενον πρὸς τιμὴν μόνον εἰς ἐπισημότατα πρόσωπα, διὰ νὰ τὸ ἀπλώσουν εἰς τὰ γόνατά των, πρὶν νὰ προσφερθῇ ὁ καφὲς καὶ τὰ γλυκὰ).

Ὅταν δὲ ἀνεχώρει ὁ πατριάρχης, ὁ ἡγεμόνων τὸν συνώδευε μέχρι τῆς σκάλας, ὅπου τοῦ ἐφιλοῦσε καὶ πάλιν τὸ χεῖρ, ἀπεχαιρέτα τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἐπέστρεφε κατόπιν εἰς τὴν αἴθουσάν του.

Ἡ ἰδία ἐθιμοτυπία ἐτηρεῖτο καὶ κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων (ὁ ὁποῖος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διέτριβε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν), ἢ ὁποῖα συνέβαινε τὴν ἰδίαν ἡμέραν.

Ἡ ΤΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΚΟΥΚΑΣ

Εἰς τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα ἐπηκολούθει ἡ τελετή τῆς ἀκροάσεως εἰς τὰ σουλτανικά

ἀνάκτορα, ἢ ὁποῖα ἐκαλεῖτο καὶ τελετή τῆς κούκας.

Ἦτο δὲ ἡ κούκα εἶδος κράνους μὲ λοφίον εὐρὸν στολισμένον μὲ πτερά, τὸ ὁποῖον ἐσυνήθιζαν νὰ φοροῦν οἱ γιανίτσαροι. Καὶ δι' αὐτὴν δὲ κατηρτίζετο κατάλογος τῶν ἀκολουθῶν τοῦ ἡγεμόνος ἀπὸ τὴν παραμονὴν καὶ ὠρίζετο ἡ τάξις, τὴν ὁποίαν ἡ συνοδεία θὰ ἐτήρει κατὰ τὴν πορείαν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ κατὰ τὴν παρουσίαν εἰς τὸν Σουλτάνον. Σώματα δὲ γιανιτσαρῶν, ὠρισμένα πρὸς τοῦτο, κατέφθινον τὴν νύκτα μὲ τοὺς ἀρχηγούς των εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἡγεμόνος, καθὼς καὶ τὸ λοιπὸν προσωπικὸν τῆς συνοδείας, κατέφθινε δὲ ἀκόμη καὶ τὸ ἄλλογον, τὸ ὁποῖον ἡ Πύλη ἐπρόσφερεν εἰς τὸν ἡγεμόνα, λαμβάνουσα ἀπὸ τὰ ἀνακτορικά ἱποσιτίασια, τὸ λεγόμενον ταβλάμπασης.

Ὁ ἡγεμόνων, τὴν ἡμέραν τῆς τελετῆς, ἀνεχώρει ἐφιππος ἀπὸ τὴν αὐλὴν του μὲ τὴν ἀκολουθίαν του. Ἀλλ' ἠδύνατο καὶ νὰ ἀποσείλῃ ὄλην τὴν ἀκολουθίαν του εἰς τὸ μπαχτσέ-καπουσοῦ (πύλην τοῦ κήπου), ὅπου μετέβαιναν ἐκεῖ ὁ ἴδιος μὲ τὸ καΐκι, τὸ ἔχον τὰ πέντε ζεύγη τῶν κουπιῶν. Ἀφοῦ δὲ ἵππευεν ἐδῶ τὸν ταβλάμπασην, μετέβαινε κατ' εὐθείαν εἰς τὸ καποῦ-κονάκ, τὸ πρὸ τῆς εἰσόδου εἰς τὰ ἀνάκτορα διαμέρισμα. Ἐδῶ ἐνεδύετο τὴν καμπανίτσαν, τὴν τιμητικὴν ἐκείνην γούναν, μὲ τὸ ἰδιαιτέρὸν τῆς σχῆμα, ἢ ὁποῖα ἐδίδετο μόνον εἰς τοὺς πρώτης τάξεως πασάδες, καὶ τὴν ὁποίαν ἐπέθετεν ἐπὶ τοῦ καφτανίου τοῦ ἀπὸ ἀτλάζι λευκόν, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐνδυθεῖ ἀπὸ τὴν αὐλὴν του. Ἐφιππος ἔπειτα παρετάσσετο εἰς γραμμὴν μὲ τὴν ἀκολουθίαν του, περιμένων νὰ περάσῃ ὁ μέγας βεζύρης διὰ νὰ τὸν χαιρετήσῃ, καὶ διηυθύνετο κατόπιν εἰς τὰ ἀνάκτορα.

Ὅταν δὲ ἐφθάνεν εἰς τὴν δευτέραν πύλην, κατέβαιναν ἀπὸ τὸ ἄλλογον. Σπνῆντα δὲ ἐδῶ τὸν κεχαγιάμπη, καθήμενον πρὸς τὰ δεξιὰ, τὸν ὁποῖον ἐχαιρετοῦσεν, καὶ ὁ ὁποῖος εὐθύς κατόπιν διηυθύνετο πρὸς τὸ παλάτιον τοῦ Σουλτάνου.

Ὁ ἡγεμόνων ἔπειτα, συνοδευόμενος καὶ ἀπὸ τὸν μέγαν διερμηνέα, ἐπερίμενε πρὸς τὰ ἀριστερὰ τοῦ ἰδίου μέρους, νὰ λάβῃ τὴν ἀδειαν διὰ νὰ εἰσέλθῃ. Καὶ ἀφοῦ ἐγένετο τοῦτο, εἰσῆρχετο αὐτὸς, ὁ διερμηνεὺς

καὶ ὄλη ἡ συνοδεία του διὰ τῆς δευτέρας πύλης. Διήρχοντο δὲ πρῶτον ἐνώπιον μεγάλης αἰθούσης, προορισμένης διὰ τὸν μέγαν βεζύρη (κουμπέ-άλτι), διὰ νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν ἀρχαίαν αἰθουσαν τοῦ διβανίου, τὴν ἐσκι-διβάν-χανέ. Ἐνῶ δὲ διήρχετο ὁ ἡγεμὸν τὸ κουμπέ-άλτι, εἰς τὸ πρόθυρον αὐτοῦ προσέπιπεν ἐδαφιαίως, διότι ἀπέναντι ἐστέκετο ὁ μέγας βεζύρης.

Διερχομένης δὲ καὶ ἡγεμόνων ἐκάθηντο εἰς τὸ ἐσκι-διβάν-χανέ, ὅπου τοὺς ἐσέβησαν μικρὸν γεῦμα (collation) καὶ καφέ, ὃ ὁποῖος τοὺς ἐστέλλετο ἀπὸ ἐπισημότητος τοῦ ἐσωτερικοῦ τῶν ἀνακτόρων. Ἐπηκολούθει κατόπιν ἡ διανομὴ δώρων ἀπὸ τῶν μέγαν καμαρῶν, τὸν ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ ἡγεμόνος, εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐσέβησαν.

Εἰς στιγμὴν δὲ ὠρισμένην, ὁ ἡγεμὸν, ὃ διερχομένης καὶ οἱ βογιάροι τῆς συνοδείας κατέβησαν καὶ ἐσταματοῦσαν εἰς τὸ πρόθυρον, ὅπου ὁ ἡγεμὸν ἐνεδύετο τὸ σερασέρ, ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι τὸ καφτάνι. Τότε δὲ ὁ μουγγύραγας (φύλαξ εἰς τὸ παλάτι τοῦ βεζύρη) ἔβητεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἡγεμόνος τὴν κούκαν. Κατόπιν διήρχετο ἐνώπιον τοῦ ἡγεμόνος ὁ μέγας βεζύρης, ὃ ὁποῖος τὸν ἐχαιροῦσεν, ἐνῶ ὁ ἡγεμὸν προσέπιπεν ἐδαφιαίως καὶ εἰσήρχετο διὰ τῆς ἱερᾶς πύλης (μπάμπι-σααδὲ) διὰ νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν μεγαλειότητά του, τὸν Σουλτάνον.

Καὶ πρῶτα, ὀλίγον μετὰ ταῦτα ἐκαλεῖτο ὁ ἡγεμὸν εἰς ἀκρόασιν τοῦ Σουλτάνου, συνοδευόμενος ἀπὸ τῶν διερχομένων καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τῆς συνοδείας του, οἱ ὁποῖοι ὠρίζοντο προηγούμενως καὶ ἦσαν μόνον τέσσαρες. Οὗτοι δὲ, ἐνδεδυμένοι τὸ καφτάνι, παρετάσσοντο εἰς γραμμὴν πρὸς τὸ μέρος τῆς ἱερᾶς πύλης. Ἀλλὰ καθέννας συνωδεύετο καὶ ἀπὸ ἑνα καπουτζίμπασην (θυρωρόν), ὃ ὁποῖος ἔβητε τὸ χέρι του εἰς τὸν ὄμων του διὰ νὰ τὸν εἰσαγάγῃ. Δύο δὲ καπουτζίμπάσῃδες συνώδενον τὸν ἡγεμόνα.

Κατὰ δὲ τὴν ὀλιγοχρόνιον ἀκρόασιν, ὁ ἡγεμὸν προσεκύνη τρεῖς φορὰς τὸν Σουλτάνον, ὃ ὁποῖος ἔλεγεν εἰς τὸν στεκόμενον ὄρθιον βεζύρη νὰ τοῦ εἴπῃ ὅτι, μαθὼν τὴν ἀφοσίωσίν του πρὸς τὴν βασιλείαν, τὸν ἠλέησε μετὰ τὴν ἡγεμονίαν καὶ τοῦ παρήγγελλε νὰ μὴ πειράξῃ τοὺς ραγιαδες, νὰ διεκπε-

παίωνῃ τὴν βασιλικὴν ὑπηρεσίαν, νὰ φροντίξῃ διὰ τὴν ἀποστολὴν τριούριων (εἰς τὴν Κοινσταντινούπολιν), καὶ νὰ ὑπηρετῇ με πίστιν. Ὁ ἡγεμὸν προσεκύνη καὶ πάλιν τρεῖς φορὰς καὶ ἐξήρχετο.

Ὅταν δὲ ἐφθάνεν εἰς τὴν δευτέραν πύλην, ἔπνευε τὸν ταβλάμπασην, ἔπνευον καὶ οἱ ἄλλοι τῆς συνοδείας του τὰ ἄλογά των, ὅλοι δὲ παρετάσσοντο εἰς γραμμὴν πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς πλατείας, διὰ τῆς ὁποίας διαδοχικῶς διήρχοντο αἱ μεγάλοι προσωπικότητες τοῦ κράτους. Καὶ ἐχαιροῦσαν τὸν ἡγεμόνα καὶ τὴν ἀκολουθίαν, ἐχαιροῦντο δὲ ἐπίσης ἀπὸ ὄλους. Τελευταῖος διήρχετο ὁ μέγας βεζύρης.

Ὁ ἡγεμὸν ἐξεκινούσε κατόπιν μετὰ τὴν συνοδείαν του. Καὶ φρουρούμενος ἀπὸ τέσσαρας θαλαμηπόλους τῶν ἀνακτόρων, ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν βασιλικὴν πύλην (μπάμπι-χουμαγιούν), διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ ἡγεμονικὸν μέγαρον. Ἐνώπιον δὲ ὄλων τῶν σωμάτων τῆς ἀνακτορικῆς φρουρᾶς παρουσιάζοντο οἱ γιαντίσαροι, φοροῦντες τοὺς κετσέδες των, δηλ. τὸ ἀπὸ κετσέν κάλυμμά των, τὸ ὁποῖον ἐπιπτεν εἰς τὴν οὐχίαν. Ὁ δὲ ἡγεμὸν τοὺς ἐχαιρέτα καὶ τοὺς ἐμοίριζε δῶρα. Ἀφοῦ δὲ ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα, ὁ μέγας καμαράσης ἐσκόρπιζε μικρὰ νομίσματα καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν τῆς πομπῆς, τὴν ὁποίαν συνώδευε καὶ μουσικὴ, μέχρι τοῦ ἡγεμονικοῦ μεγάρου. Ἐδῶ ὁ ἡγεμὸν ἀπέβαλλε τὴν κούκαν καὶ τὴν καμπανίτσαν, ἐφοροῦσε τὸν ἐκ σαμουρίου σκοῦφον καὶ τὸ σνιηθισμένον ἐπανωφόρι, καὶ ἀπεχαιρέτα μετὰ τὴν καθιερωμένην ἐθιμοταξίαν τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ παλατίου, οἱ ὁποῖοι τὸν εἶχαν συνοδεύσει. Ἡ δὲ κούκα μετὰ ἐπικάλυμμα κόκκινον, ἢ καμπανίτσα καὶ τὸ σερασέρ ἐτοποθετοῦντο εἰς τὸ ἐπισημότερον μέρος τῆς αἰθούσης ὥστε νὰ εἶνε καταφανεῖς. Ὁ ἡγεμὸν ἔπειτα ἐδέχετο τὸν πατριάρχην καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς κατὰ τὴν ἀναφερομένην ἐθιμοταξίαν.

ΤΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΙΠΠΟΥΡΙΔΩΝ

Θέλων ὁ Σουλτάνος νὰ τιμήσῃ ἑνα πασάν ἰδιαιτέρως, ἀπένεμεν εἰς αὐτὸν καὶ τὰς ἰππούριδας (τούγια). Οἱ δὲ τιμώμενοι μετὰ τρεῖς ἀπὸ αὐτάς, ἔφερον καὶ τὸν τίτλον τοῦ βεζύρου. Δύο ἰππούριδες ἀπενέμοντο καὶ

εἰς τὸν νέον ἡγεμόνα, διὰ τὰς ὁποίας ἐγένετο ἰδιαιτέρα τελετή. Ἐπρεπε δηλ. ὁ ἡγεμὸν νὰ ἀποστέλλῃ ἐκ τῆς συνοδείας του ἀνθρώπους νὰ παραλάβουν καὶ μεταφέρουν τὰς ἰππούριδας εἰς τὴν αὐλήν του. Καὶ πρὸς τοῦτο κατηρτίζετο κατάλογος αὐτῶν καὶ ἐξητεῖτο ἀριθμὸς ἄλογων διὰ τοῦ προκόρου του. Τὴν δὲ ὠρισμένην ἡμέραν, οἱ δηλωθέντες ἐκ τῆς συνοδείας του ἔπνευαν μετὰ τὸν εἰδικὸν ἀπεσταλμένον του καὶ μετέβαινον εἰς τὸ Μπάμπι-χουμαγιούν, ὅπου συνητῶντο μετὰ τὸν ἀρχισημαιοφόρον (μιρὶ ἄλεμ) χωρὶς νὰ ἀφιππεύσουν. Ὁ δὲ ἀρχισημαιοφόρος ἔφερε τὰς οὐράς καὶ ἠκολούθει ἀπὸ τὴν σημαίαν μέχρι τοῦ ἡγεμονικοῦ μεγάρου.

Ὅταν δὲ τὸ ἐπλησίαζε, μερικοὶ ἀπὸ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἡγεμόνος προὔπντων τὰς ἰππούριδας μετὰ θυμιατήρια, δηλ. μετὰ δοχεῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξήρχετο καπνὸς ἐξ ἀρωμάτων. Αὐτὸς δὲ ὁ ἡγεμὸν καὶ οἱ βογιάροι, ὅσοι δὲν μετεῖχον εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῶν οὐρῶν, ἐξήρχοντο εἰς προὔπαντησιν ἐκ τῆς πύλης τοῦ ἡγεμονικοῦ μεγάρου καὶ μετὰ τὸν χαιρετισμόν, ἄφηναν νὰ προηγηθῇ ὁ μιρὶ-ἄλεμ μέχρι τοῦ ἄνω διαμερίσματος. Ἐδῶ ὁ ἡγεμὸν ἐδέχετο τὰς οὐράς, τὰς ἐφιλοῦσε καὶ τὰς παρέδιδεν εἰς ἑνα βογιάρον, ὃ ὁποῖος τὰς ἀπέβητεν εἰς τὸ δωμάτιον.

Ὁ ἡγεμὸν μετὰ ταῦτα, καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ μιρὶ-ἄλεμ καὶ τῶν συνοδῶν του, ἐνεδύετο πάλιν τὴν κούκαν καὶ τὴν καμπανίτσαν, ἐτοποθετεῖτο εἰς τὸν θρόνον του καὶ μετὰ τὸν ἦχον τῆς μουσικῆς ἐνέδυνε μετὰ καφτάνι μερικοὺς Τούρκους ἀπὸ τοὺς

ἀκολουθήσαντας τὸν μιρὶ-ἄλεμ. Κατόπιν ἢ κούκα, ἢ καμπανίτσα καὶ αἱ οὐραὶ ἐτοποθετοῦντο εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δωματίου. Ἐδέχετο δὲ ὁ ἡγεμὸν καὶ πάλιν τοὺς πατριάρχας καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς κατὰ τὸν προεκτεθέντα τρόπον, ἐρχομένους διὰ νὰ τὸν συγχαροῦν.

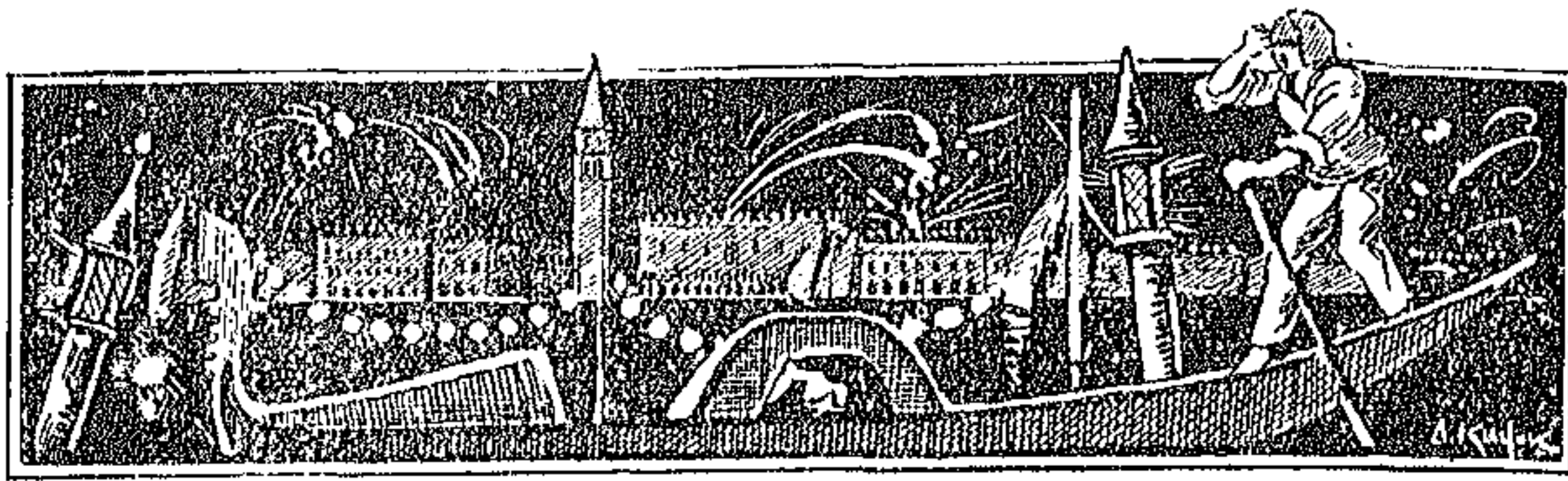
ΕΠΙΣΚΕΨΕΙΣ ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΥ

Εἰς ἡμέραν πάλιν ὠρισμένην διὰ τὰς ἐπισκέψεις τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ, ὁ ἡγεμὸν μετὰ συνοδείαν βογιάρων μετέβαινε εἰς τὸ πασά-καπουσοῦ (βεζυρικὸν μέγαρον). Ἐκεῖ ἀφίπτευν ἐμπρὸς εἰς τὴν μεγάλην σκάλαν καὶ μετέβαινε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν μέγαν βεζύρη, τὸν κεχαγιάμπην, τὸν ρεῖξ ἐφέντην καὶ τὸν τσαούσμπασην. Ἀφοῦ δὲ κατέβαινε διὰ τῆς ἰδίας κλίμακος, ἔπνευε τὸν προσφερόμεντα εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῶν βεζύρη ἔπνον καὶ μετέβαινε εἰς τὸν σείχουλισλάμπην καὶ τὸν γιαντίσαρ-ἄγλιν, ὃ ὁποῖος ἐπίσης τοῦ προσέφερεν ἄλογον, καὶ τέλος εἰς τὸ τεφτερδάρ-καπουσοῦ, ὃπου ἐπεσκέπτετο τὸν τεφτερδάρην (ταμίαν). Καὶ ἂν εἶχε καιρὸν, μετέβαινε τὴν ἰδίαν ἡμέραν καὶ εἰς τὸν καπουγὰν πασάν, ὃ ὁποῖος ἐπίσης τοῦ προσέφερεν ἄλογον. Ἀλλος τὴν ἐπίσκεψιν ταύτην ἀνέβαλλε διὰ τὴν ἐπομένην.

Ὁ ἡγεμὸν ὠφείλειν ἐπίσης μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τῶν οὐρῶν νὰ μεταβῇ μετὰ πομπὴν εἰς τὰ πατριαρχεῖα, διὰ νὰ ἀκούσῃ τὴν λειτουργίαν, κατόπιν τῆς ὁποίας ἐπεσκέπτετο τοὺς πατριάρχας Κοινσταντινουπόλεως καὶ Ἱεροσολύμων.

Π. Μ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΕΙΚΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΒΕΝΕΤΙΑ

[Σκίτσα τών κκ. Διον. Καφοκεφάλου
και Κώστα Δημητριάδη].

Α'.

ΤΗ ΝΥΧΤΑ

... Αύγουστιάτικη νύχτα με φεγγάρι. Κι' ή Βενετία, λαμπροστολισμένη όλη, απaráλλιχτα ύπως τότε πού τήν κυβερνούσε ό Δόγης, έδινε γιορτή νυχτερινή για να τιμήσει τόν φιλοξενούμενο Βασιλιά της Αιγύπτου.

Όλες οι γκόντολες, ανάλαφρες, μαυροβερνικωμένες, είχανε στολιστεί απ' τού σουρουπο με γιρλάντες λουλουδιών και με χάρτινα πολύχρωμα φανάρια. Κι' όλα τὰ παλάτια του Κανάλ-Γκράντε είχανε διακοσμήσει τὰ παραθύρια και τὰ κολονάτα τους μπαλκόνια με λάβαρα και πρασινάδες και μεταξωτά ύφασματα σε γλυκές αποχρώσεις παλιού κρασιού.

Όλες οι κιθάρες—και ποιός δεν έχει στη Βενετία;—μα κι' όλες οι λιγερές οι Βενετσιάνες—και δείξτε μου μιάν ανάμεσα τους πού να μην είναι λιγερή—με τὰ χρυσωτά τους σάλια, ριχτά στους ώμους, και με τὰ πλούσια—ακούρευτα—καστανόχρυσά τους μαλλιά, χωρίς κάλυμα, μένα λουλούδι μόνο μισοκρυμμένο σε μιὰ μπούκλα—για τή γιορτή—κι' οι γκοντολιέροι πάλι, με τις μεταξένιες τους ζώνες και τὰ χρυσά κράσια, κι' οι βενετσιάνοι «τζοβενότοι» με τὰ μαύρα γλυκά μάτια, τὰ γερὰ κορμιά και τις τραγουδιστές φωνές; μα κι' οι γρηούλες με τὰ κρεμαστά φανταχτερά σκουλαρίκια, κι' οι γέροι, και τὰ παιδόπουλα τὰ κυριακοντυμένα και πρόσχαρα,—όλοι κι' όλες κι' όλα κινήθηκαν μ' ένα σύνθημα, μαζεύτηκαν απ' τις γειτονιές στις σκάλες του μπαρκαρισματος,

πού τις προστατεύουν Ντολαρόζες με καντήλια, έντοιχισμένες στα πλάγια τών παλατιών, και μπήκανε στις γκόντολες με γέλια, ξεκινώντας για τού Ριάλτο.

Κι' όταν πήρε πια ή νύχτα για καλά, τού Κανάλ-Γκράντε έμοιαζε με τεράστιο πολύχρωμο φίδι πού άργα κυλούσε,—χιλιάδες γκόντολες με τὰ φανάρια τους άναμμένα, ή μιὰ κολλητά στην άλλη—πρός τού γεφύρι του Ριάλτο, όπου θα γινόταν ή συγκέντρωση.

Τόσο πυκνά ανέβαιναν οι γκόντολες τού Κανάλι, πού θα μπορούσε, πατώντας απ' τή μιὰ στην άλλη, να πάς απ' τή σκάλα της Κιέζα ντε λά Σαλούτε, ως τήν αντικρυνή του Κανάλ-Γκράντε.

Όσο πλησιάζεις στο Ριάλτο, τόσο και τού πανδαιμόνιο δυναμώνει, σου παίρνει τ' αυτιά.

Φοράς και συ ένα κοστούμι της εποχής τών Δογών, και γίνεσαι παλιός Βενετσιάνος.

Όπου υπάρχουν πλατώματα μπαρκαρισματος, βλέπεις στιβαγμένον κόσμο λογής-λογής.

Υπαίθρια λουκουματζιδικα γεμίζουν κενούς τόν άέρα, πουλητάδες φρούτων και λιχουδιών και κοστουμιών και τζελάτε, «γιατσου» βενετσιάνικου, διαλαλούνε τραγουδιστά τού εμπόρευσά τους.

Και νά.

Στή στροφή της γκόντολας πού σε φέρνει με άλλο πλωτό φίδι στο Κανάλι, αντικρύζεις τού γεφύρι του Ριάλτο, άγνωριστο απ' τὰ στολιδια και τις φωτοχυσίες.

Τού παλαιότατο και γραφικό αυτό γεφύ-

ρι, πού ένώνει ένα πολυσύχναστο νησάκι της Βενετίας μ' ένα νησάκι της Γζιουντέκα, έτσι πώχει στολιστεί, λές κι' είν' ένα πελώριο διαμαντένιο στέμμα. Και κάτω του περνάει ή άτέλειωτη σειρά από γκόντολες, γεμάτες λουλούδια, φώτα, άρώματα και γέλια...

Τ' άρματα της γιορτής περνάνε τώρ' άνάμεσα σ' άλαλαγμό και θαμπώνουνε τόν κόσμο με τή μεγαλόπρεπη όμορφιά τους. Νά, ένα πλωτό άρμα γεμάτο καλλονές διαλεχτές και ντυμένες στο χρυσάφι. Τὰ κοστούμια τους τού δεκάτου πέμπτου αιώνα, έχουν άσύγκριτη χάρη και τὰ πρόσωπά τους σπάνια όμορφιά.

Νά κι' έν' άλλο άρμα, σά μπουκέτο, με γυναίκες για λουλούδια; κι' άλλο με τού Δόγη και τήν άδλή του, κι' άλλο σά γαλέρα μ' ένα τού κουπιά, κι' άλλο με κοπέλλες πού τραγουδούν κρατώντας πορτραίτα τού δικτάτορα και φορώντας μαύρα φασιτικά πουκάμισα; κι' άλλο, κι' άλλα, μιὰ άτέλειωτη σειρά. Και τ' όμορφότερο: τού άρμα της χορωδίας. Σεβνάτες τραγουδισμένες απ' τις πιό γλυκές φωνές της Βενετίας; και τού φεγγάρι να φωτολούζει τὰ πάντα.

Σε λίγο, πυροτεχνήματα ρίχνουνε χρυσές καταρράχτες στα κανάλια; κι' ή νύχτα γίνεται μέρα απ' τὰ δυνατά τους φώτα.

Ο βασιλιάς Φουάτ από ένα μπαλκόνι άπολαμβάνει τή γιορτή, και τὰ πλήθη τών γιορταστών ξεφαντώνουν και δείχνουνε με φωνές τή γοητεία τους από τὰ πυροτεχνήματα πού αναπαρασταίνουν, φωτεινά και τέλεια, πότε τού καμπανίλε του Σάν Μάρκο, άνάμεσα σε πυκνούς καπνούς και όμοβροντίες, πότε παράξενα λουλούδια από φωτιά και χιλιάδες φωτεινά περιστέρια, και πότε κατάχρυσα γράμματα. Σε μιὰ στιγμή έλεγε; πώς ό κόσμος θα χαλούσε απ' τούς κρότους πού έκαναν οι ρουκέτες ανεβαίνοντας με μανία χρυσών φιδιών στα ύψη, για να σπάσουν εκεί ψηλά και να σκορπίσουν χιλιάδες πολύχρωμα διάττοντα άστρα.

Ήταν εκείνη τήν ώρα σά να ζούσεσ σ' ένα φανταστικό βενετσιάνικο όνειρο, ένα ζωτικό παραμύθι.

Μά στην άποθέωση αυτή από φλόγες, χρώματα, όμοβροντίες, τραγούδια, μυρωδιές από μπαρούτι, μύσκο και κρασί, για μιὰ στιγμή, ξάφνου, κυριάρχησαν: Δυό μάτια!

Δυό μάτια άσύγκριτης μαγείας, πού καθρέφτιζαν όλη τή φέστα τού Ριάλτο!

Δυό βενετσιάνικα μάτια, πού σαν μαγνήτες σε τραβούσαν απ' τή γιορτή αυτή για ξεφαντώματα άλλα.

Και τώρα ακολουθείς μαγεμένος τὰ δυό αυτά μάτια, άφίνοντας τόν όγλο της γιορτής; τού σάλο.

Τὰ μάτια αυτά, πού τώχαν, φαίνεται, τάμα να κλείσουνε τή νύχτα αυτή με τού φίλημα ξένου, φεγγοβολάνε με μιὰ παράξενη φωτιά στο στενότατο ρίο, όπου δεν φτάνει να τού φωτίσει τού φεγγαριού τού φως.

Και σε λίγο πάλι, τὰ ίδια μάτια φωτάνε τή μυρωμένη από ζαμπάκια καμαρούλα.

Στο ταβάνι σβύνουν οι άνταύγειες τών φαναριών της γκόντολας πού φεύγει, σε τρεμουλιαστές λεπτές γραμμές, περνώντας άνάμεσα απ' τις μισοκλειστές

Δυό βενετσιάνικα μάτια...

γρίλιες τού παραθυριού, πού άφίνει να περνούν και κορμάτια από μελωδιές πού σβύνουν μακριά.

Και τήν ώρα αυτή πού φώτα και άρμονίες μακριά σβύνουν, ένα χυτό, πλαστικό, γερό μπράτσο, γεμάτο νιάτα και βαρύ από άσημένια κελαϊδιστά βενετσιάνικα βραχιόλια, σου άγκαλιάζει όλόγυρα τού κεφάλι, χώνει τὰ δάχτυλα στα μαλλιά σου κι' άνυπόμονα φέρνει τού στόμα σου σ' έν' άλλο.

Κι' αυτή τήν ύπέροχη ώρα, λές κι' άγκαλιάζεις τήν ίδια τή Βενετία.

Β'.

ΤΟ ΠΡΩΤΙ'

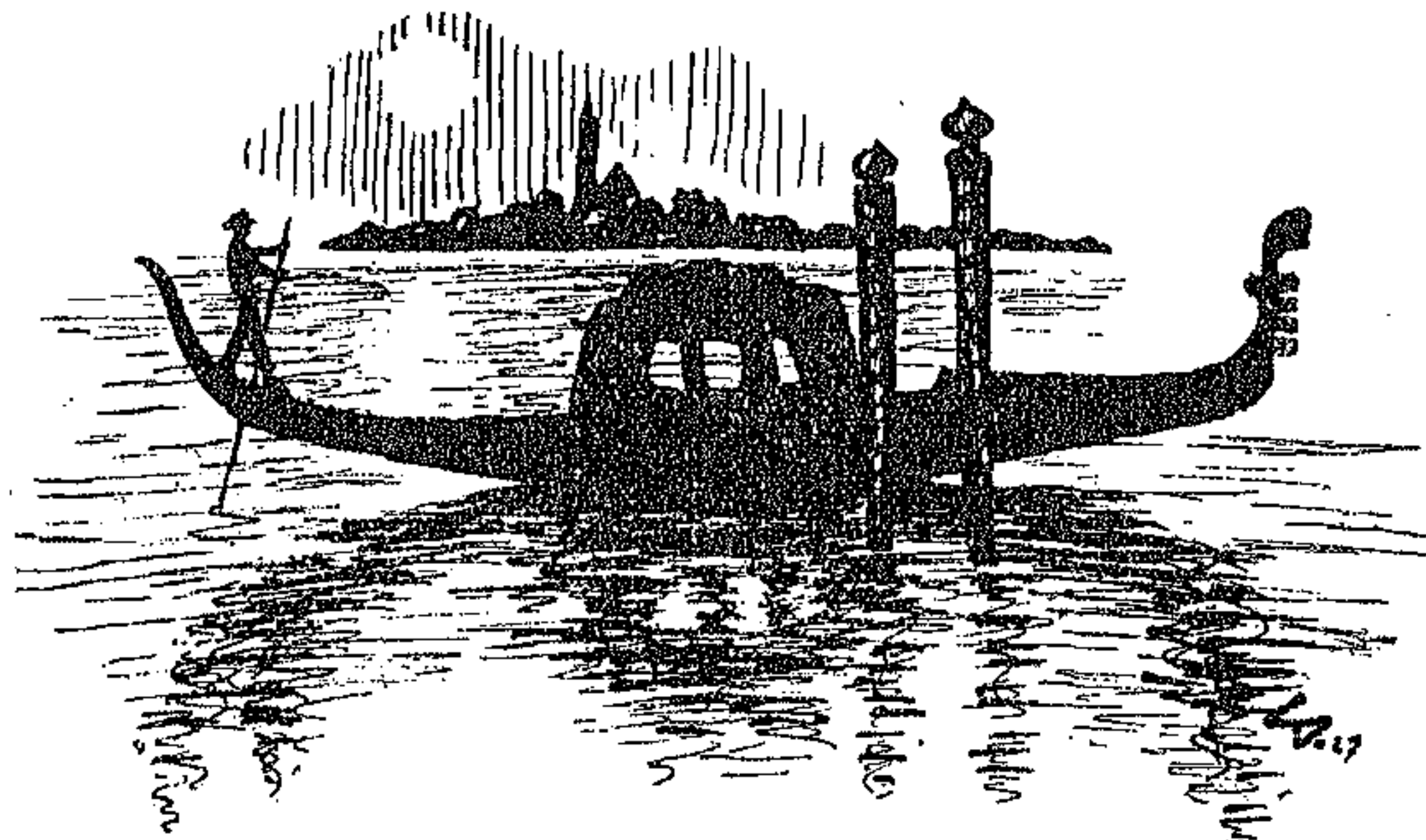
Ξαφνικό ξύπνημα απ' τή σειρήνα μιὰ; άτμακάτου. Διπλό ξύπνημα. Άντίο νύχτα-όνειρο, νύχτα-παραμύθι τού παλιού καιρού! Άντίο και σείς, Μάτια, πού χαρίσατε τέτοιες στιγμές...

Άνοίγεις τις παλιές γρίλιες. Ήλιόλουστο πρωί. Τὰ παλάτια και τού ρίο φωτολουσμένα. Στ' άκίνητα νερά τών καναλιών σκορ-

πισμένα κουρέλια χάρτινων φαναριών και ξεφυλλισμένα λουλούδια, ακινητούνε κάτω απ' τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ποῦδιώξε τὸ νυχτερινὸ τῶναιρο.

Σὲ περιμένει κάτω ἀπ' τὸ παράθυρο ἡ «παρέα» μέσα στὴν ὀλόκαπρη ἀτμάκατο—τὴν τελευταία λέξη τῆς μοντέρνας μηχανικῆς και φόρμας,—γιὰ νὰ πάτε στὸ Λίντο. Τρεῖς ἄλλοι ξένοι, φίλοι τοῦ ταξιδιοῦ: Κολλάρα ἀ-λ-ἀ-Μπάυρον, τζάμπερ χτυπητά, μαλλιά κολλημένα και βερνικωμένα ἀ-λ-ἀ-Μπαίικερ, μούτρα φρεσκοξυρισμένα, μονόκλ.—Κοντολογῆς: ἔτοιμοι ὅλοι γιὰ νὰ ρουφήξουν τὴν πρωϊνὴ γκρανίτα και τὴν πρώτη μοντέρνα,

ἀλλόκοτη περιπέτεια στὴ γραφικὴ πλάξ τοῦ κόρφου τῆς Ἀδριατικῆς.

Σὲ λίγο, ἡ ἀτμάκατος, χαλώντας κόσμο μὲ τὸ κλαξόν τῆς, σχίζει τ' ἀκύμαντα νερά τοῦ Καναλ-Γ'κράντε μὲ φοβερὴ γρηγοράδα, σηκώνει ὀρμητικὰ κύματα ποῦ ξαφνιάζουν τὶς γύρω γκόντολες—ποῦ μοιάζουν σὰ νὰ μὴν ξύπνησαν ἀκόμα ἀπ' τὸ νυχτερινὸ τῶναιρο—και τὶς κάνουν νὰ χοροπηδάνε μ' ἀταξία. Περνάει ἡ Α. Μ. ὁ Πολιτισμὸς τῆς Μπενζίνας ἀνάμεσα στὰ φαντάσματα και τὰ στοιχεῖα τῆς Δοικτικῆς ἐποχῆς...

Ἀποβίβαση στὴ γραφικὴν ἀποβάθρα τοῦ Λίντο, ἀνάμεσα σὲ σειρὲς γαλονάτων λακέδων κι' ἀστυνομικῶν μὲ τρικαντά.

Και νά! Μπροστά σου, ἀφοῦ περνᾶς τὸ βασιλικὸ «χώλλ» τοῦ Ἐξέλισορ, τοῦ με-

γαλύτερου και παραμυθένιας πολυτέλειας «Παλάς» τοῦ κόσμου, ἓνα πολύχρωμο πλήθος ἀπὸ κοσμοπολίτες ποῦ μαζεύτηκαν γιὰ τρεῖς ἐβδομάδες γλεντιοῦ ἀπ' ὅλες τὶς γωνιὲς τῆς γῆς, βρίσκεται στὶς ταράτσες τοῦ ξενοδοχείου και τὴν ἀτέλειωτην ἀμμουδιὰ μὲ τὶς λουσατέες καμπίνες τῶν λουτρῶν.

Πλάϊ σου μιὰ Ἰγγλέζα—σὰν ἀντρας κουρεμένη—φλερτάρει μὲ τὸ γυιὸ τοῦ Μαχα-ραγιά τοῦ Κ. ποῦνε ἴδιο κορίτσι. Ἐνας Ἀμερικάνος βασιλιάς, δὲ θυμοῦμαι τίνος σιδερικοῦ, παίζει τὰ βαρελάκια μὲ τὶς δυὸ περίφημες «σίπτερς» τῶν Μιούζικ—Χώλλ,

ποῦ σκύβουνε τὸ κορμί γιὰ νὰ τὶς πηδήσῃ. Ὅλοι—κι' ὅλες—γυμνοὶ σχεδὸν—ἢ κατὰ χειρότερο—κι' αὐτὸ δῆθεν γιὰ ἡλιοθεραπεία. Κι' ὅλες κι' ὅλοι μὲ καχεκτικὰ κορμιά.

Οἱ νέοι, μὲ μαγιὸ τοῦ οὐῶτερ-πόλο, ἀποτριχωμένοι, λὲς κι' εἶγε κορίτσια. Κι' οἱ νιὲς πάλι, ἀρρενωπὲς, ἀδύνατες—κατὰ τὶς διαταγὲς τῆς Μόδας—και ἀντρίκια κουρεμένες, λὲς κι' εἶνε ἀγόρια.

Ἡ ἐπιτηδευμένη ἐπίδειξη ἀσκημῆς γύμνιας σὲ περικυκλώνει ἀπὸ παντοῦ.

Νὰ και μιὰ Ἀμερικάνα ἀρτίστα, «ἀστὴρ» τοῦ Χόλλυγουντ, τριγυρισμένη ἀπὸ γεροντοπαλήκαρα, ἔτοιμα νὰ κάνουν ὅποιαδήποτε τρέλλα τοὺς ζητήσῃ, ἀρκεῖ νὰ ἴδουν τῶν-μά τους στὰ «Μαγκαζίν» τὰ κοσμικὰ τοῦ Παρισιοῦ και τῆς Λόντρας. Παρακάτω πέρ-

σον μιὰ κινηματογραφικὴ ταινία. Πολλὲς γυναικες κρατοῦνε μόνον ἓνα μεταξωτὸ κουρέλια μπροστὰ στὸ στήθος τους, ἀφίνο-τας στὸν ἥλιο—ποῦ εὐτυχῶς γι' αὐτὸν εἶναι κρυμμένος στὰ σύννεφα ἀπὸ τὸ πρωῖ—και στὰ γύρω βλέμματα ὅλο τους τὸ κορμὶ γυμνὸ μὲ μιὰν ἀφέλεια κι' ἓναν τουτέ μοναδικό.

Γυναίκες ἀπ' ὅλες τὶς ράτσες, μὲ χτυπητὰ σαλβάρια, ἢ πιτζάμες λαμέ, ἢ κινέζικα πολύτιμα κιμονὸ και μὲ μπιζοῦ ἀξίας—ἢ και ἱματισιὸν—στὰ γυμνά τους μέλη, ποζάρουν στὴν ἀμμουδιὰ, φωτογραφίζονται γιὰ τὴ Vogue ἢ τὴ Femina ἢ τὸ Graphic, χορεύουνε στὸ ὑπαίθριο τεράζιν, παίζουν στὴ θάλασσα μὲ σιλητοὺς ποῦ φοροῦν μονόκλ, κολυμποῦνε, χαϊδολογοῦν τὰ σκυλάκια τους—ἔπειρα κοντομούτσουνα κινέζικα ἢ ρὸξ-τερπὲς ἢ πελώρια λυκόσκυλα, ὀλακρυβῆς ράτσας,—και καπνίζουνε μὲ παράξενες πίπες, και βάφουνε ἀκαλασθητὰ τὰ χεῖ-

λια τους—χαίνουσες πληγῆς—και τὰ μάτια τους, και τὰ μάγουλά τους τὰ κουρασμένα.

Ἀνακατώνεσαι μὲ τὸ ἀνθρωπομάζωμα κῆτό ποῦ μιλάει ὅλες τὶς γλώσσες τῆς ἕρῃλου κι' ἐφαρμόζει ὅλες τὶς συνταγὲς τῶν τελευταίων ρωμάντσων τοῦ Μαργκερίτ, και τὰ διαμάντια σὲ θαμπώνουν και τάρωματα ποῦ φοροῦνε μὲ σπατάλη οἱ «κυρίες μιᾶς ὠμισμένης ἡλικίας»—και εἶναι ἀπειρες αὐτὲς οἱ «μασκαρεμένες νεότητες» στὸ Λίντο, ντυμένες ὅλες ἀπαράλλαχτα ὅπως τὰ πρωτόβγαλτα κοπελοῦδια,—και ζαλίζεσαι μέσα στὸ ἀτέλειωτο αὐτὸ κύμα τῶν μπλαζέδων τῆς διεθνούς μπουρζουαζίας, και τῶν ραστακουέρηδων και τῶν ντεμι-μονταίν κι' ἐν γένει τῶν καχεκτικῶν ψυχικῶς και σωματι-

κῶς πλασμάτων ποῦ ἤρθαν νὰ σκοτώσουν στὸ καῦμένο τὸ Λίντο τὴν ἀνία τους πολυτελεῖς, ψαρεύοντας τὴ συντροφιά τῶν παρκαλήδων, και διασκεδάζεις ὅπωςδήποτε, και συνηθίζεις στὴν ἀσκημῆ τῆ γύμνια, και τρέχεις πρὸς τὴ θάλασσα, ποῦ μυρίζει ὄλα τὰ τελευταίας μόδας ἀρώματα κι' ἔχει ποῦ και ποῦ στὴν ἐπιφάνειά τῆς κόκκινους λακέδες ἀπ' τὰ ξεβαμένα χελίκα και μάγουλα τῶν γυναικῶν ποῦ κολυμπᾶνε,—γιὰ νὰ δροσιστῆς λίγο.

Κι' ἔπειτα ρουφᾶς τὴ γκρανίτα σου μὲ τὰ μακρυὰ καλάμια, ἐνῶ ἡ Ἰζάτζ τῶν Νέγκρων χαλάει κόσμο μὲ τὸ νέο σουζὲ τοῦ Παντιλλά, τὸ «Σά-σὲ-Παρι» και τὰ ζευγάρια χορεύουν σφικτά, και ἀνάβει τὸ γλέντι, κι' οἱ γέροι κορτάκιδες μισόγυμνοὶ, σάτυροι ἀληθινοὶ μὲ βαμμένες τρίχες, χορεύουνε τρελλά, κι' ἔνας πανζουρλισμὸς παράξενος σοῦ φέρνει πιά τὴ σκοτοδίνη και μισοκλείνεις τὰ μάτια σου.

Ἀνοίγοντάς τα και πάλι, ἀντικρίζεις: δυὸ Μάτια.

Δυὸ μάτια κουρασμένα...

Δυὸ μάτια ποῦ σὲ κοιτᾶνε ἐπίμονα, μὰ ποῦ δὲν μοιάζουνε διόλου μὲ τὰ μάτια τοῦ νυχτερινοῦ πανηγυριοῦ.

Δυὸ μάτια, ποῦ καθρεφτίζουν στὴ θολούρα τους ὅλην τὴν κοσμικὴν αὐτὴ κραιπάλη και ποῦ σ' ἀποδιώχνουν φέρνοντάς σου ρίγος. Δυὸ μάτια κουρασμένα ἀπὸ χιλιάδες ἡδονικὲς νύχτες, ζωηρεμένα—τοῦ κάκου—ἀπὸ σταγόνες κολύριου κι' ἀπὸ κραγιονιὲς μαῦρες και πινελιὲς στὰ σκληρημένα τσίνορα.

Δυὸ γερασμένα μάτια, θαμπὰ, ἀμαρτωλά, σὰ γυάλινα, ποῦ διψᾶνε—ἀκόμα—ἔρωτικό πανηγύρι και σὲ κοιτᾶνε μὲ λαχτάρα, μὲ πόνο, σὰν νὰ σοῦ γυρεύουνε ἐλεημοσύνη, σὰ νὰ σοῦ λένε: «Ἐλα... ἔχω στὸ ἀπαρτ-

μάν μου μπιζουά ἀληθινά μεγάλης ἀξίας και θέλω νά διαλέξης γιά σένα τὸ καλλίτερο...
"Ἴλα... θέλω τὰ νιάτα σου... μ' ἀρέσεις..."

Ἰουρνας πληγωμένος και μ' ἀποστροφή τὸ βλέμμα σου ἀλλοῦ, και συναντᾶς ἐν ἀντρογύνκινο μοντέρνο πού χορεύοντας, κρατᾶει σφιχτά μιά ξανθὴ μικρούλα Ἀμερικάννα και τῆς λέει κάτι στ' αὐτή.

Τὰ ψιμύθια λιώνουν ἀπ' τῆ ζέστη τοῦ χοροῦ και παρουσιάζονται πρόσωπα ἀπαίσια, κίτρινα, μὲ βαθειὰς χαράδρες τοῦ χρόνου και τῶν καταχρήσεων, πρόσωπα πού μοιάζουν μ' ἀχρηστεμένες κέρινες μάσκες καρναβαλιού...

Κάνεις νά φύγεις ἀπ' τὴν «εὐτυχία» αὐτὴ τοῦ πλούτου μ' ἓνα αἶσθημα ἀπελπισίας και οἴκτου...

Ἀναζητᾶς τοὺς τρεῖς ξένους τῆς παρέας σου, μὰ ἀδίκια: Ἰβήκαν τὴν «περιπέτεια» πού ἤρθαν νά ρουφήξουν μαζί μὲ τὴ γκρανίτα τους...

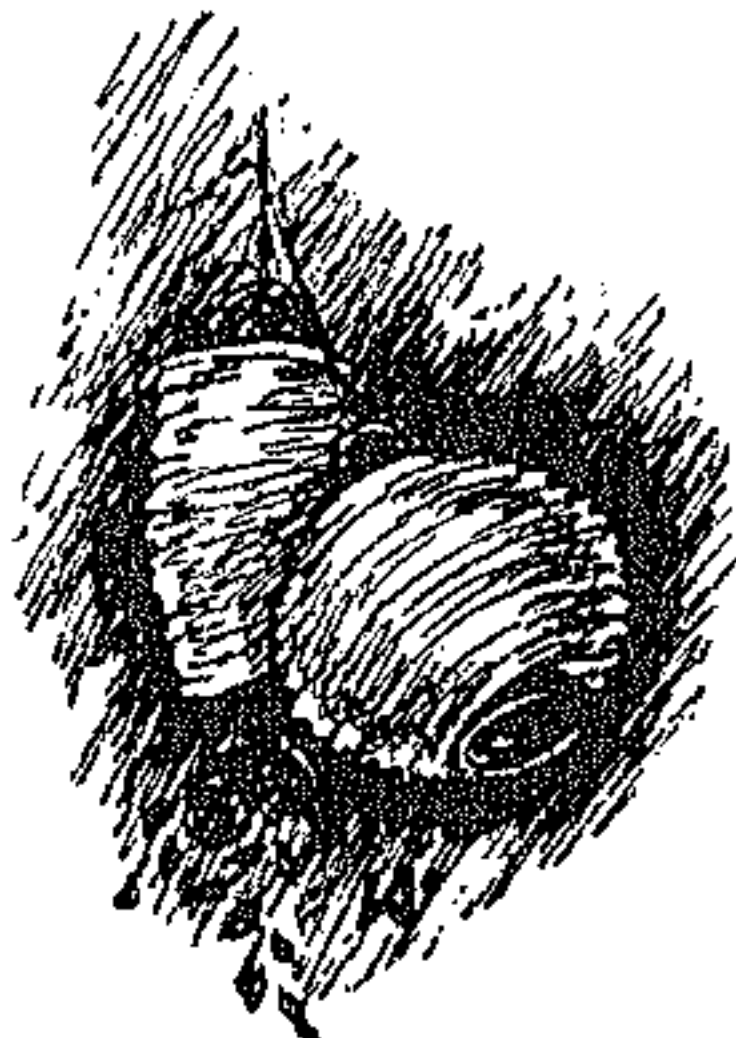
Πρὶν περάσῃς τὸ κατώφλι τοῦ «Παλάς»,

ἓνα μπράτσο ἀδύνατο, ψυχρὸ, ἀσθενικὸ και βαρὺ ἀπὸ τὰ διαμάντια και τὰ χρόνια, σοῦ τραβάει τὸ χέρι τρεμουλιαστά, ἐνῶ κολλητὰ πλάι σου, τὰ μάτια τοῦ παράκαιρου πόθου σὲ προσκαλοῦνε, σὲ παρακαλοῦνε...

Σκοτίζεται ὁ νοῦς σου γιά μιά στιγμή, λές κι' ἀγκαλιάζεις σ' αὐτὸ τὸ κακόμοιρο γέρινο κορμί αὐτὴν τὴν ἴδια τὴ μοντέρνα κοσμοπολίτικη κοινωνία...

Ξεφεύγεις μ' ἓνα τράβηγμα ἀπ' τὴν αἰχμαλωσία τοῦ διαμαντόφορτου χεριοῦ πού μυρίζει θάνατο, τρέχεις μακριά, δρασκελίζεις τις αἰθούσες τοῦ Ἐξέλιουρ, περνᾶς ἀπ' τὸ χιὼλλ μὲ τὸ ὄρατο του συντριβάνι κι' ἀπ' τὴν ἀποβάθρα τοῦ Λίντο, — τοῦ γραφικοῦ Λίντο πού τόσο τὸ ἀσχημίζουν κάθε καλοκαίρι τὰ σμήνη τῶν ὀργιαστῶν τῆς «πολυτελείας», — ἀντικρύζεις τὸ καμπανιλε τοῦ Σάν Τζόρτζιο, τοῦ Σάν Μάρκο και τὸ θόλο τῆς Κιέζα ντὲ λὰ Σαλούτε, και πέρνοντας βαθειὰν ἀνάσα ἀνακουφίσεως, νοσταλγεῖς τὸ νυχτερινὸ σου ρωμάντσο...

ΚΩΣΤΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΒΕΡΝΑΡΔΟΥ ΔΟΥΚΟΣ ΤΟΥ ΣΑΞ-ΜΑΪΝΙΓΓΕΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΝ (*)

Ἐν Μάινιγγεν τῆ 20τῆ Ἀπριλίου 1922
Ἄξιότιμε Κύριε!

Ἐλαβον τὴν ἐπιστολὴν σας τῆς 31της Μαρτίου και σας εὐχαριστῶ πολὺ δι' αὐτὴν. Εἶχετε βεβαίως πολὺ δίκαιον νά μὴ λάβητε παυσιπόνους ἐνέσεις, ὅταν ἐπάθετε ἀπὸ ἰσχυράδα, ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ ἰατρὸς ἐνταῦθα ἴστατο πρὸ τοῦ παθήματός μου τούτου ὅπως τὰ βόδι ἀπέναντι τοῦ βουνοῦ και δὲν ἤξευρε τί νά κάμῃ. Δὲν εἶχεν, ὡς ὁ ἰδικός σας, ἐντριβὴν κατὰ τοῦ κακοῦ, ὅστε ἡμῖν ἠναγκασμένος νά ἀποταθῶ πρὸς θεραπείαν εἰς τὸν ἐν Βιάδη δεδοκιμασμένον ἰατρὸν μου Κ. δόκτορα Γρόδεκ, ὅστις κατόρθωσε διὰ μαλάξεως νά ὑπερνικήσῃ τὸ κακόν. Αὐτὴ ἡ μάλαξις μοῦ προῦξένοι φυσικῶς πολλοὺς πόνους, ἀλλὰ ἐπὶ τέλους τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο καλόν· δὲν ὑποφέρω πλέον και αἰσθάνομαι μόνον ἀδυναμίαν, τινα εἰς τὸν δεξιὸν πόδα, ἣτις μὲ ἐμποδίζει νά περιπατῶ ἕως πρότερον. Ἄλλοτε ἠδυνάμην νά κοιμῶμαι ὅταν ἤθελον, ἀλλὰ ἴσως πρὸς τιμωρίαν μου, διότι ἔλαβον πολλὰς ἐνέσεις παυσιπόνου, δὲν κοιμῶμαι πλέον τὴν νύκτα ἢ μόνον σπανίως. Τοῦτο εἶνε πολὺ δυσάρεστον και ἐλπίζω ὅτι μὲ τὸν καιρὸν θὰ παρῆλθῃ.

Ἀκριβῶς τὰς ἡμέρας τοῦ Πάσχα εἶχομεν καθ' ὅλην τὴν Γερμανίαν σχεδὸν θερ-

νὸν καιρὸν, ἀλλὰ ἔκτοτε ὁ χειμὼν ἐπανῆλθε πάλιν και φαίνεται ὅτι δὲν θέλει νά παρῆλθῃ πλέον.

Σας εὐχαριστῶ πολὺ ἐπίσης διὰ τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον εἶχετε τὴν καλοσύνην νά μοῦ στείλετε, ἐμπεριέχον μεταφράσεις γερμανῶν ποιητῶν. Ἐὶ κατ' ἐμὲ φρονῶ ὅτι μεταφράσεις ξένου ποιήματος πρέπει νά ἦχῃ ἀπάνω-κάτω ὡς τὸ πρωτότυπον εἰς τὴν ἀκοήν, ὅταν ἀναγινώσκειται μεγαλοφώνως. Τοῦτο εὔρον μόνον εἰς τὰ μεγαλύτερα μέρη τῆς μεταφράσεως τοῦ Προβελεγγίου τοῦ «Φάουστ», ἀλλὰ πολλάκις αἱ μεταφράσεις ἔγιναν εἰς ἄλλον ρυθμὸν ἢ εἰς τὸν τοῦ πρωτοτύπου και δὲν κατόρθωσαν νά ἀπομιμῶνται τὸν ἦχον τοῦ πρωτοτύπου. Ἐννοεῖται ἀφ' ἑαυτοῦ ὅτι ἡ μετάφρασις πρέπει ν' ἀποδίδῃ ἀκριβῶς τὴν ἔννοιαν.

Συγχρόνως μὲ αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν σας στέλλω ὀπίσω τὴν μετάφρασιν τοῦ «Κόκκινου Βράχου» εὐχαριστῶν δι' αὐτὴν. Ὅπως εἶνε, δὲν δύναται νά τυπωθῇ, διότι τὸ γερμανικὸν ὄφρος δὲν εἶνε καλόν και πρὸ πάντων δὲν εἶνε γερμανικόν. Ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν ἀπέδωσε καλὰ τὸ πρωτότυπον. Ἀνέγνωσα μετ' ἐνδιαφέροντος και τὸ ἀρθρον σας περὶ τῆς ἐκ τῆς γερμανικῆς μεταφράσεως, ὅπερ εἶχετε τὴν καλοσύνην νά μοῦ πέμψητε.

Χθὲς ἀνέγνωσα εἰς τινα ἐφημερίδα ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔκαμε εἶδος χρεωκοπίας. Δυστυχῶς αὐτὸ εἶνε ἡ συνέπεια τῶν ὑπερβολικῶν ἐξό-

(*) Ἴδε προηγουμένον τεῦχος «Νέας Ἑστίας», δεκαπενθήμερον, σελ. 132. Τὰ γράμματα αὐτὰ τοῦ φιλέλληρος δουκὸς εἶναι γραμμένα μὲ γραφομηχανήν. Μόνον τὸ τελευταῖον πού μᾶς ἔστειλεν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, εἶναι γραμμένον μὲ πένναν και ἔχει ἐλόκληρον τὴν ὑπογραφήν του «Βερνάρδος Δουξ τοῦ Σ. Μάινιγγεν». Αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ δημοσιεύσωμεν ἐν πανομοιότητι. — Γρ. Ξ.

(*) Εἶλα στείλει πρὸς τὸν δουκᾶ, διὰ τὴν κρίσιν, μίαν γερμανικὴν μετάφρασιν τοῦ «Κόκκινου Βράχου» καιμωμένην ἀπὸ νέου Ἑλληνα, γεννημένον και μεγαλομένον εἰς τὴν Γερμανίαν. — Γρ. Ξ.

δων χάριν τοῦ πολέμου εἰς τὴν Μικρασίαν, ὅστις δυστυχῶς ἐξακολούθει.

Ὅλα τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης εἶνε εἰς τὰ χεῖρα τῆς γερμανοπίας καὶ πρὸ πάντων ἡ Γερμανία, ἥτις πιέζεται ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς. Ἡ ἀκρόβεια τῶν τροφίμων, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἄλλων πραγμάτων τῶν ἀναγκαίων πρὸς τὸ ζῆν, εἶνε ἐξαισία καὶ δὲν ἔχω ἰδέαν ποῦ τοῦτο θὰ καταλήξῃ. Πλέπω ὅμως καλῶς, ὅτι εἶνε τοῦτο ὁ σκοπὸς τῶν ἐχθρῶν μας, οἵτινες θέλουν νὰ καταστρέψουν τοὺς Γερμανοὺς ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκωνται εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Γερμανοῦ καγγελαρίου, ὅτι ὁ πληθυσμὸς πρέπει ν' ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν πείναν ἂν δὲν γίνουσι ἀλλαγὰι εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας, ἦτο μουσικὴ εἰς τὰ ὅσα των. Εἶνε ἀκριβῶς ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον θέλουν, δηλαδὴ νὰ σμικρυνθῇ ὁ πληθυσμὸς τῆς Γερμανίας κατὰ 20 ἕως 25 ἑκατομμύρια, ἀποτέλεσμα ὅπερ θὰ κατορθώσῃσαν πιθανῶς ἐντὸς 30 ἐτῶν. Ἡ συνθήκη, τὴν ὅποιαν συνωμολόγησεν ἡ Γερμανικὴ Κυβέρνησις μετὰ τὴν Ρωσσίαν, εἶνε τὸ μόνον καλόν, τὸ ὅποιον αὐτὴ ἔκαμε μέχρι σήμερον, καὶ ἡ λύσσα τῆς Ἀντάντ δεικνύει ὅτι εἶνε καλόν τι διὰ τὴν χώραν μας. Ἀφρίζει ἡ Γαλλία καὶ θέλει νὰ ἐφαρμώσῃ μέτρα τιμωρίας, ἀλλὰ διατὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συνωμολογηθῇ συνθήκη οἰκονομικὴ μὴ ἔχουσα καμμίαν ἐχθρικὴν ἀκίδα κατ' οὐδενός; Ἐγὼ τοῦλάχιστον βλέπω ἀπὸ πολλοῦ ἤδη, ὅτι ἡ Γαλλία θέλει νὰ ἐχῇ τὰ μεταλλουργεῖα τοῦ Ρήνου καὶ δὲν θὰ μένη εὐχαριστημένη, ἢ μόνον ὅταν θὰ τὰ καταλάβῃ ὑπὸ πρόφασιν τινα.

Χαίρω ἀκούων ὅτι αἱ λέξεις «μαλάσσω» καὶ «μάλαξις» εἶνε ὀρθαὶ καὶ ἐκφράζουσι ἀκριβῶς ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον θέλω νὰ εἶπω. Εἶθε αὐταὶ αἱ γραμμαὶ νὰ σᾶς εὐρουν εἰς καλὴν ὑγείαν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν τοῦ ἔτους, ἡ ἐπάνοδος τοῦ χειμῶνος εἶνε ἀδύνατόν τι. Ὅταν θὰ λάβητε αὐτὴν τὴν ἐπιστολήν, ὁ Βασιλεὺς σας θὰ ἔχῃ τὴν ἐπίσκεψιν τῆς ἀδελφῆς τῆς Βασιλίσσης, ὅπως αὐτὴ μοῦ ἔγραψε πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς της. Δὲν ἔχω ἢ νὰ σᾶς ἐκφράσω πόσον τὴν ζηλεύω καὶ πῶς θὰ ἤμην εὐτυχῆς νὰ ἐπανιδῶ ἀκόμη μίαν φοράν τὴν χώραν, τὴν ὅποιαν ἀγαπῶ τόσο. Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ εὐτυχία δὲν εἶνε πλέον δι' ἐμὲ καὶ πρέπει νὰ

ζητήσω τὴν χώραν τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς ψυχῆς, ὅπως λέγει ὁ μέγας Γαίλιος. Ἡ κουνιάδα μοῦ ἔχει δύο υἱοὺς τῆς εἰς τὴν ἀκολουθίαν της, χαίρω δὲ δι' αὐτοὺς τοὺς νέους, ὅτι ἔχουν τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσουν τὰς Ἀθήνας. Ἐὐχόμενον φθινόπωρον θὰ εἶνε ἡ ἐτὴ ἀφότου ἐγὼ ἐπεσκέφθην διὰ πρώτην φοράν τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος καὶ οὐδέποτε θὰ λησιμονήσω τὴν ἐντύπωσιν, ὅταν εἶδον ἀπὸ μακρὰν τὴν Ἀκρόπολιν ἀπὸ τὸ κατὰστρωμα τοῦ πλοίου. Αὐταὶ εἶναι στιγμαί, τὰς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος δὲν λησιμονεῖ ποτὲ καὶ αἵτινες ἐξαφανίζονται μόνον μετὰ τὴν ζωὴν.

Ἐλείωνοι τὴν παρούσαν εὐχόμενος ὑμῖν τὰ βέλτιστα καὶ διατελώ

Ὅλωις ὑμέτερος

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

***

Ἐν Μάϊνιγγεν τῇ 25τῇ Μαΐου 1922

Ἀνάληψις τοῦ Σωτήρος.

Ἀξιότιμε Κύριε!

Μετ' εὐχαριστήσεως ἔλαβον τὴν φιλόφροναν ἐπιστολήν σας τῆς 16της τρέχοντος, διὰ τὴν ὅποιαν σᾶς εὐχαριστῶ πολύ, σᾶς εὐχαριστῶ δὲ ἐπίσης διὰ τὸ νέον μυθιστόρημα, τὸ ὅποιον θέλετε νὰ μοῦ στείλητε, ὅπερ ὅμως δὲν ἐφθάσεν εἰσέτι εἰς χεῖρας μου, ἀλλὰ θὰ ἔλθῃ, εἶμαι βέβαιος, ἐν καιρῷ τῷ δέοντι. Θὰ εἶνε δι' ἐμὲ πάντοτε χαρὰ ν' ἀναγνώσω ἔργον σας.

Θὰ ἠλπίζω ὅτι ἴσως θὰ μοῦ ἦτο δυνατόν νὰ σᾶς εἰδοποιήσω περὶ χαροποιᾶς εἰδήσεως, δηλαδὴ ὅτι εὐρέθη τέλος πάντων ἐκδότης διὰ τὸν «Πόλεμον» (*) ἀλλὰ δὲν εἶχαν ἀκόμη ἀπάντησιν. Ἐστειλα τὸ ἔργον τῇ συστάσει κυρίας, ἡ ὁποία γράφει ἡ ἴδια καλὰ μυθιστορήματα, εἰς ἐκδότην τῆς Βιέννης, καὶ αὐτὸς ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐξετάσῃ τὸ βιβλίον εὐμενῶς καὶ θὰ μοῦ δώσῃ προσεχῶς ἀπάντησιν, ἀλλὰ αὐτὴ δὲν περιήλθεν ἀκόμη εἰς χεῖρας μου, καίτοι ἐπεμψα τὸ χειρόγραφόν μου τοῦλάχιστον πρὸ δεκαπέντε ἡμερῶν. Ἴνα κάμω αὐτό, ἔπρεπε

(*) Τὸ μυθιστόρημά μου, τὸ ὅποιον ὁ δοῦξ Βερνάρδος εἶχε μεταφράσει εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ διεπραγματεύετο τὴν ἐκδόσιν του, — δυσκολώτατον πρᾶγμα ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου οἱ ἐκδόται εἶχαν σταματήσει σχεδὸν τὰς ἐργασίας των. — Γρ. Σ.

νὰ λάβω τὴν ἀδειαν τῆς Αὐστριακῆς Πρεσβείας εἰς τὸ Βερολίνον! Μοῦ φαίνεται ὅτι ἐπανερχομαι ἐκ νέου εἰς τὸν μεσαίωνα. Ἐπιτέλους διὰ τὸ γιγαντιαῖον ποσὸν ἐξ ἄρκων καὶ πενήντα λεπτῶν, ἔλαβον αὐτὴν τὴν ἀδειαν, ἀφοῦ παρήλθον σχεδὸν τέσσαρες ἐβδομάδες. Ἴσως ἡ πρεσβεία ἐπέισθη ἐπὶ τέλους, ὅτι ἡ μετάφρασίς μου δὲν ἐμπεριέχει ἐπικίνδυνόν τι διὰ τὴν Αὐστρίαν. Εἶνε τῶντι γελοῖον εἰς μέγαν βαθμόν. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔμπορεῖ τις νὰ στέλλῃ ὅ,τι θέλει, χωρὶς νὰ κάμουν αὐτὰς τὰς φασαρίας.

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον γράφετε περὶ τοῦ Βενιζέλου, δὲν εἶνε ἀκριβῶς ἡ γνώμη μου. Αὐτὸς εἶνε καλὸς καὶ αὐτὸς μόνον ἔκαμε κακοὺς καὶ τοὺς περὶ αὐτόν (*). Ὁ Ἕλληνας ἐκ φύσεως δὲν κλίνει πρὸς τυραννίαν καὶ ὁ Βενιζέλος εἶνε ἐξαιρέσις. Ἀλλὰ δὲν ἐνοῶ πῶς φρόνιμος ἄνθρωπος, ὡς αὐτός, — καὶ εἶνε πράγματι φρόνιμος — δὲν εἶδεν ὅτι ἡ τυραννία του δὲν ἴδῃνατο νὰ διαρκέσῃ καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐπέλθῃ ἀντίδρασις θάττον ἢ βράδιον. Ἐπρεπε νὰ γνωρίζῃ τὸν λαόν του, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ γνώσις τοῦ ἔλειπε κατὰ παράδοξον τρόπον. Ἐπρεπε ὡς Ἕλληνας νὰ γνωρίζῃ ἐπίσης τὴν λατρείαν, τὴν ὅποιαν τρέφει ὁ λαὸς πρὸς τὸν βασιλέα του, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου βλέπει τὸν ἄνδρα, περὶ τοῦ ὁποίου ἐπροφῆται καὶ οἱ ποιηταὶ εἶχον ὀμιλήσῃ ἤδη ἀπὸ αἰώνων, τὸν ἄνδρα δηλαδὴ, ὅστις ἐτάκη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἔθνους μετὰ δουλείαν πεντακοσίων ἐτῶν. Ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ πρὸς τὸν βασιλέα ἔχει μυθικὸν καὶ ὑπερανθρώπινόν τι. Κατὰ τὸν λαόν, ὁ Κωνσταντῖνος ἐπέμφθη κατ' εὐθείαν ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοῦτο ἐγγεῖ τὴν λατρείαν τοῦ προσώπου του. Διαδέχεται κατ' εὐθείαν τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον, ὅστις ἔπρεπε παρὰ τὴν πύλιν τοῦ Ἁγίου Ρωμανοῦ. Ὁ λαὸς πιστεύει σταθερῶς ὅτι αὐτὸς εἶνε προωρισμένος νὰ καταλάβῃ μίαν ἡμέραν τὴν Πόλιν καὶ νὰ θέσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του τὸ στέμμα τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, νὰ στεφθῇ δὲ εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ἡγεμὼν τοῦ Πανελληνισμοῦ. Ἐν παρόδῳ, ἤκουσα ὅτι ὁ Βενιζέλος ἐνυμφεῖται πάλιν πλουσίαν Ἑλληνίδα τοῦ Λονδίνου. Ἀποδεικνύει τοῦτο ὅτι εἶνε

πρακτικὸς ἄνθρωπος. Ἐγὼ ἤθελον ἀποτρέφει τὴν νέαν! (*)

Ἡ ὑγεία μου εἶνε πάλιν ἐντελῶς καλὴ καὶ δὲν ἔχω πλέον οὔτε τὸ ἐλάχιστον αἰσθηματόν εἰς τὴν κνήμην μου. Ὁ ἰατρός μου εἰς τὴν Βάδην εἶνε ἀληθῶς καλὸς καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον λέγει, γίνεται ἀφεύκτως δὲν ὀμιλεῖ μόνον ὅπως ἤσυχάσῃ τὸν πάσχοντα. Εἶνε περίεργον ὅτι τιοῦτος καλὸς ἰατρός ἔχει τόσοις ἐχθροῦς, οἱ ὅποιοι τὸν συκοφαντοῦν ἀναίσχυντως. Οἱ πλείστοι ὀπαδοὶ του εἶναι Ὀλλανδοί. Εἰς τὴν Ὀλλανδίαν ἔχει πολλοὺς φίλους καὶ ὀπαδοὺς πιστοὺς. Προσκαλεῖται κατ' ἔτος εἰς αὐτὴν τὴν χώραν καὶ φιλοξενεῖται ἐκεῖ ἐπὶ ἐβδομάδας καὶ μῆνας.

Τὰς ἡμέρας ταύτας ἔχομεν ἀληθῶς Ἑλληνικὴν θερμοκρασίαν, ἐνῷ ἔπρεπε νὰ θερμαίνωνται ἀκόμη τὰ δωμάτια πρὸ πέντε ἡμερῶν. Ὅλα τὰ ἄνθη ἀνθίζουν καὶ εἶνε ἴσως ἡ ὠραιότερα ἐποχὴ τοῦ ἔτους εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐχω τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ πρώην στρατηγῶ Ἀϊμαν, ὑπερασπιστοῦ τῶν Δαρδανελλίων κατὰ τὸν πόλεμον. Ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον λέγουσι περὶ αὐτοῦ, δηλαδὴ ὅτι εἶνε ἔνοχος εἰς τὰς σφαγὰς τῶν Ἀρμενίων καὶ εἰς τὴν κακομεταχείρισιν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Τουρκίαν, εἶνε αἰσχρὰ ψεύματα καὶ ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον εἶναι ἀληθές. Αὐτὸς ἐπενέβαινε [δραστηρίως ἄμα ἤκουε περὶ βιαιοπραγιῶν κατὰ χριστιανῶν καὶ κατ' ὀρθώσῃ νὰ σώσῃ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν ἐκ τῶν ὀνύχων τῶν Πασσάδων. Τὸν Βαλὴν τῆς Σμύρνης ἠπέλησε μάλιστα μίαν ἡμέραν νὰ στείλῃ τάγμα καὶ νὰ τὸν αἰχμαλωτίσῃ, ἐὰν ἀρνήθῃ νὰ ἀπελευθερώσῃ Ἑλληνας καὶ Ἀρμενίους, τοὺς ὁποίους ἐκακομεταχειρίζετο τῇ διαταγῇ τῆς Κυβερνήσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ Ἑλλ. παροικία εἶχε σκοπὸν νὰ τοῦ παραθέσῃ ἐπίσημον γεῦμα, ἵνα τὸν εὐχαριστήσῃ δι' ὅσα ἐπραξεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἀλλὰ ὁ στρατηγὸς ἠρνήθη νὰ δεχθῇ ἐκ μετριοφροσύνης. Εἰς τὸ Πάνδερμα τῆς Μικρασίας ἴδρυσεν Ἑλληνικὸν σχολεῖον διὰ κοράσια, ὅπου 200 ἐξ αὐτῶν ἐτρέφοντο ἐπὶ ἔτη, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἰδίων τοῦ στρατηγῶ. Ὅταν πλησίον τοῦ Πανδέρμα-

(*) Ὁμολογῶμεν τοὺς ἀναγνώστους τῆς «Νέας Ἑστίας» ἂν παρελείπαμεν μίαν τόσο ἀπόπτου φράσιν ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ Γερμανοῦ δουκῆ. — Γρ. Σ.

(*) Δὲν θὰ ἐκπλαγῇ βέβαια κάνας ἂν ἕνας Γερμανὸς εἶχε αὐτὴν τὴν γνώμην. — Γρ. Σ.

τος ἑλληνικὴ πόλις ἐπυρπολήθη, ἔσπευσεν ὁ ἴδιος ἐπὶ τόπου καὶ ἐφρόντισεν ὥστε οἱ κάτοικοι νὰ λάβουν τροφὰς καὶ τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Καὶ τοιοῦτος ἀνθρώπος κατηγορεῖται ὅτι ἐκακομεταχειρίζεται τοὺς χριστιανούς! Καὶ ἦτο μὲν Ἰούρκος διοικητὴς τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ οὐδέποτε ἐλησμόνησεν ὅτι εἶνε καὶ πρέπει νὰ εἶνε καὶ ἀνθρώπος καὶ χριστιανός. Ἀμείλικτος ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελέσῃ τὸ στρατιωτικὸν καθήκον του, ἦτο πάντοτε ἐπεικὴς πρὸς τοὺς ἀθώους.

Ἡ ὑπουργικὴ κρίσις, ἡ ὅποια εἶχεν ἐκρχῆ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν μοῦ ἐγράψατε, παρήλθεν ἐν τῷ μεταξῷ. Τοιαῦται κρίσεις δὲν εἶνε βεβαίως ἢ τρικυμιαὶ ἐντὸς ποτηρίου νεροῦ, ἐνῶ αἱ ἐφημερίδες μας ἐπίστευον ἤδη, ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ ὁ Βενιζέλος, διότι δὲν γνωρίζουν τὴν ἐσωτερικὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος. Παραπονέσθε περὶ λειψανδρίας, τὸ δὲ παράπονον περὶ αὐτῆς φαίνεται γενικόν· καὶ ἡμεῖς ἐπίσης δυνάμεθα νὰ παραπονούμεθα δι' αὐτήν. Ὁ κ. Γούναρης ἐπανήλθε καὶ πάλιν εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ τὸ νέον ὑπουργεῖον του ἔλαβε τὴν συγκατάθεσιν τῆς Βουλῆς, ὥστε ἡμπορεῖ τις νὰ ἐρωτήσῃ: διατί αὐτὸς ὁ θόρυβος;

Ἐλπίζω ὅτι αὐταὶ αἱ γραμμαὶ θὰ σᾶς εὐρουν εἰς καλὴν ὑγείαν καὶ ὅτι δὲν πάσχετε τόσον πολὺ ὥπως ἡμεῖς τώρα ὑπὸ τῆς ζέστης. Ἐυχόμενος ὑμῖν τὰ βέλτιστα διατελῶ πάντοτε

Ὅπως ὑμέτερος
ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

* *

Ἐν Μάϊνιγγεν, τῇ 26ῃ Ἰουνίου 1922

Ἀξιότιμε Κύριε!

ἔχετε τὴν καλοσύνην νὰ μοῦ στείλητε τὴν νέαν ἐκδοσιν τοῦ «Κακοῦ Δρόμου», σᾶς εὐχαριστῶ δὲ πολὺ δι' αὐτό. Ἀνέγνωσα τὸ μυθιστόρημα μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος, ἐδίστασα ὁμοίως νὰ σᾶς γράψω, διότι ἤλπιζον ὅτι θὰ ἠδυνάμην νὰ σᾶς εἶπω τι περὶ τῆς ἀποδοχῆς ἢ μὴ τῆς μεταφράσεώς μου τοῦ «Πολέμου» σᾶς· ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ ἐκδότης εἰς τὴν Βιέννην, εἰς τὸν ὅποιον ἔστειλα τὸ ἔργον, δὲν ἀπήντησεν ἀκόμη, καίτοι παρήλθον ἤδη ἑβδομάδες τινές, ἀφ' ὅτου τὸ ἔπεμψα εἰς αὐτόν. Διὰ τὴν ἐκδοσιν βιβλίων ἢ παροῦσα στιγμὴ εἶναι πολὺ ἀκατάλληλος, διότι ὅλα τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν

τύπωσιν ἠδὲ κήθησαν τερατωδῶς καὶ βιβλία πωλοῦνται δυσκόλως.

Ἐντὸς ὀλίγου θὰ μετοικήσω εἰς τὴν θερινὴν διαμονὴν μου, εἰς τὸ κάστρο Ἀλτσταϊν, καίτοι ἡ θερμοκρασία δὲν εἶνε διόλου θερινὴ καὶ εὐάρεστος. Ἐποφέρομεν συγχρόνως ἀπὸ ἑλλειψιν βροχῆς, καὶ αὐτὸ μᾶς ἔλειπεν ἀκόμη, νὰ ἔχωμεν ἀφορίαν. Μολαταῦτα ἡ ὑγεία μου εἶναι καλὴ καὶ ἡ ἰσχυρὰ δὲν ἐπανήλθε. Παρήλθεν ἐπίσης ἡ ἀδυναμία τοῦ δεξιῦ ποδός μου, ὥπως μοῦ τὸ προσεῖπεν ὁ εἰς Βάδην ἰατρός μου.

Περὶ πολεμικῶν πράξεων εἰς τὴν Μικρασίαν δὲν ἀκούεται εὐτυχῶς τίποτε, ὥστε φαίνεται ὅτι καὶ οἱ δύο ἀντίπαλοι ἐκορέθησαν αἱματοχυσίας. Ἐώρα πρόκειται περὶ τῆς συνομολογήσεως τῆς εἰρήνης, ἥτις ὁμοίως βραδύνει πολὺ, ἐνῶ τὰ στρατεύματα εὐρίσκονται ἐπὶ ποδὸς πολέμου. Τοῦτο κοστίζει πολὺ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρέπει μὲ τὸν καιρὸν νὰ καταστρέψῃ τὰ οἰκονομικά της. Δὲν ἀναγινώσκω τίποτε περὶ διαπραγματεύσεων. Οἱ Γούρκοι εἶναι σκληροτράχηλοι καὶ δὲν θέλουν νὰ ἐνδώσουν. Ὅπως μοῦ ἐγράφη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ παλαιοῦ φίλου μου, τοῦ στρατηγοῦ Κοκίδη, ὁ Πρίγκηψ Ἀνδρέας ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ πέμπτου Σώματος εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ ἀφίχθη ἐκεῖ μὲ τὴν οικογένειάν του, ἡ Πρίγκηπέσσα ὁμοίως ἀνεχώρησε πάλιν ὅπως λάβῃ μέρος εἰς τοὺς γάμους τοῦ ἀδελφοῦ της. Διὰ κυρίαν χαϊδευμένην, ὥπως αὐτὴ, ἡ διαμονὴ εἰς τὴν Ἡπειρον δὲν θὰ ἔχῃ πολλὰ ἐλκυστικά, ἀλλὰ διὰ τὸν σύζυγόν της ἡ θέσις αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα.

Ἐνταῦθα ὁ φόνος τοῦ ὑπουργοῦ Ράτεγκου ἐκμεταλλεύεται κατὰ τρόπον ἀνήκουστον καὶ γελοῖον. Ὅλα τὰ αὐτοκίνητα σταματῶνται εἰς τὴν πόλιν καὶ πρέπει νὰ δεῖξουν τὴν ἀπόδειξιν των, ὡς ἂν οἱ φονεῖς ἤθελον νὰ ταξειδεύσουν διὰ τῆς χώρας! Δὲν εἶνε τόσον κουτοὶ καὶ πιστεύω ὅτι ἐφυγον πρὸ πολλοῦ ἤδη καὶ ἐπέρασαν τὰ σύνορα ἢ εὐρίσκονται εἰς τὸ Βερολίνον, διότι εἶνε δυσκολώτατον νὰ εὐρεθῇ τις εἰς τόσον μεγάλην πόλιν. Τὸ γεγονός εἶνε λυπηρότατον, διότι ὁ φονευθεὶς ἦτο βεβαίως ἀνθρώπος γνωρίζων τὸ ἐπάγγελμά του καὶ εἰδήμων εἰς τὰ οἰκονομικά. Δυστυχῶς εἰς ἀβεβαίους κανόνες καὶ ὅταν τὰ πάθη εἶναι ἐξημμένα, τοιαῦ-

τα κακουργήματα συμβαίνουν πολλάκις, τὰ ὅποια καταδικάζει ἕκαστος νουνεγῆς. Δὲν πιστεύω ὅτι ὑπάρχει συνομοσία τις καὶ τὰ περὶ τούτου διαθρυλούμενα εἶναι ἀναληθῆ. Δυστυχῶς ὑπάρχουν πολλὰ άτομα ἰκανὰ εἰς τοιαῦτα κακουργήματα καὶ ἴσως θὰ ἐπαναληφθοῦν, ὃ μὴ γένοιτο! Διὰ φόνων οὐδέποτε ἀκόμη καλλυτερεύθησαν τὰ πράγματα καὶ θαυμάζω βεβαίως τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ὅτι ἐπερίμενε τὰς ἐκλογὰς διὰ νὰ εἴσῃ τὸν Βενιζέλον καὶ ὅτι δὲν ἐγένοντο βιασπραγαίαι. Τοιοῦτος λαὸς ἔχει ἔμφυτον τὴν ἀληθῆ ἐλευθερίαν. Ἐξασκεῖ τὴν δύναμίν του διὰ τοῦ ψηφοδελτίου.

Ἀπὸ τὴν πρώτην τοῦ ἐρχομένου μηνός, τὰ ταχυδρομικὰ τέλη ἀυξάνονται πάλιν

διὰ μίαν μάρκαν, ἐπομένως δὲ ἐπιστολὴ εἰς τὴν ἀλλοδαπήν θὰ κοστίζει ἔξ μάρκας. Πρὸ τοῦ πολέμου διὰ τὸ ποσὸν τοῦτο ἠδυνάτό τις νὰ λάβῃ εἰς Βερολίνον καλὸν γεῦμα μὲ μίαν φιάλην κρασί εἰς ἐστιατόριόν τι. Ἐπὶ τέλους ἡ ἀλληλογραφία θὰ εἶνε μεγάλη πολυτέλεια, ὅπως κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Αἱ πτωχαὶ τάξεις δὲν θὰ εἶνε πλέον εἰς θέσιν νὰ γράφουν ἢ νὰ ἀγοράζουν βιβλία. Αὐτὸ θὰ ἐπιδράσῃ ἐπαισθητῶς εἰς τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἔθνους.

Ἐλπίζω ὅτι αὐταὶ αἱ γραμμαὶ θὰ σᾶς εὐρουν εἰς καλὴν ὑγείαν, εὐχαριστῶν δὲ καὶ πάλιν διὰ τὴν καλωσύνην σας, διατελῶ

Ὅπως ὑμέτερος.

ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ

(Ἀκολουθεῖ)

Ἡ Ἀξία τοῦ Σολωμικοῦ Ἔργου (*)

Γ.

ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΑΘΑΥΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ "ΑΞΙΑΣ,"

Ὁ Σολωμός, καθὼς μᾶς λένε ὅσοι τὸν γνωρίσανε ἀπὸ κοντὰ καὶ καθὼς βεβαιώνεται ἀπὸ τὸ ἔργο του, εἶταν ἀνθρώπος πολὺ εὐαίσθητος κ' εὐκόλος στὶς μεταπτώσεις τῶν ἀντίθετων ψυχολογικῶν καταστάσεων: Ἀπὸ τὴν ἀγάπη στὸ μῖσος, ἀπὸ τὰ γέλια στὰ δάκρυα, ἀπὸ τὴν εὐθυμὴ διαχυκότητα στὴν ἀπότομη σιωπὴ καὶ στρυφνότητα,—γνωρίσματα μελαγχολικῆς, ἐγωιστικῆς, μὰ κι ἀνυπόκριτης φύσης,—ἀστασία χαηδεμένου παιδιοῦ. Ὅσοτόσο μιὰ στερεὴ γραμμὴ ἐνώνει ὅλες αὐτὲς τὶς ἀντίθεσεις: ἡ συνείδησις τῆς μεγάλης του καλλιτεχνικῆς καὶ διανοητικῆς δύναμης. Ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ ναι ὁ Σολωμός αἰσθηματικός, δηλ. μὲ τὸ νὰ χεῖ ἀνοιχτὰ κ' ἔτοιμα ὅλα του τὰ φυσικὰ καὶ πνευματικὰ ὄργανα στὸν ἔξωτερικὸ κ' ἐσωτερικὸ κόσμον ποὺ τὸν ἐνδιέφερε, θὰ πεῖ πὼς εἶχε τὸ ἀπαραίτητο καὶ πρῶτον στοιχεῖο μιᾶς καλλιτεχνικῆς ψυχῆς. Θέλουσε νὰ μᾶς ποῦνε, πὼς τὸ πνεῦμα εἶναι τὸ πᾶν. Ὅσοτόσο τὸ αἶσθημα εἶναι τὸ πᾶν. Ἄν ὁ Σολωμός εἶτανε μονάχα (καὶ πολὺ) ἢ αἰσθηματικός ἢ σκεπτόμενος ἀν-

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον.

θρώπος, θὰ μποροῦσε μιὰ χαρὰ νὰ μὴν εἶναι οὔτε μέγας οὔτε μικρὸς ποιητής. Ἡξίαιε, (κάθε καλλιτέχνης τὸ ξαίρει), πὼς ἡ ἔχνη ἀρχίζει ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἀρχίζει ἡ ἔκφρασις. Κι ὁ Σολωμός μποροῦσε νὰ ἐκφράζεται. Εἶχε μεγάλη συνείδησις τῆς τεχνικῆς, τοῦ ποιητικοῦ métier, τῆς ἀνάγκης τῆς τέλει ἐκφράσεως μὲ τὰ ποικιλώτατα μέσα της καὶ τὴ σημασία καὶ βαρύτητα κάθε μέσου. Ἄν ὁ Σολωμός εἶχε μονάχα ψηλὰς ἰδέας, μεγάλα αἰσθήματα, πολλὴ φιλοδοξία, ἀλλ' ἔκφρασις ἐλαττωματικὴ (κακορίζικη), δὲ θὰ τανε τίποτε ἄλλο ἀπὸ ἕνας κακὸς ποιητής, (ὁ «malus poeta» τοῦ Goethe). Ἡ ἀξία τῆς τέχνης δὲν ἐξαρτεῖται ἀπὸ τὴν ἀξία τοῦ «θέματος», δηλ. ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν ἰδεῶν κι ἀπὸ τὸ μέγεθος τῶν συναισθημάτων a priori, μ' ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ ἐπιτυχημένο ἀποτέλεσμα τῆς ἐκφράσεως. Οἱ ἰδεαλιστὲς κριτικοὶ τοῦ Σολωμοῦ κάνουνε κι αὐτὴ τὴν παρεξήγησι, — δὲ φταῖνε αὐτοί, φταίει ὁ ἰδεαλισμὸς κ' ἡ φυσικὴ τους ἀδυναμία νὰ αἰσθάνονται τὴν τέχνη. Ἄν τὸ «θέμα» ἔχει ἐπίδρασις στὴν τύχη τῆς ἐκφράσεως, δὲν εἶναι τὸ ὕψος ἢ τὸ βάθος ἢ τὸ πλάτος τῆς ἐντύπωσις, μὰ ἡ εἰλικρίνειά της. Οἱ ἰδέες λοιπὸν καὶ τὰ συναισθήματα τοῦ Σολωμοῦ δὲν ἔχουνε «καθ' ἑαυτὰ» ἀπόλυτη ἀξία, μὰ

ἔχουνε τὴν ἀξία τους στὸ ὅτι εἴτανε ἀληθινὰ κι ὄχι πλαστὰ πράγματα. Κ' ἡ ἀξία ὡστόσο τῆς εὐλικρίνειας εἶναι σχετική. Γιατί καμια ἀτομικὴ εὐλικρίνεια δὲ μπορεί νὰ ἐξασφαλίσει γονιμότητα στὶς ιδέες καὶ στὰ συναισθήματα, ὅταν αὐτὰ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἢ ἔχουνε ξεπέσει κοινωνικά στὴν τάξη τῶν «ψευδῶν». Γι' αὐτὸ τὸ λόγο τὸ πρῶτο χρέος τοῦ ἀληθινοῦ κριτικοῦ εἶναι νὰ μὴν ἐξετάζει τὸ περιεχόμενο τῆς Τέχνης στατικὰ (δηλ. ἀπόλυτα), μὰ δυναμικὰ (δηλ. ἐξελικτικά, διαλεκτικά). Μὲ τέτοια μεθοδολογικὴ ἀφειρησία θὰ πιστοποιήσουμε, πὼς οἱ ιδέες καὶ τὰ συναισθήματα τοῦ Σολωμοῦ εἴτανε γιὰ τὴν ἐποχὴ του ἀξίες ζωντανές, ἄρα γόνιμα πράγματα, κι αὐτὸς εὐλικρινὴς ὅμως οἱ ἴδιες ιδέες καὶ τὰ ἴδια συναισθήματα σήμερα εἶναι ἀξίες δέναντι-σῶς, ἄρα ἄγονες, κι αὐτοὶ ποὺ τὶς προπαγανδίζουνε, εἶναι ἀνθρώποι τῆς καρέκλας (ὀργανικὴ καὶ διανοητικὴ παραλυσία) καὶ ψεῦτες. Ἡ εὐλικρίνεια γιὰ τὰ ψόφια συναισθήματα καὶ τὶς ψόφιας ιδέες εἶναι κάτι τὸ ἀντινομικό. Τὸ πολὺ-πολὺ θὰ μπορούσαμε νὰ παραδεχτοῦμε ἢ μιὰν ἀθελκτὴ ἢ τὶς περισσότερες φορὲς μιὰ θελκτικὴ καὶ βιασμένη παραίσθησις εὐλικρίνειας. «Ὅ,τι εἶπα παραπάνον, πὼς μιὰ ἰδέα ἢ ἓνα συναισθημα, ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴ ζωὴ, εἶναι ἄγονο, πρέπει νὰ τὸ ἐξηγήσω καλύτερα τώρα καὶ νὰ πῶ, πὼς εἶναι ἄγονο καὶ ψεύτικο ὅ,τι μένει πίσω ἀπὸ τὴ ζωὴ.

«Ὅ,τι ὅμως βγαίνει μὲν ἔξω ἀπὸ τὴν παροῦσα ἐπίσημη καθεστῶσα ζωὴ, ἀλλὰ πάει προτιθέρα τῆς, αὐτὸ ἔχει πολὺ περισσότερη ἰδεολογικὴ, συναισθηματικὴ καὶ πρακτικὴ γονιμότητα ἀπὸ ὅ,τι ἢ ἔμεινε πίσω ἢ προσπαθεῖ νὰ δικαιωνιστεῖ. Καὶ γιὰ νὰ μὴ μᾶς παρεξηγήσουνε, προσθέτουμε, πὼς ἢ προσθετικὴ ὁρμὴ τῆς ζωῆς πρὸς τὰ ἐμπρὸς μπορεί κι' αὐτὴ νὰ ναι οὐτοπιστικὴ, ὅταν τὸ «ὀφείλει», ποὺ περιέχει μέσα τῆς δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ ἀναγκαίου (Κα-ούτσου), δὲν εἶναι δηλ. δημιουργημὰ τῆς συνολικῆς ζωῆς τοῦ παρόντος, μὰ τῆς ἀτομικῆς φαντασίας.

Γι' αὐτὴ τὴν αἰτία ὁ Σολωμὸς ἔμεινε καὶ θὰ μείνῃ ἀσυνέχιστος· γιατί οἱ ιδέες του πεθάνανε ἢ διατηροῦνται στὴ ζωὴ μὲ

τεχνητὰ μέσα. Ἐμείνε ἀσυνέχιστος καὶ θὰ μείνῃ ἀπὸ ἀνώτερη, ἀκαταγώνιστη ἀνάγκη, ποὺ ἢ ἐξέλεξε τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς ἔχει ἐπιβάλλει. Οἱ κατοπινοὶ ὁμοτέχνοι κι' ὁμοίω-αίτες του μπορεί νὰ ναι καὶ κατώτερα τολέντα, ὅμως τὸ μεγαλύτερό τους λάθος εἶναι ποὺ προσπαθοῦνε νὰ βγάλουνε νερὸ ἀπὸ ξεροπήγαδο.

Ἄλλ' ὡς ξαναγυρίσουμε στὸ καθαντὸ ζήτημα ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ σὲ τούτῃ τὴν παράγραφο.

Βλέπουμε τὸ Σολωμὸ νὰ φροντίζει μὲ ὅλες του· τὶς αἰσθησεις, ἐξωτερικὲς καὶ ἐσωτερικὲς, («πάντ' ἀνοιχτές, πάντ' ἀγρυπνεσ»), νὰ κάνει ἄριτους στίχους. Ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς μουσικότητας, τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς εὐφροσύνης (κίνησης τοῦ στίχου), εἶναι ἀληθινὸς μαέστρος. Οἱ ἄριτες ποὺ ἀνάφευ δὲν εἶναι πράγματα μηχανικὰ κ' ἐξωτερικὰ εἶναι ἀναπόσπαστα ἀπ' αὐτὴ τὴν οὐσία τῆς αἰσθητικῆς συγκίνησης. «Διδάσκαλε, ἢ ἁρμονία τοῦ στίχου δὲν εἶναι πρᾶγμα ὄλο μηχανικό, μὰ ξεχείλισμα τῆς ψυχῆς», λέγει ὁ ἴδιος ὁ Σολωμὸς στὴ σημ. 14 τοῦ «Ἕμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν». (Ὁ Μπενεντέτο Κρότσε θὰ λεγε, πὼς ἐντύπωση ἢ ἔκφρασις δὲν εἶναι δυὸ ξεχωριστὲς ὄντητες, μὰ μιὰ κ' ἀδιαίρετη μονάδα, ἢ διαίστησις.) Ζαίρουμε, πὼς ὁ Σολωμὸς εἶχε μέγιστη εὐκολία νὰ αὐτοσχεδιάζει—καὶ πολλὰς φορὲς νὰ κάνει ἄριστουργήματα μὲ μιὰ πνοή, ὅπως τὸ «Γεράκι καὶ τ' Ἀηδόνι». «Ὅμως, ὅσο ἢ καλλιτεχνικὴ του συνείδησις βάραινε, τόσο δυσκολώτερα ἱκανοποιότανε μὲ τὴν πρῶτην ἔκφρασις. Ὁ Δὲ Βιάζης ἀναφέρει ἓνα ἀνεκδοτο τοῦ Σολωμοῦ διηγημένο ἀπὸ τὸ Μάντζαρο (Κ. Καιροφύλα «Ὁ Ἄγνωστος Σολωμὸς» σελ. 148—9). «Ὁ Σολωμὸς ἦτο μιὰν ἡμέραν ἀδιάθετος καὶ ἐπῆγα εἰς τὸ σπίτι του νὰ τοῦ κάνω συντροφιά. Τὸν εὗρηκα γράφοντα. Τὸ γραφεῖον του ἦτο γεμάτο ἀπὸ χαρτιά ἀνω·κάτω πεταγμένα εἰς μιὰν τρομερὴν ἀκαταστασίαν. Μόλις μὲ εἶδε, ἔρριψε βλέμμα εἰς τὸ ὡρολόγιον καὶ μοῦ εἶπε:

— Δυὸ ὄρες εἶμαι σ' αὐτὴ τὴ θέση.

Ἐπειτα, σὰν νὰ ἐμονολόγει, ἐπρόσθεσε:

— Τὰ αὐτοσχέδια ποιήματα ἔχουν τὴν ἀξίαν των, ὅταν μένουν ὅπως τὰ ἐγέννησαν

ἢ στιγμιαία φαντασία. Τὰ ἄλλα ὅμως ποιήματα ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ *ψαλίδι, χτένι καὶ λμα*. Αὐτὸ θὰ ναι πιθανώτατα τὸ «νόημα τῆς Τέχνης», στὸ ὁποῖο φτάνει κανεὶς μὲ μεγάλη δυσκολία, «καιρὸ καὶ κόπο», —τοῦλάχιστο ἓνα πολὺ μέρος τοῦ «νοήματος». Μὰ ἐδῶ θὰ μπορούσε νὰ ρωτήσῃ κάποιος: Ἡ «μὲ καιρὸ καὶ κόπο» ἔκφρασις δὲν ἀντιφάσκει μὲ τὴν ἔννοια τοῦ ἄμεσου ψυχικοῦ «ξεχείλισματος»; Κάθε ἄλλο, ἂν εἶναι κανεὶς μπασμένος ἢ θεωρητικὰ ἢ ἐμπειρικὰ στὸ ζήτημα. 1) Ἡ τέλεια ἔκφρασις, ἢ ποιητικὴ *ultra* (ἄρος τοῦ Μπ. Κρότσε) δὲν εἶναι μονάχα ζήτημα ἢ φυσικοῦ δώρου ἢ τύχης, μὰ καὶ συνειδητῆς δουλειᾶς. 2) Μόνον μιὰ πολὺ ζωνηρὴ ἐντύπωση καὶ ποὺ βρῖσκει στὴν ψυχὴ κατάλληλο ἔδαφος, γιὰ νὰ ριζωθεῖ βαθιά, μπορεί ν' ἀνθέξει στὸν καιρὸ καὶ στὸν κόπο. Δηλ. μονάχα μιὰ πολὺ ζωνηρὴ ἰδέα ἢ συναισθημα, ποὺ συμφωνοῦνε μὲ τὴν ἰδιοσυγκρασίαν μας καὶ τὴν κοσμοθεωρίαν μας, μπορούνε νὰ συνοδεύονται γιὰ πολὺν καιρὸ μὲ «ξεχείλισμα τῆς ψυχῆς». Καὶ 3) ἢ ἐξάσκηση μεταβάλλει τὴν ἐνσυνείδητη δουλειὰ σὲ ἀσυνείδητη. Γράφει κανεὶς καλά, γιατί *ἔμαθε* νὰ γράφει. Ἡ «θεμελιώδη ψυχὴ» λέγει ὁ ἴδιος ὁ Σολωμὸς, «βάραινε τοὺς κανόνες καὶ τὶς ἐξαιρέσεις τῆς στιχογραφικῆς εἰς ἔργον, χωρὶς τόσο νὰ συλλογίζεται εἰς τὴν ἴδια στιγμὴ, εἰς τὴν ὁποίαν μορφῶνε τὴν ὄλη». Ἡ ἁρμονία τοῦ στίχου, ἂν δὲν εἶναι πρᾶγμα ὄλο μηχανικό, εἶναι ὅμως καὶ κατὰ πολὺ μηχανικό.

Ὁ Σολωμὸς εἴτανε γεμάτος ἀπὸ μουσικὸς ἤχους. Πολλὰς φορὲς ἄκουε τὴν ἁρμονία τοῦ ποιήματος πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸ ποίημα. «Πολλάκις ὁ ἴδιος μοῦ εἶπεν, ὅτι ἐδημιούργει ποίησιν διὰ μέσου τῆς μουσικῆς διαίστησεως». Καὶ παραπάνον: «Ὡς ἐξ ἐνστίμου οὗτος δημιουργεῖ τοὺς πλείστους τῶν στίχων του μὲ τὸ τραγοῦδι, αὐτοσχεδιάζων μελωδίας, εἰς τὰς ὁποίας ἀκούεται ἢ ἀληθινὴ ἔκφρασις τῆς ποιητικῆς συλλήψεως, καταστρωθεῖσα ἀπὸ ἓν μουσικὸν πνεῦμα.»¹⁾

Ὁ Οὐάιλντ εἶπε κάποτε σ' ἓναν ἀπὸ τοὺς σοφιστικὸς του αἰσθητικὸς διαλόγους, πὼς τὸ σπουδαῖο δὲν εἶναι νὰ ἐμπνέσαι ἀπὸ τὶς ιδέες, μὰ ἀπὸ τὴν φόρμα τοῦ

1) Ὁ Μάντζαρος περὶ Σολωμοῦ § 17 καὶ § 8. Ἰδέε Κ. Καιροφύλα «Ὁ Ἄγνωστος Σολωμὸς» σελ. 114—123.

ποιήματος. Ἐνα εἶδος πρόδρομος τῆς Poesie pure! Μοῦ φαίνεται πὼς δὲν εἶναι ὀλότελα αὐτὴ ἢ περίπτωσις τοῦ Σολωμοῦ. Πάντως δὲν εἶναι κ' ἢ περίπτωσις τοῦ ἀνεκδοτου μὲ τὸ Μόντη: «Πρέπει πρῶτα μὲ δύναμη νὰ συλλάβῃ ὁ νοῦς κ' ἔπειτα ἢ καρδιὰ θερμὰ νὰ αἰσθανθεῖ ὅ,τι ὁ νοῦς ἐσυνέλαβε». Φαίνεται πὼς συνέβαινε κάτι πολὺ πρὸ φυσικὸ καὶ συνειθισμένο (ἐννοῶ γιὰ τοὺς ποιητῆς). Μαζὶ μὲ τὰ πρῶτα ἀστράματα τῆς ἰδέας ἢ τῆς συγκίνησης, ἀναπηδούσανε κ' οἱ πρῶτοι συνδυασμοὶ ἤχων τοῦ μουσικοῦ μέρους τῆς ἔκφρασης. Ἐπειτα εἴτανε ζήτημα καιροῦ καὶ κόπου γιὰ νὰ καταστρωθοῦνε ὅλ' αὐτὰ καὶ νὰ ἰσοροπήσουνε περιεχόμενο καὶ μορφὴ. Εἶναι ἀξιοπαρατήρητο, πὼς γιὰ τὸ Σολωμὸ ἔχουμε τὶς πρὸ ἀντιφατικὲς πληροφορίες ἀνθρώπων ποὺ τὸν γνωρίζανε ἀπὸ πολὺ κοντά. Ἡ αἰτία τῶν ἀντιφάσεων αὐτῶν δὲν πρέπει νὰ ζητηθεῖ σὲ λανθασμένη παρατηρητικὴ τῶν πληροφορητῶν, μὰ σὲ κακὴν ἐρομηγείαν τους ἀπὸ τοὺς κατοπινοὺς συναξαριστῆς τῆς κριτικῆς. «Ὅλες εἶναι ἢ μπορεί νὰ ναι σωστῆς ὅμως πρέπει ὁ ἐξηγητῆς τους νὰ μὴν ἔχει ἰδέες α' πρῶτον καὶ προτίμησες προσωπικῆς γιὰ τὴ φύση τῆς λεγόμενης *δημιουργικῆς φαντασίας*. Εἶπα κι ἄλλοτε πὼς μπορεί μιὰ χαρὰ ὁ ποιητῆς νὰ συλλαβαίνει πρῶτα τὴ γενικὴν ἰδέαν, κ' ὕστερα νὰ μπαίνει στὴ λεπτομερειακὴ τῆς πραγμάτωσις, ὅπως μπορεί πρῶτα ν' ἀρχίζει ἀπὸ τὰ διάφορα ὀργανικὰ μέλη τοῦ ποιήματος κ' ὕστερα νὰ τὰ συνθέτει σὲ μιὰ καθολικὴν (ἄρος *σχετικῆς*) ἰδέαν. Ὅμοια μπορεί πρῶτα νὰ συγκινηθεῖ κ' ὕστερα νὰ σκεφτεῖ, ἢ πρῶτα νὰ σκεφτεῖ κ' ὕστερα νὰ συγκινηθεῖ. Ἐπίσης μπορεί μιὰ χαρὰ ἢ ἀμέσως νὰ πετύχει τὴν ἠτέλειαν ἔκφρασις, ἢ μὲ καιρὸ καὶ κόπο· ὅπως μπορεί πρῶτα νὰ χεῖ ἐνθουσιαστεῖ ἀπὸ τὶς διάφορες ἀξίες τῆς ἔκφρασης κι ἄργότερα νὰ καθαρῶσει καὶ νὰ ὀλοκληρώσει τὴν *πνευματικὴν οὐσία* τοῦ ποιήματος. Κανένας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀντίθετους τρόπους τῆς δημιουργικῆς φαντασίας δὲν εἶναι καλύτερος ἀπὸ τὸν ἄλλο. Κι ὁ Σολωμὸς τοὺς εἶχε ὅλους, σὰν καλλιτέχνης ζωντανὸς κι ὀλάκερος. Οἱ πληροφορητῆς κ' οἱ ἀνεκδοτολόγοι του βλέπανε ὁ καθένας τὸν τρόπο, ποὺ μονάχα μπορούσε νὰ νοιώσει. Οἱ κατοπινοὶ, ἀν-

ἄνθρωποι χωρὶς ψυχολογικὴ φινέτσα, χοντροκομμένοι Ἀνατολίτες, ἄνθρωποι καὶ στάσιμης αἰσθητικῆς ἀγωγῆς καὶ ἄβροχοι ἀπὸ κάποια θεωρητικὴ ἐποπτεία τοῦ Καλοῦ, θλιβερὰ θύματα μιᾶς θλιβερῆς πνευματικῆς ἀναρχίας τοῦ τόπου, ἀνεβάζουνε σὲ ἀξίωμα μεγάλης τέχνης ἓνα μόνο εἶδος δημιουργικῆς φαντασίας, ἐνῶ ὁ Σολωμὸς εἶχε καὶ τὸ ἄλλο (κ' ἴσως πολὺ περισσότερο), ποὺ αὐτοὶ τὸ βρῆζουνε.

Βλέπουμε λοιπὸν τὸ Σολωμό, ὅπου ἡ ἰδέα δὲ βοηθεῖ (ὁ Θεός!), ὅπου ἡ ὀριστικὴ λέξη δὲ ἔρχεται, ὅπου οἱ στίχοι δὲ μποροῦνε νὰ ἐξακολουθοῦνε σὲ ἄριστους ὀργανισμούς, νὰ βάζει ἀποσιωπητικὰ (ποῖος ξαίρει, ποῖος μουσικὸς ἤχος θὰ προώριζε γιὰ τὴν ἄδεια θέση τοῦ στίχου) ἢ νὰ βάζει μονάχα κατάληξες (... μένος... μένη), νὰ ἐπαναλαμβάνει τὸ στίχο πολλὰ φορὲς (ὅσο περισσότερη ἢ ἐπανάληψη, τόσο μηχανικώτερη γίνεται), νὰ συμπληρώνει σὲ πεζὸ (ὅσο νάρθει ἢ καλὴ ὄρα νὰ στρωθεῖ ρυθμικὸ τὸ νόημα ἢ ἡ συγκίνηση), νὰ δίνει τὴν ἰταλικὴν μετάφραση τοῦ στίχου σὲ πεζὸ (γιὰ νὰ συγκρίνει ἂν ἡ ἑλληνικὴ ἀπόδοση φτάνει σὲ μουσικότητα καὶ διαύγεια σὺν τὴν ἰταλικήν, ποὺ τοῦ εἶτανε πιὸ γνώριμη πνευματικὴ γλῶσσα), νὰ παρατάσσει πλάι ὅλες τὶς ρίμες ποὺ θὰ τοῦ χρειαζόντανε (καταφυγὴ στὴ μέθοδο τῶν rimas improuisates σὲ δουλειὰ σοβαρὴ κ' ἐνσυνείδητη) κτλ. κτλ. Ἔχουμε ἔμπραχτα ἀποδειγμένη τὴ μεγάλη του ἀγωνία νὰ δώσῃ τὴν πιὸ κατηγορηματικὴν, τὴν πιὸ διάφανη ὑλικὴν ὑπόσταση στὴν πνευματικὴ καὶ συναισθηματικὴ οὐσία ποὺ τὸν τυραννοῦσε¹.

Τοῦ ἀποσπάσματος «Ἀραπιᾶς ἄτι, Γάλλου νοῦς κτλ.» ἔχουμε 6—7 ἐπανάληψες καὶ διόρθωσες στὴν ἴδια σελίδα. Πόσες ἄλλες φορὲς θάχει ἄραγες ἐπαναλάβει, διορθώσει, ἀλλάξει τὸ ἴδιο τριστίχο ἀπόσπασμα, σὲ ἄλλα χαρτιά, ποὺ δὲ σηκωθήκανε; Μάλιστα στὸ ἀπόσπασμα αὐτὸ δὲν ὑπάρχει καὶ καμιά ἀφαιρεμένη ἰδέα, ποὺ νὰ προσπαθεῖ καὶ νὰ δυσκολεῖται «ἀπὸ Μεταφυσικὴν νὰ τὴν κάνει Φυσικὴ»,—ἢ μὲ

ἄλλη ἔκφραση τοῦ ἴδιου Σολωμοῦ, «ἀπὸ τὸ γεννητικὸ τῆς βάρδος νὰ πετάξῃ ἔξω τὸ φυσικὸ μέρος καὶ τοῦτο νὰ τὸ θέσει ἀβίαστα εἰς ὄργανα ἔθνικα» Εἶναι ἀπόσπασμα καθαρὰ περιγραφικὸ, ὅπου ὅμως προσπαθεῖ, ἀντὶς τὸ ρομαντικὸ τρόπο τῆς ἀνάλυσης, νὰ μᾶς δώσῃ συνθετικὰ καὶ συγκεντρωμένα μὴ κρίσιμη ἱστορικὴ καὶ ψυχολογικὴ στιγμή τῆς πολιτικῆς τοῦ Μεσολογγίου.

Ὁ Σολωμὸς λοιπὸν εἶναι ἓνα ἄκρο παράδειγμα τεχνικῆς εὐαισθησίας. Κατέχεται ἀδιάκοπα ἀπὸ τὸ δαίμονα τῆς τέλειαις, τῆς non plus ultra ἔκφρασης. Ὑπάρχει ὡστόσο μέσα σ' ἀτέλειωτα ἀποσπάσματα του περισσότερο ἢ εὐθύνη τοῦ «καιροῦ» παρὰ τοῦ «κόπου». Ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς, ὁ κόπος γινότανε πιὸ ἀνεπιθύμητος, ὅσο ποὺ τὸ μεγάλο μάκρμα τους ἀπὸ τὴν ἄγρυπνη ψυχὴ, τοὺς ἀφαιροῦσε τὸ ἄμεσο ἐνδιαφέρον καὶ τὰ καταδίκαζε νὰ μείνουνε ἀποσπάσματα ἀτέλειωτα. Ὅ,τι μᾶς βεβαιώνει ὁ ἴδιος γιὰ τὸ «Λάμπρο» (πὼς θὰ μενε γιὰ πάντα ἀπόσπασμα), μᾶς τὸ πληροφοροῦν ἔμμεσα ὁ Πολυλάς γιὰ τοὺς «Ἐλευθεροὺς Πολιορκημένους». Τὸ Β' σχεδιάσμα τους τὸ παράτησε στὰ 1844 καὶ γιὰ τὸ Γ' καταλάβαινε πὼς δὲ θὰ τὸ τελειώσει, ὅταν συχνὰ τοὺς ἔλεγε «γρήγορα θὰ σᾶς ἀφήσω». (Πέθανε στὰ 1857. Δηλαδή σὲ 13 χρόνια μέσα, τὸ Γ' σχεδιάσμα δὲ μπόρεσε νὰ φτάσῃ σ' ἔχταση οὔτε κἂν τὸ Β'.)

Ὅμως ἂπ' ὅλα ὅσα εἶπαμε, βγαίνει ἓνα μεγάλο δίδαγμα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ εἶναι κανωμένοι, εἴτε ἀπὸ τὸ φυσικὸ τους εἴτε ἀπὸ μόρφωση, νὰ μὴν ἱκανοποιοῦνται μὲ τὰ κούφια ἀερολογήματα τῶν θεόπνευστων δραματιστῶν, μὰ πιστεύουνε περισσότερο τ' ἀντικειμενικὰ δεδομένα. Ὁ Σολωμὸς εἶτανε ποιητὴς μονάχα γιὰ τὴν εἶχε τὸ ἔμμοιο πάθος, μὰ καὶ τὴν ἱκανότητα τῆς φόρμας. Κ' ἐπειδὴ αὐτὴ τὴν ἱκανότητα τὴν εἶχε σὲ πολὺ βαθμὸν, εἶτανε ὄχι ἀπλῶς ποιητὴς, μὰ μεγάλος ποιητὴς. Ἄν εἶχε μονάχα ψηλὰς ἰδέες, θὰ μπορούσε νὰ ὀνομαστεῖ ἴσως φιλοσοφικὸς νοῦς—καὶ τίποτε ἄλλο. Τὸ λέγω ἄλλῃ μὴ φορὰ. Ἡ «γεννητικὴ» ἀξία τῶν ἰδεῶν δὲν κρέμεται ἀπὸ τὸ μεταφυσικὸ τους ὕψος, μὰ ἀπὸ τὴ ζωντανότητά τους. Τότες μονάχα μποροῦνε νὰ ναι εἰλικρινεῖς καὶ νὰ χουνε μέσα τους τὴν κοι-

νωνικὴ μεταδοτικότητα. Κ' οἱ ἰδέες τοῦ Σολωμοῦ εἶχανε αὐτὴ τὴ ζωντανότητα τότες, γιὰ τανε οἱ ἰδέες μιᾶς νέας κοινωνικῆς τάξης ἀπάνω στὴ νικηφόρα τῆς ὁρμῆς.—ἰδέες καθαρὰ ἐπαναστατικὲς ἄρα ἐπιθετικὲς στὴν ἐποχὴ τῶν «Ὑμνων», ὅμως καθιστωτικὲς, ἄρα συντηρητικὲς, μὰ ἀκόμα ἀνεξάντλητες, στὴν ἐποχὴ τοῦ Α' καὶ Β' σχεδίασματος τῶν «Ἐλευθερῶν Πολιορκημένων» κτλ. Καὶ πρέπει ἀκόμα νὰ τονιστεῖ, πὼς δὲν εἶναι τὸ ἰδανικὸ ἢ οὐσία τῆς Τέχνης, ὅπως πολὺ εὐκόλα καὶ πρόχειρα ἔχει εἰπωθεῖ, μὰ ἡ ἐπαναστατικὴ ἢ οὐσία τοῦ ἰδανικοῦ. Ἄρνηση ναί, μὰ ἄρνηση... θετικὴ, δηλ. προσθετικὴ καὶ ὄχι πεισοδρομικὴ κ' ἐναντία μὲ τὸ νόμο τῆς ἐξέλιξης, σιγαλῆς ἢ ἀλματικῆς, (δηλ. ὄχι ἄρνηση δραματιστικῆ).

Μὰ ἰδέες ζωντανές, ἄρα γόνιμες, δηλ. ἰδέες ποὺ δὲν εἶναι ἐφευρήματα ἀτομικῆς φαντασίας, μὰ δημιουργήματα τῆς ἐξέλιξης τῆς ζωῆς τῶν ὁμάδων, δὲ θὰ πεῖ ἀπαραίτητα κ' ἰδέες «ὠραῖες». Οἱ ἴδιες ἰδέες παίρνουν διαφορετικὸ χαρακτήρισμό ἀνάλογα μὲ τὴ γωνιά ποὺ θὰ τις κοιτάξῃς καὶ τὸ σκοπὸ ποὺ θὰ τις μεταχειριστεῖς. Γιὰ τὸ φιλόσοφο καὶ τὸν ἐπιστήμονα εἶναι «ἀληθινές» ἢ «ψεύτικες» γιὰ τὸν ἱεροκλήρυκα ἢ τὸ δάσκαλο «ἠθικές» ἢ «ἀνῆθικες» γιὰ τὸν πολιτευόμενον καὶ τὸν ἀφέντη «χρήσιμες» ἢ «βλαβερές». Μονάχα γιὰ τὸν καλλιτέχνη εἶναι «ὠραῖες» ἢ «ἀσκημες»,—δηλ. ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ τις μεταχειρίζεται ὄχι γιὰ γνωσιολογικὸ, παιδαγωγικὸ ἢ πολιτικὸ σκοπὸ, μὰ γιὰ αἰσθητικὸ, ἤτοι γιὰ νὰ προκαλέσει μ' αὐτὲς τὴν αἰσθητικὴν ἡδονήν. Στὴν τελευταία περίπτωση ἡ ἀλήθεια, ἡ ἠθικότητα, ἡ ὠφελιμότητα, δηλ. ἡ φιλοσοφικὴ (ἢ ἐπιστημονικὴ), παιδαγωγικὴ καὶ πολιτικὴ τους ἀξία πάει περίπατο, δὲ λογαριάζεται. Μποροῦμε νὰ μιλοῦμε ἀκόμα γιὰ τέχνη ἀληθινὴ ἢ ψεύτικη, μὰ σὰ δὲ θέλουμε νὰ παίξουμε μὲ τις λέξεις καὶ νὰ συλλογιζόμεστε μὲ μεταφορὰς, ἀληθινὴ τέχνη εἶναι ἡ πετυχημένη ἔκφραση καὶ ψεύτικη ἡ ἀποτυχημένη. (Ἀπαραίτητος ὅρος ἐπιτυχίας ἢ ἐνότητα τῆς ἔκφρασης, ἄρα καὶ τῆς συγκίνησης, ἐνῶ οἱ λεπτομερειακὲς ἢ ἀπομονωμένες ἐπιτυχίες δὲ λογαριάζονται). Καὶ τότες ἡ Τέχνη μπορεῖ νὰ ναι ἀληθινὴ κ' ἂν ἀκόμα τὸ περιεχόμενό της εἶναι ψεύτικο,

ἀνῆθικο καὶ βλαβερό,—καὶ τέτοια εἶναι π.χ. ἡ σοσιαλιστικὴ Τέχνη, ποὺ τὰ ἰδανικά της, ἢ κοσμοθεωρία της, ἢ πράξη της εἶναι ἡ ἄρνηση ἐκείνων ποὺ κυριαρχοῦν, ἐπιβάλλονται, διδάσκονται ἀπὸ τὸ ἐπίσημο κοινωνικὸ καθεστῶς.

Ὅποιος δὲν κατάλαβε αὐτὴ τὴ μικρὴ θεωρητικὴ «μπαγκατέλλα» καὶ δὲν ἔχει τὴν κριτικὴ φινέτσα νὰ ξεχωρίζῃ τὰ πράγματα καὶ νὰ τὰ τοποθετεῖ, μὰ τουναντίον ἔχει τὴν πνευματικὴ χοντροκοπιὰ νὰ τὰ συγχίξει καὶ νὰ γενικεύῃ, ὄχι δὲν εἶναι κριτικὸς, μὰ οὔτε ἐπιστήμονας, οὔτε φιλόσοφος, οὔτε καλλιτέχνης—τὸ πολὺ μπορεῖ νὰ ναι δάσκαλος, δηλ. ἔρμαιο μιᾶς τυφλῆς καὶ παιθητικῆς μοιρολατρίας.

Ἡ ζωντανότητα, ἄρα ἡ κοινωνικὴ μεταδοτικότητα τῶν ἰδεῶν τοῦ Σολωμοῦ εἶναι μονάχα ἡ ἀναγκαία προϋπόθεση γιὰ τὴν πετυχημένην ἔκφραση. Κι ὁ Σολωμὸς σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα εἶναι ὁ περισσότερος εὐνοημένος ἀπὸ τὴ Μοῖρα. Ἡ τεχνικὴ τελειότητα τῶν στίχων του εἶναι ὑποδειγματικὴ. Αὐτὸ εἶναι ὅλο τὸ ζήτημα. Αὐτὸ ὅμως δὲ σημαίνει, πὼς οἱ κατοπινοὶ του ὕστερον ἂπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη, Μόνο ποὺ ἐκεῖνος κατόρθωνε νὰ συγκεντρώνει σ' ἓνα στίχο, πολλὰς φορὲς σὲ μιὰ λέξη, τόση συγκινητικὴ ποσότητα, ὅσην οἱ ἄλλοι σπάνια τὸ πετυχαίνουν. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστικὸ τῆς πνευματικῆς ἀυλότητος τῶν στίχων του. Ξεποῦνε ξαφνικὰ τόσοι κόσμοι μπροστά μας, ὥστε ἡ μορφικὴ τελειότητα ξαφνίζεται. Ὅστόσο, γιὰ νὰ μὴ γενικεύουμε εἰς βάρος τῆς πραγματικότητας, οἱ ἔκφραστικὲς νίκες τοῦ Σολωμοῦ εἶναι μὲν πολλές, ὄχι ὅμως καὶ χωρὶς ἐξαιρέσεις. Ὅχι σπάνια οἱ στίχοι του ἔχουνε μιὰ πολὺ φανερὴ ἐκζήτηση καὶ δύσποια,—ἐνῶ τῆς πρώτης του περιόδου ἔχουνε τὴ χαλαρότητα καὶ ἀδεξιωσύνη τοῦ πρωτόβγαλτου ποιητῆ.

Ὅμως ἡ ἀξία τῶν στίχων καὶ τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Σολωμοῦ δὲν εἶναι «ἔξωτερικὴ» δηλ. δὲν ἐξαρτιέται ἀπὸ τὸ ὅτι ὑπηρετοῦν μιὰν ἰδέαν, ποὺ βρῆσκειται ἔξω καὶ πέρα ἀπὸ τ' ἀποσπάσματα καὶ τοὺς στίχους. Τουναντίον ἡ ἀξία τους εἶναι ἐσωτερικὴ, «αὐτοτελική», ἄρα καθαρὰ καὶ ξάστερα αἰσθητικὴ. Κανένας (ἂπ' ὅσο τουλάχιστο μπορῶ νὰ ξαίρω) δὲν πρόσεξε πόσο τὰ στιχουργημένα ἀποσπά-

1) Ἡ ἰδέα δὲν τὸν ἀπασχολεῖ καθόλου. Μιὰ καὶ τὴ βρῆκε, μένει πάντα ἡ ἴδια: δηλ. ἡ νίκη τοῦ πνεύματος ἐναντία στὴν ὕλη. Κεῖνο ποὺ τὸν ἀπασχολοῦσε εἶτανε τὸ πὼς θὰ τὴν πραγματοποιήσῃ, δηλ. παντοῦ καὶ πάντα ἡ ἔκφραση.

ματα εἶναι αὐτάρκη καὶ πῶς σταματοῦνε ἴσα ἴσα τῇ στιγμῇ πού, καθὼς φαίνεται, θὰ παρουσιαζότανε αὐτὸς ὁ «ξένος», ἡ μεταφυσικὴ ἰδέα. Κι ὅσες φροῆς τονὲ σκισάρισε αὐτὸ τὸν ξένο, τὸ ποίημα *ἔπεσε*. Ὑποθέτω, πὼς καθέννας ἀπὸ τοὺς μπασμένους σιτὴ φύση καὶ σιτὴν ἐνέργεια τῆς Τέχνης θὰ ὁμολογήσει γιὰ πὸλὸν κακοῦ γούστου τοὺς στίχους:

*Γλυκεῖα καὶ λεύτερ' ἡ ψυχὴ, σὰ νὰ τανε
[βγαλμένη.
Κ' ὕψωναν μὲ χαμόγελο τὴν ὄψη τῆ
[φθαρμένη.
Λένε λόγια
γιὰ τὴν Αἰωνιότητα, πὸν μὸ λ' εἰς τὰ χω-
[ράει...*

Δὲ θέλω νὰ ὑποστηρίξω μ' αὐτὴ μου τὴν παρατήρηση, πὼς ἡ μεταφυσικὴ ἰδέα εἶτανε τὸ θανάσιμον ἁμάρτημα τοῦ ποιήματος, ὁ κύριος δηλ. ὑπεύθυνος τοῦ νὰ μὴν προχωρεῖ καὶ νὰ μὴν τελειώνει ποτέ. Οἱ ἀποφασιστικώτερες αἰτίες εἶναι πὸλὸν πιὸ πραγματικές: ἡ φυσικὴ του ὀκνηρία, τὰ γερατιά, ὁ ἀλκοολισμός, «ἡ ἀρρώστεια», πὸν τοῦ φέρανε τὴν ἀπογοήτευση γιὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸν ἑαυτὸ του. Μὰ γιὰ τὴν ἀπογοήτευση αὐτὴ συντέλεσε καὶ μιὰ ἄλλη αἰτία: ἡ διάψευση τοῦ «ἐθνικοῦ» του ἰδανικοῦ. Ἀντὶς μιὰ Ἑλλάδα λεύτερη, φωτεινὴ κ' ἰσόνομη, βγῆκε ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση μιὰ Ἑλλάδα ἀναρχημένη, συμφεροντολόγα καὶ ληστοκρατούμενη. Καὶ δὲν εἶτανε πιὰ οὔτε ἡ καρδιά του νέα οὔτε τὸ ἰδανικὸ του νέο, γιὰ νὰ μποροῦνε νὰ βαστάνε στ' ἀδιάκοπα χτυπήματα μιᾶς πραγματικότητας (ἢ Μοίρας), τόσο χαμηλότερης, ὅσο ψηλότερα τὴν εἶχε στήσει ἡ φαντασία του. Στὸ Γ' πιὰ Σχεδιάσμα εἶναι πὸλὸν αἰσθητὸς ὁ κόπος, πὸν βάζει (τὰ νέα τεχνικὰ στοιχεῖα τῆς ἁρμονίας πὸν ἐφευρίσκει, δὲν καταφέρνουνε νὰ κρύψουνε αὐτὸ τὸν κόπο) γιὰ νὰ βαστήξει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ποιήματος, ὅπου τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἰδέας εἶχε μαραθεῖ.

Ὁ χαρακτήρας τῆς «αὐτοτελικότητας» τῶν ἀποσπασμάτων, καὶ τῶν μονωμένων στίχων, εἶναι καὶ ἡ κυριώτερη αἰτία (ἡ καθαρὴ, ἄλλωστε, αἰσθητικὴ αἰτία), πὸν τόσο ἀρέσουνε, γιὰτὶ μποροῦνε ν' ἀρέσουνε «καθ' ἑαυτά». Ἄν ἔλειπεν αὐτὸς ὁ ἀπαραίτητος καὶ πρῶτος ὅρος τῆς «αἰσθητικῆς ὁμορ-

φιάς» (πὸν εἶναι κάτι πὸλὸν διαφορετικὸ ἀπὸ τὴ λεγόμενη «φυσικὴ» ἢ «ἠθικὴ» ἢ «γνωσιολογικὴ ὁμορφιά», — ἔκφρασες μεταφορικές, πὸν χρωστιοῦνται σὲ παρεξήγηση καὶ σύγκριση τῶν πραγμάτων), ἡ ψυχὴ μας θὰ μενε κουφὴ σιτὴν ἐπίκληση τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν συναισθημάτων, ἂν ὄχι δυσσαρεστημένη ἀπὸ τὴν «ἀσκήμα» τῆς ἔκφρασης. Ἐννοεῖται πὼς τώρα ἡ «ποιητικὴ μας φαντασία», ὅπως τὴ λέγει ὁ Dauzat, ἢ τὸ «νοητικὸ χρῶμα», ὅπως τὸ λέγει ὁ Φέχνερ, δηλ. τὸ σύνολο τῶν σκέψεων, ἀναμνήσεων, ἐλπίδων, χαρῶν, πόνων κτλ. πὸν ξυπνοῦνε μέσα μας, εἶναι πὸλὸν πλουσιώτερα, παρὰ ἂν τὰ νοήματα εἶτανε ὀλοκληρωμένα. Παραβάτε τὴ συγκίνηση πὸν παίρνουμε ἀπὸ τὰ ἄρτια ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ μὲ κείνη πὸν μᾶς δίνουνε τὰ κομματιασμένα. Τὰ δευτέρω ἀρέσουνε περισσότερο, ὄχι μονάχα γιὰτὶ ναι τεχνικώτερα, μὰ καὶ γιὰτὶ ναι κομματιασμένα.

Καὶ τώρα ἔχουμε νὰ κάνουμε μιὰν ἄλλη παρατήρηση. Ἡ πιστοποίηση τῆς τεχνικῆς τελειότητας τοῦ Σολωμικοῦ ἔργου δὲν ἔχει γιὰ λογικὴ ἀκολουθία τὴν πιστοποίηση τοῦ «ἀπόλυτου» αὐτῆς τῆς τεχνικῆς. Δηλ. δὲν εἶναι παράδειγμα ἢ «κτῆμα ἐς αἰὲς» γιὰ *δλη* τὴν Ποίηση.

Τὰ μορφικὰ ἰδανικὰ ἀλλάζουνε κι αὐτὰ, ὅπως ὄλο τὸ ἄλλο περιεχόμενο τῆς ὁμαδικῆς ζωῆς κ' οἱ τύποι μὲ τοὺς ὁποίους ἐκφράζεται. Ἡ γενικὴ κοινωνικὴ ἐξέλιξη κ' ἡ εἰδικὴ τῆς Τέχνης ἐπιβάλλουν τίς κάθε τόσο μεταβολές σὰν ἀναγκαῖα κι ἀναπόφευκτα γεγονότα. Τὸ σπουδαῖο εἶναι νὰ δείχνεται ὁ καλλιτέχνης μέσα στὸ «εἶδος» του ἀνυπέβλητος καὶ προσωπικός. Μὰ κάθε τέλεια ἔκφραση εἶναι ἀνυπέβλητη, καὶ κάθε ἀνυπέβλητη εἶναι προσωπικὴ, καὶ κάθε προσωπικὴ εἶναι ἀσυνέχιστη. Ἡ *μίμηση* εἶναι ὁ θάνατος τῆς ζωντανῆς δημιουργίας κι αὐτὴ ἡ τελευταία μονάχα ἐνδιαφέρει τὴν ἀληθινὴ Τέχνη.

Καὶ μιὰν ἄλλη, πὸλὸν σημαντικὴ, παρατήρηση ἔχουμε νὰ προστέσουμε γιὰ τὴν πλαστουργικὴ μαεστρία τοῦ Δασκάλου. Δὲν εἶναι μονάχα ἡ ἀρετὴ: «ὅσο τὸ δυνατό περισσότερο συγκίνηση σ' ὅσο τὸ δυνατό λιγώτερο χῶρο», οὔτε ἡ ἄλλη: «ποικιλία σιτὴν

ἐνότητα ἢ ἐνότητα σιτὴν ποικιλία». Οἱ ἀρετὲς δηλ. τῆς *δύναμης* καὶ τῆς *ἐνότητας*, πὸν κατορθώνουνε τὸ μεγάλο ἀποτέλεσμα τῆς «αὐτοτελικότητας» τῶν στίχων, δὲ θὰ μπορούσανε νὰ σταθοῦν, ἂν ὁ Σολωμὸς σὲ κάθε δυσκολία νὰ ἐκφραστεῖ μὲ τρόπον ἄμεσο καὶ κατηγορηματικὸ, (ὅπως διατυπώνονται οἱ φυσικοὶ νόμοι), κατάφευγε σιτὴ *διακοσμητικῆς*, σιτὶς μακριῆς καὶ πολλῆς *εἰκόνες*.—ἔμμεσα κόλπα, πὸν ἀνεβάζονται σὲ *σκοπούς*, ὅπου λείπει τὸ πραγματικὸ καλλιτεχνικὸ τάλαντο καὶ ἡ ἀληθινὴ συγκίνηση. Τόσο λίγο μεταχειρίζεται ὁ Σολωμὸς τίς εἰκόνες, πὸν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ, πὼς δὲν τίς μεταχειρίζεται καθόλου. Κι αὐτὲς οἱ λίγες εἶναι τόσο πὸλὸν φυσικῆς καὶ τόσο λίγο «σπάνιες» (δηλ. ἔξε-

ζητημένες), πὸν δὲ σὲ σταματοῦνε «καθ' ἑαυτὰς», δὲν ἰδιοποιοῦνται τὴν ἡγεμονία μέσα στὸ ποίημα. Μένουνε πάντα «μέσα» ὑποτελῆ σιτὴν ὅλη ἔκφραση, χωρὶς νὰ τῆς σπάζουνε τὴ φυσικὴ ἐνότητα. Γενικὰ ὁ Σολωμὸς κανένα τεχνικὸ μέσο δὲν τὸ μεταχειρίστηκε «καθ' ἑαυτὸ», (π. χ. τίς ρίμες, τίς προσωποποιῆσεις, τὰ τσακίσματα τῶν λέξεων, τὰ ἐπίθετα κτλ.). Ἡ «εἰκόνα» εἶναι κυρίως τεχνικὸ μέσο τῆς ἐπικῆς ποίησης: καὶ κάθε ἐπικὴ ποίηση εἶναι πρωτόγονη. Ἐνῶ ὁ Σολωμὸς εἶτανε καὶ δείχτηκε πάντα ἕνας λυρικός ποιητὴς μεγάλος, γιὰτὶ ζητούσε παντοῦ τὴν ἀπλότητα «μὲ καιρὸ καὶ μὲ κόπο», δηλ. εἶταν ἔχτρος κάθε διακοσμητικοῦ «φρόντου».

(Τὸ τέλος εἰς τὸ ἐρχόμενο)

Κ. ΒΑΡΝΑΛΗΣ

ΤΟ ΚΑΡΑΒΙ

Εἶχ' ἔρθει μιὰν ἀυγὴ, θυμᾶμαι,
κάποιο περήφανο καράβι
καὶ στάθη ἀγέρωχο, μεγάλο
καὶ μοναχὸ μὲς στὸ λιμάνι.

Ἀπὸ τὴ Νάπολη, ἀπ' τὴ Μάλτα,
γιὰ ἀπ' τὸ Τριέστι, μήτε ξέρω:
Μὰ ἦταν ἀλλόκοτο καράβι,
ξένο καὶ κροῦ, σὺ στοιχειωμένο.

Δὲν ξέρω τί ἔκανε ὅλη μέρα
πάντα βουβό, συλλογισμένο,
τὰ ξάρτια του ἀψυχα, πεσμένα,
καὶ μάζευε ὄνειρα ὅλη μέρα.

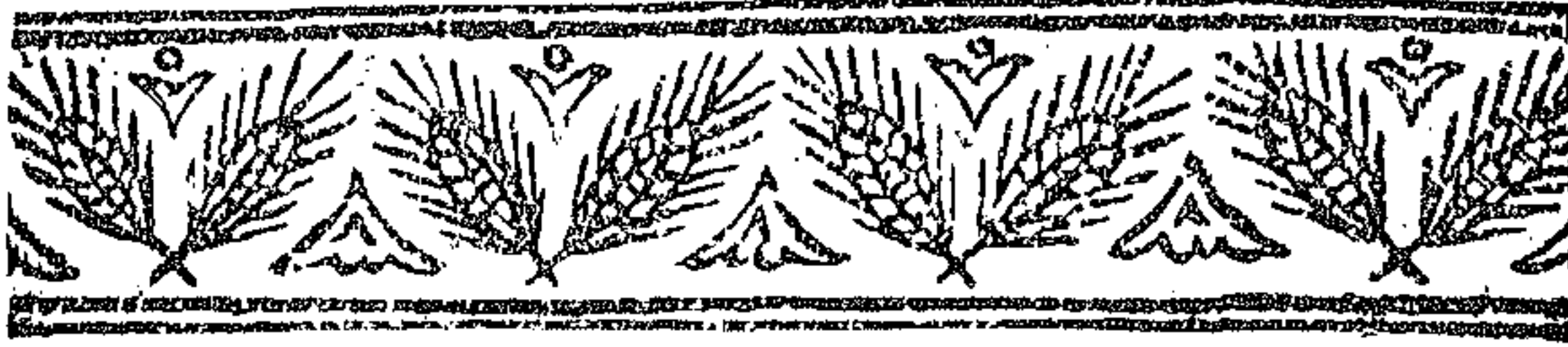
Καὶ μάζευε ὄνειρα ὅλη μέρα
σιτὴ συννεφιά καὶ σιτὴν ὀμίχλη,
σιτὴν ἴδια ἀσάλευτο τὴ θέση
σὰ νὰ μὴν ἔλεγε νὰ φύγει.

Ὡς πὸν ξημέρωσε μιὰ μέρα,
μιὰ θαμπὴ μέρα στὸ λιμάνι
κι' εἶχαν τὰ ὄνειρα σκορπίσει
κι' ἦταν φευγᾶτο τὸ καράβι.

Ταξίδι ἀμίλητο, δὲν ξέρω
σὲ ποιὰ θ' ἀράξει πολιτεία,
κι' ἀκόμα δὲ χωρίζω ἂν ἦταν
ἕνα καράβι ἢ μιὰ ἱστορία.

ΜΙΧ. Δ. ΣΤΑΖΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΟΥ ΖΟΛΑ

[Πρωτοβουλία της 'Εταιρίας τών Φίλων τού Ζολά', έρωτάσθη τελευταίως εἰς τὸ Παρίσι ἡ εἰκοσιπενταετηρίς ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου Γάλλου μυθιστοριογράφου. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ἐγράφησαν εἰς τὴν Γαλλίαν ἀναλύσεις τοῦ ἔργου τοῦ συγγραφέως τῶν «Ρουγκὸν Μακκάρ» καὶ λόγοι χαρακτηριστικοὶ ἐξεφωνήθησαν εἰς τὴν Σορβὸννην, ὅπου ἐωρτάσθη ἐπισημῶς ἡ εἰκοσιπενταετηρίς. Ἐπίσης, ὀλίγον πρὸ τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος, ὁ γαμβρὸς τοῦ συγγραφέως ἔδωκεν εἰς τὴν δημοσιότητα τὸ κατωτέρω ἐντελῶς ἀνεκδοτὸν διήγημα τοῦ Αἰμιλίου Ζολά.—Σ. τ. Ν. Ε.]

ΑΓΓΕΛΙΝΑ

Ἐχουν περάσει δυὸ χρόνια πάνω-κάτω ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού περνοῦσα μὲ ποδήλατο ἕναν ἔρημο δρόμο κοντὰ στὸ Ὁρζεβάλ καὶ κάτω ἀπὸ τὸ Πουασύ. Τὸ ἄγριο ἔξωτικὸ ἑνὸς μεγάλου σπιτιοῦ, πού ἦταν στὴν ἀκρὴ τοῦ δρόμου, μού ἔκανε τάση ἐντύπωση, ὥστε κατέβηκα ἀπὸ τὸ ποδήλατο γιὰ νὰ τὸ ἰδῶ καλύτερα.

Κάτω ἀπὸ τὸν γκριζὸ οὐρανὸ τοῦ Νοεμβρίου καὶ στὸν ψυχρὸ ἀέρα πού ἐσάρωνε τὰ ξερὰ φύλλα, εἶδα στὴ μέση ἑνὸς μεγάλου περιβολιοῦ μὲ παλιὰ δέντρα, ἕνα σπίτι ἀπὸ τοῦβλα χωρὶς κανένα ἰδιαίτερο χαρακτηριστικόν. Ἡ φριχτὴ ἄμμος ἐγκατάλειπεν πού ἔβλεπε γύρω τοῦ ἔδινε ὄψη τόσο παράξενη καὶ ἄγρια, πού στεναχωριόσασιν.

Μιὰ παλιὰ καὶ σαραβλιασμένη καγκελόπορτα, σὴν ἐπιγραφή πού ἔχει ξεθαριάσει ἀπὸ τίς βροχές, ἔδειχνε ὅτι τὸ σπίτι ἦταν γιὰ πούλημα. Καὶ μπῆκα στὸν κῆπο μὲ περιέργεια, πού ἦταν ἄγνια καὶ στενοχώρια μαζί.

Τὸ σπίτι ἐκεῖνο θὰ ἦταν τριάντα-σαράντα ἴσως χρόνια ἀκατοίκητο. Τὰ τοῦβλα στίς κορνίζες καὶ στὰ περβάγια εἶχαν ἀναίξει καὶ εἶχαν γεμίσει ἀπὸ μούσκουλα καὶ λειχίνες. Ἡ πρόσωση ἦταν γεμάτη σχασίματα, ὁμοία μὲ πρῶτες οὐτίδες καὶ ἀλλόκωναν τὸ κτίριο ἐκεῖνο, πού ἦταν γερὸ ἄκομα ἀλλ' ἀρισμένο στὴν τύχη του. Τὰ μαρμάρινα σκαλοπάτια τῆς εἰσόδου, φραγμένα ἀπ' τὴν παγωνιά καὶ πιγμένα μέσα στίς τουρουνίδες καὶ στὰ βράτια, ἔμοιαζαν μὲ τὸ κατώφλι τῆς ἀπελπισίας καὶ τοῦ θανάτου. Ἀληθινὰ ὄμως θλιβερὴ ἐντύπωση ἔκαναν τὰ παράθυρα, χωρὶς κουρτίνες, γυρνὰ καὶ ξεβαμμένα, μὲ τὰ τζάμια σπασμένα ἀπὸ τίς πέτρες πού ἔριχναν οἱ μάγκες, τὰ παράθυρα ἐκεῖνα, πού ὅπως ἄφιναν νὰ φαινοῦνται τὰ ἄδεια καὶ σκυθρωπά δομάτια, ἔμοιαζαν μὲ σβησμένα μάτια πού ἔμειναν ἀνοιχτὰ σ' ἕνα νεκρὸ σῶμα. Ἐπειτα, τὸ μεγάλο περιβόλι ἦταν ἐντελῶς ἐρημωμένο, ὁ κάλιος ἀνθάνας μόλις ἀναγνωρίζεταν κάτω ἀπὸ τὴν ἀφθονὴ βλάστηση τῶν ἄγριων χορτῶν, τὰ δρομάκια εἶχαν χαθεῖ μεσ' στὰ δέντρα, τὸ μικρὸ δασάκι εἶχε γίνει καθένο δάσος, καὶ παντοῦ ἄγρια βλάστηση λησμονημένου νεκροταφείου,

πιγμένη μὲσ' στὴν ὑγρὴ σκιά τῶν μεγάλων παμπάλαιων δέντρων πού ὁ φθινοπωρινὸς ἀέρας, τραγουδιώντας τὸν καὶμὸ του, τοὺς ἐπαίρνε τὰ τελευταῖα φύλλα.

Καὶ ξεχάστηκα ἐκεῖ ὥρα πολλή, ἀνάμεσα στὸ παράπονο καὶ στὴν ἀπελπισία πού ἀναδιδόταν ἀπ' ὅλα τὰ γύρω πράγματα, μὲ τὴν καρδιά γεμάτη ἀπὸ ἕναν ἀόριστο φόβο, ἀπὸ μιὰ λύπη πού ὁλοένα μεγάλωνε. Μὲ κράταγε ἐκεῖ μιὰ ζωνηρὴ συμπάθεια, ἡ ἀνάγκη νὰ μάθω καὶ νὰ προσοικειωθῶ μὲ ὅτι αἰσθανόμουν, μὲ τὴν ἀθλιότητα καὶ τὸν πόνο πού ἐνοιωθα γύρω μου. Στὴν ἀκρὴ τοῦ δρόμου, ἀκριβῶς ἀπάνω στὸ σταυροδρόμι ἦταν ἕνα μαγαζάκι, ἕνα παλιὸ σπιτάκι, πού πούλαγε νερό ἢ ποτὸ στὸς διαβάτες. Καὶ τράβηξα γιὰ κεῖ, ἀπορασιασμένος νὰ πιάσω κουβέντα μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ τόπου.

Στὸ μαγαζάκι βρῆκα μόνο μιὰ γριὰ, πού μού ἔδωσε μουρμουρίζοντας ἕνα ποτήρι μπύρα. Παρακονιόταν ἐπειδὴ τὸ μαγαζάκι τῆς ἦταν στὸν ἀπομακρυσμένο ἐκεῖνο δρόμο, ἀπὸ τὸν ὅποιο δὲν πέρασαν οὔτε δυὸ ποδηλατιστὲς τὴν ἡμέρα. Μίλαγε διαρκῶς, διηγόταν τὴν ἱστορία τῆς, μὲ πληροφοροῦσε ὅτι τὴν ἔλεγον κυρὰ-Τουσαίν, ὅτι εἶχε πάει μὲ τὸν ἄντρα τῆς ἀπὸ τὸ Βερνὸν στὸ μαγαζάκι ἐκεῖνο, ὅτι στὴν ἀρχὴ οἱ δουλειές πῆγαιναν καλὰ καὶ ὅτι ὅλα τῆς ερχόνταν ἀνάποδα ἀπὸ τότε πού ἔγινε χήρα. Ὄταν ὄμως, ἀφοῦ κόπασε ἡ ἰσχυρία τῆς, ἄρχισε νὰ τῆ ρωτᾶω γιὰ τὸ γειτονικὸ σπίτι, πῆρε ἀπότομα βρος σοβαρὸ καὶ μὲ κοίταξε μὲ διστακτικὰ, σὴν νὰ ἤθελα νὰ τῆς κλέψω φροβερὰ μυστικά.

— Ἄ, ναί, τὸ στοιχειωμένο σπίτι, ὅπως τὸ λένε ὅλοι. Ἐγὼ δὲν ξέρω τίποτα, κύριε. Ἡ ἱστορία αὐτὴ δὲν ἔγινε στὸν καιρὸ μου. Τὴ Λαμπρὴ κλείνουν τριάντα χρόνια πού εἶμαι ὄω. Ἡ ἱστορία ὄμως τοῦ στοιχειωμένου σπιτιοῦ εἶναι πιὸ καληγά, ἔγινε ἐδῶ καὶ σαράντα πανωκάτω χρόνια. Ὄταν ἤρθαμε σ' αὐτὸ τὸ μαγαζάκι, τὸ σπίτι ἦταν ὅπως τὸ βλέπετε. Χρόνος μπαίνει, χρόνος βγαίνει καὶ τίποτα δὲν ἀλλάζει, ἔκτὸς ἀπὸ τίς πέτρες πού πέφτουν κάπου-κάπου.

— Ἀλλὰ γιατί δὲν τὸ πούλανε, ἀφοῦ εἶνε γιὰ πούλημα; τῆ ρώτησα.

— Γιατί; Μήπως ξέρω κι' ἐγώ; Λένε τόσα καὶ τόσα γι' αὐτὸ τὸ σπίτι. . .

Σιγά-σιγά κέρδισα τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς. Καὶ ἔπειτα ἄρχισε νὰ μού λέει καὶ νὰ μού ξαναλέει ἢ ἔλεγε ὁ κόσμος γιὰ τὸ στοιχειωμένο σπίτι. Στὴν ἀρχὴ μού εἶπε ὅτι καμμιά κοπέλλα τοῦ γειτονικοῦ χωριοῦ δὲν τόλμησε ποτὲ νὰ μπει στὸ σπίτι ἐκεῖνο ὕστερ' ἀπὸ τὸ δειλινὸ, γιατί ὅλοι ἤξεραν πὼς κάθε βράδυ τὸ ἐπισκεπτόταν ἡ ψυχή ἑνὸς πεθαμένου. Μοῦ φάνηκε παράξενο πὼς μπορούσαν νὰ πιστεῦουν τέτοιες ἱστορίες ἄνθρωποι πού ζοῦσαν τόσο κοντὰ στὸ Παρίσι. Ἡ γριὰ σήκωσε τοὺς ὄμους τῆς, ἔπειτα θέλησε νὰ μού πει ὅτι δὲν εἶχε ἔκταν ἐντύπωση αὐτὲς οἱ ἱστορίες, στὸ τέλος ὄμως δὲν κρατήθηκε καὶ ἐξομολογήθηκε τὸν τρόμο τῆς.

— Γιατί δὲν πουλιέται; Φαίνεται πὼς ὑπάρχει κάποιος λόγος, κύριε. Οἱ ἀγορασταὶ δὲν ἔλειψαν, ὅλοι ὁμῶς πῆγαν ἀπὸ κεῖ πού ἦρθαν. Κανείς δὲν ξαναφάνηκε. Ἀλλὰ τὸ περίεργο εἶναι ὅτι μόλις ἕνας ἐπισκέπτης τόλμησε νὰ μπει στὸ σπίτι, ἀρχίζουν νὰ γίνονται παράξενα πράματα: οἱ πόμπες χτυπᾶνε κι' ἀνοιγοκλείνουν μὲ δαιμονισμένο κρότο, σὰ νὰ φουσᾶει φροβερὸς ἀέρας. Ἀπὸ τὰ ὑπόγεια ἀκούγονται κρηναῖες, στεναγμοί, θρήνοι. Κι' ἂν προσέξετε ὅ' ἀκούσετε μιὰ φωνὴ νὰ φωνάζει λυπητερά: «Ἀγγελίνα! Ἀγγελίνα! Ἀγγελίνα!» Κι' ἡ φωνὴ εἶναι τόσο λυπητερὴ, πού παγώνει τὸ αἷμα σας. Δὲν σὰς λέω οὔτε τόσο παραπάνω κύριε. Ὄποιον νὰ ρωτήσετε, τὰ ἴδια θὰ σὰς πει.

Ὁμολογῶ ὅτι ἄρχισε νὰ μ' ἐνδιαφέρει πολὺ αὐτὴ ἡ ἱστορία. Καὶ μιὰ ἀνατριχίλα αἰσθάνθηκα κάτω ἀπὸ τὸ δέρμα μου.

— Κι' ἡ Ἀγγελίνα; Αὐτὴ πάλι τί εἶνε;

— Ἄ, κύριε, πολλὰ μού ζητᾶτε. Ὄ, τι ἤξερα σὰς τὸ εἶπα.

Ὡστόσο σιγά-σιγά μού τὰ εἶπε ὅλα. Ἐδῶ καὶ σαράντα χρόνια, τὸ 1858 πανωκάτω, τὴν ἐποχὴ πού ἡ δευτέρα αὐτοκρατορία πάνω στὸς θριάμβους τῆς, πέρασε τὸν καιρὸ πάνω σὲ μιὰν ἀτέλειωτη γιορτῆ, ὁ κ. ντὲ Ζ. . . ἀξιωματοῦχος στὸν Κεραμεϊκὸ, ἔχασε τὴ γυναῖκα του, ἀπὸ τὴν οὐαία εἶχε ἕνα κοριτσάκι δέκα χρονῶν, τὴν Ἀγγελίνα, ἕνα θαῦμα ὁμορφιάς, μιὰ ζωντανὴ εἰκόνα τῆς μητέρας τῆς. Ἐπειτ' ἀπὸ δυὸ χρόνια ξαναπαντρεύτηκε καὶ πῆρε μιὰν ἄλλη ξακουστὴ καλλονὴ τῆς ἐποχῆς, τὴ χήρα ἑνὸς στρατηγοῦ. Ἐχουν νὰ πούν ὅτι ἀμέσως μετὰ τὸ γάμο μιὰ ἄγρια ζήλεια κυρίεψε τὴν Ἀγγελίνα καὶ τὴ μητρὴ τῆς. Ἡ μιὰ τὸ πῆρε κατὰκαρδα γιατί ξεχάστηκε τόσο γρήγορα ἡ μητέρα τῆς καὶ στὴ θέση τῆς μπῆκε μιὰ ξένη. Ἡ ἄλλη πείσμονε καὶ τρελλαινόταν ἀπὸ ζήλεια ὅσο ἔβλεπε μπροσὰ τῆς τὸ ζωντανὸ πορτραῖτο μιᾶς γυναίκας, πού φοβόταν ὅτι δὲν θὰ κατάφευγε τὸν ἄντρα τῆς νὰ τὴν ξεχάσει. Κ' ἕνα βράδυ, λένε, ἡ κυρία ντὲ Ζ. . . βλέποντας τὸν ἄντρα τῆς νὰ φιλᾶει μὲ περιπάθεια τὴν κόρη του, χτύπησε ἀπάνω στὴν τρελλὴ ζήλεια τῆς τόσο δυνατὰ τὴ μικρούλα, ὥστε τὸ κακόμοιρο τὸ παιδί ἔπεσε χάμω νεκρὸ, μὲ τὸ λνὸ σπασμένο. Ἐπειτα ὅ,τι ἔγινε εἶνε φροβερὸ: ὁ πατέρας γιὰ νὰ σώσει τὴ φρόνισσα δέχτηκε νὰ θάψουν τὴν κόρη του σ' ἕνα ὑπόγειο

τοῦ σπιτιοῦ. Κ' ἐνῶ τὸ μικρὸ σῶμα ἔμειν' ἐκεῖ θαμένο χρόνια ὀλόκληρα, στὸν κόσμῳ ἔλεγαν ὅτι ἡ Ἀγγελίνα ἦταν σὲ κάποια θεία τῆς. Τὰ οὐρλιάσματα ὁμῶς ἑνὸς σκύλου, πού ἔτρωγε τὴ γῆ μὲ τὰ νύχια του, πρῶδωσαν τὸ ἐγκλημα. Ἀλλὰ καὶ πάλι σκεπάστηκε ἀμέσως ἀπὸ τὸν Κεραμεϊκὸ γιὰ νὰ μὴ γίνει σκάνδαλο. Ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία ντὲ Ζ. . . ἔχουν πεθάνει τώρα κι' ἡ Ἀγγελίνα ἀκούει τὴ θρηνώδη φωνὴ πού βγαίνει ἀπὸ τὰ σκοτάδια κι' ἔρχεται.

— Ὅπως σὰς τὰ λέω εἶνε, εἶπε στὸ τέλος ἡ κυρὰ-Τουσαίν. Ὅλα αὐτὰ εἶναι τόσο ἀληθινὰ, ὅσο ἀλήθεια εἶνε ὅτι δύο καὶ δύο κάνουν τέσσαρα.

Τὴν ἀκουσα κι' ὅλα αὐτὰ τὰ ἀπίθανα πράγματα μού ἔκαναν ἐντύπωση καὶ μού φαίνονταν ἀπίστευτα. Ἡ παράξενη ὄμως καὶ σκοτεινὴ ἀγριότης τοῦ δράματος μ' αἰχμαλώτισε. Εἶχα ἀκούσει, ἀλήθεια, νὰ γίνεται λόγος γιὰ τὸν κ. ντὲ Ζ. . . ὅτι εἶχε ξαναπαντρευθεῖ καὶ ὅτι κάποιο οἰκογενειακὸ δυστύχημα εἶχε σκιάσει τὴ ζωὴ του. Ἦταν ἀλήθεια λοιπόν; Τί τραγικὴ καὶ θλιβερὴ ἱστορία! Ὅλα τ' ἀνθρώπινα αἰσθήματα σὲ ὑπερδιέγερση πού φτάνει τὴν παραφροσύνη, ἕνα ἀποτρόπαιο κακούργημα, μιὰ παιδοῦλα ὠρᾶτα σὴν τὴν ἡμέρα, πού τὴν σκότωσε ἡ μητρὴ τῆς καὶ τὴν ἔθαψε ὁ πατέρας τῆς σὲ μιὰ γωνιά τοῦ ὑπογείου! Πόση συγκίνηση καὶ φρίκη! Θέλησα νὰ μάθω κι' ἄλλα, νὰ ρωτήσω. Ἀλλὰ γιατί; Γιατί νὰ μὴ δεχθῶ τὸ τρομερὸ αὐτὸ παραμῦθι ἔτσι ὅπως τὸ ἔπλασε ἡ λαϊκὴ φαντασία;

Ἀνέβηκα στὸ ποδήλατό μου κι' ἔρριξα μιὰ τελευταῖα ματιὰ στὸ στοιχειωμένο σπίτι. Νύχτωνε, τὸ σπίτι μὲ κοίταζε θλιμένο μὲ τὰ ἄδεια καὶ σκοτεινὰ παράθυρά του, πού ἔμοιαζαν μὲ μάτια νεκροῦ, ἐνῶ ὁ φθινοπωρινὸς ἀέρας θρηνούσε μὲσ' στὰ γέρικα δέντρα.

II

Ἀλλὰ γιατί μού ἐντυπώθη τόσο πολὺ αὐτὴ ἡ ἱστορία, ὥστε νὰ μού γίνῃ ἐνόχληση, ἀληθινὸ βάσανο; Εἶνε κι' αὐτὸ ἕνα ἀπὸ τὰ ψυχικὰ προβλήματα πού δὲν μπορεῖ κανείς νὰ τὰ ἐξηγήσει εὐκολα. Ἄδικα σκεπτόμουν ὅτι παρόμοιοι θρύλοι κυκλοφοροῦν ἀφθονοὶ στὴν Ἑπαιθρο καὶ ὅτι ὁ θρύλος τοῦ στοιχειωμένου σπιτιοῦ δὲν εἶχε γιὰ μένα κανένα ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον. Ἡ πεθαμένη παιδοῦλα, τριγύριζε στὸ μυαλό μου, ἡ γλυκεῖα καὶ τραγικὴ ἐκεῖνη Ἀγγελίνα, πού μιὰ φωνὴ σὴν θρῆνος τὴν καλοῦσε κάθε νύχτα, σαράντα χρόνια τώρα, στὰ ἄδεια δωμάτια τοῦ λησμονημένου σπιτιοῦ.

Καὶ τοὺς δυὸ πρώτους χειμωνιάτικους μῆνες ἔμαξα ὅσο μπορούσα. Μιὰ τέτοιου ἐξαφάνισι, μιὰ ἱστορία δραματικὴ, ἀσφαλῶς θὰ εἶχε μαθευτεῖ καὶ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶχε περάσει στίς ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς. Κ' ἔμαξα τίς ἐφημερίδες τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἄδικα ὄμως. Οὔτε λέξη γιὰ δράμα αὐτοῦ τοῦ εἶδους. Ἐπειτα ρώτησα ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης κι' ἀνθρώπους τοῦ Κεραμεϊκοῦ. Κανείς ὄμως δὲν μπόρεσε νὰ μού δώσει νὰ καταλάβω. Ἀπὸ τίς πληροφορίες πού μάζεψα, ἡ μία ἦταν ἐντελῶς ἀντίθετη

από την άλλη. Κ' έπαυσα να ρωτάω, χωρίς και να ήσυχάζω από την περιέργεια που μου προκαλούσε αυτή ή ιστορία, όταν ένα πρωί, ή τύχη μ' έφερε πάλι κοντά της.

Κάθε δυό-τρεις εβδομάδες πήγαινα κ' επισκεπτόμουν, σά συνάδελφος, σά φίλος και σά θαυμαστής, τó γέρο-ποιητή Β, που πέθανε τόν περασμένο 'Απρίλη, έβδομηντα πανωκάτω χρονών. 'Από χρόνια, μιά παραλοσία τών ποδιών τόν κρατούσε καρφωμένον άπάνω σέ μιά πολυθρόνα στό γραφείο του τής άδοι 'Ασίας, που τό παράθυρό του έβλεπε στόν κήπο τού Λουξεμβούργου. Συνέχιζε εκεί ήσυχα-ήσυχα μιά ζωή όνειρου, άφου σ' όλη του τή ζωή έζησε με τή φαντασία κ' έφτιασε μόνος του ένα ιδανικό παλάτι, μέσα στό όποιο, μακριά από τόν κόσμο, αγάπησε και πόνησε. Ποιός δέν θυμάται τή λεπτό και συμπληρητικό του πρόσωπο, τά άσπρα κατάρια μαλλιά του που ήταν σάν μπούκλες παιδιάτικες, τά γαλανά μάτια του που διατηρούσαν μιά νεανική άθωότητα; Δέν μπορεί νά πει κανείς ότι πάντα έλεγε φαντασιοπληξίες. Είπε αλήθεια όμως ότι διαρκώς δούλευε ή φαντασία του και δέν ήξερες που άκριβώς τελείωνε στά λόγια του ή πραγματικότητας και που άρχιζε τά όνειρα. 'Ηταν γοητευτικός γέρος, που από καιρό ζούσε μακριά από τόν κόσμο κ' ή κουβέντα του με συγκινούσε συχνά, γιατί μου φαινόταν σάν εμπιστευτική κ' άόριστη άποκάλυψη τού άγνωστου.

Τήν ήμέρα λοιπόν έκεινη συζητούσα μαζί του κοντά στό παράθυρο, μέσα στό μικρό γραφείο του που τό θέρμαινε πάντα δυνατή φωτιά. "Έξω ή παγωνιά ήταν φοβερή, ό κήπος τού Λουξεμβούργου άπλωνόταν λευκός από τό χιόνι και σχημάτιζε ένα μεγάλο όριζόντιο άσπιδος άγνώτητος. Κι' εγώ δέν ξέρω πώς τού μίλησα για τó στοιχειωμένο σπίτι, τήν ιστορία αυτή που με άπασχολούσε ακόμα: ή πατέρας που ξαναπαντρεύτηκε, ή μητροιά που ζήλευε τήν παιδούλα, τό ζωντανό πορτραίτο τής μητέρας της, έπειτα ό ένταφιασμός στό βάθος τού ύπογειου. Με άκουσε με τό γαλήνιο εκείνο γέλιο που διατηρούσε και όταν ακόμα ήταν θλιμένος. Κ' έγινε σιωπή. Τά γαλανά του μάτια κοιτάξαν μακριά, στήν άτελείωτη λευκότητα τού Λουξεμβούργου, ένω μιά σκιά όνειρου, που άνατηδούσε μέσ' από τόν ίδιο τόν έαυτό του, τόν έκανε νά νοιώθει μιάν έλαφριά άνατριχίλα.

— Γνώρισα πολύ καλά τόν κ. ντε Ζ... είπα σιγά. Γνώρισα τήν πρώτη του γυναίκα, που ή όμορφη της ήταν άπερίγραπτη. Γνώρισα και τή δεύτερη γυναίκα του, που δέν ήταν λιγώτερο όμορφη. Και τίς αγάπησα με όλη μου τή καρδιά και τίς δύο χωρίς νά τό πω σέ κανέναν. Γνώρισα τήν 'Αγγελίνα, που ήταν ακόμα πιδόωρα και άξιζε νά τήν λατρεύει κανείς γονατιστός... 'Αλλά τά πράγματα δέν έγιναν άκριβώς όπως όās τά είπαν.

'Η πληροφορία αυτή μου έδωσε μιά δυνατή συγκίνηση. Συναγούσα λοιπόν τήν αλήθεια, που ή άκαρπη αναζήτησή της με είχε τόσο βασανίσει; Θά τά μάθαινα λοιπόν όλα; Δέν είχα πιά καμιά άμφιβολία και τού είπα:

— Φίλε μου, δέν μπορείτε νά φαντασθήτε τί

καλό που μου κάνετε! 'Επιτέλους, θά ήσυχάζω. Μιλήστε άμέσως, πείτε μου τα όλα.

'Εκείνος όμως δέν με άκουγε. Τά μάτια του έβλεπαν μακριά. "Επειτα άρχισε νά διηγείται με φωνή μυστηριώδη, σά νά δημιουργούσε τά πρόσωπα και τά πράγματα, εκείνη τή στιγμή, σιγά-σιγά κ' ένω τά θυμόταν ένα-ένα.

— 'Η 'Αγγελίνα, δώδεκα χρονών, ήταν κοπέλλα που μπορούσε νά προκαλέσει δυνατό έρωτα, έρωτα με ξεσπάσματα χαρής και πόνου. Και ζήλευε φοβερά τή μητροιά της, που τήν έβλεπε κάθε μέρα στήν άγκαλιά τού πατέρα της. 'Η αγάπη τού πατέρα της τής φαινόταν σά μιά φριχτή προδοσία και τήν έκανε νά υποφέρει. Και πίστευε ότι τό νέο ζευγάρι δέν έχλευάζε μόνο τή μητέρα της, αλλά κι' αυτήν. Κι' ό χλευασμός αυτός τήν πείραζε κατάκαρδα. Κάθε νύχτα άκουγε τή μητέρα της νά τήν καλεί από τόν τάφο της. Και μιά νύχτα, για νά πάει νά βρει τή μητέρα της και νά μη βασανίζεται πιά από τήν πολλή αγάπη που έβλεπε γύρω της, ή παιδούλα αυτή τών δώδεκα χρονών κάρφωσε ένα μαχαίρι στήν καρδιά της.

Μου ξέφυγε μιά κραυγή.

— Μεγαλοδύναμη! Είπ' αλήθεια;

— Τί τρομερή και φοβερή ήμέρα, συνέχισε χωρίς νά με άκούει, ή επομένη, όταν ό κύριος και ή κυρία ντε Ζ... βρήκαν τήν 'Αγγελίνα στό κρεββατάκι της με τό μαχαίρι μέσ' στό στήθος της τή λαβή! Τήν άλλη μέρα θάφευγαν για τήν 'Ιταλία και στό σπίτι ήταν μόνο μιά καμαριέρα που είχε μεγαλώσει τό παιδί. 'Απάνω στόν τράπηλο που τούς έκανε νά νοιώσουν ή ιδέα ότι μπορεί νά τούς κατηγορούσαν για φονιάδες, με τή βοήθεια τής καμαριέρας έθαψαν τό κορμάκι σέ μιά γωνιά τού θερμοκηπίου που είχε πίσω από τό σπίτι, στή ρίζα μιάς γιγαντιαίας πορτοκαλλιάς. Και τό ξεθάψαν άφου πέθαναν οι γονείς του και διηγήθηκε τήν ιστορία ή για τρώφας.

"Αρχισα νά άμφιβάλλω και νά τόν κοιτάζω προσεκτικά. Μήπως ό,τι μου έλεγε ήταν παραμύθι;

— Μά πιστεύετε και σεις, τού είπα, ότι ή 'Αγγελίνα άκούει τή θρηνώδη φωνή που τήν καλεί και γυρίζει στόν κόσμο;

Τή φορά αυτή με κοιτάξε κι' άρχισε νά χαμογελάει κ' επιείκεια.

— Μάλιστα, φίλε μου, ξαναγυρίζει. "Όλες οι ψυχές ξαναγυρίζουν. 'Η πολυαγάπητη νεκρή κατοικεί ακόμα στά μέρη όπου ένοιωσε τόση αγάπη και τόσον πόνο. 'Ακούγεται μιά φωνή νά τήν καλεί, επειδή για τή μικρούλα δέν άρχισε ακόμα μιά νέα ζωή. 'Αλλά ή ζωή της θά ξαναρχίσει, νά είστε βέβαιος, θά ξαναρχίσει, γιατί τίποτα δέν τελειώνει, τίποτα δέν χάνεται, πάλι περισσότερο ό έρωτας κι' ή όμορφιά... 'Αγγελίνα! 'Αγγελίνα! 'Αγγελίνα! Και με τή φωνή αυτή θά ξαναγεννηθεί μέσ' στόν ήλιο και στό λουλούδια.

'Η πεποίθηση κ' ή ήρεμία με τήν οποία μου μιλούσε, δέν είχαν άποτελεσμα. 'Ο Β., ό παλιός μου φίλος, ό ποιητής με τήν παιδιάτικη ψυχή, κατάφερε νά μεγαλώσει τήν άνησυχία μου. 'Ασφαλώς δούλευε πολύ ή φαντασία του. 'Ισως

ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΑ ΣΤΟ ΠΕΡΑΜΑ

Φωτογραφία τού κ. Γεωργίου Κ. Σεϊζάν.

και νά συμπλήρωνε με τή φαντασία του ό,τι είχε άκούσει.

— Μά είναι αληθινά όσα μου είπατε; τόλμησα νά τόν ρωτήσω σ' άστεία,

"Αρχισα ν' άστειθείται και κείνος.

— Βεβαιότατα. 'Αλλά και όλο τό άπειρο δέν είναι μιά αλήθεια;

'Ηταν ή τελευταία φορά που τόν είδα, γιατί αναγκάστηκα νά φύγω από τό Παρίσι σέ λίγον καιρό. 'Αλλά μου φαίνεται πώς τόν ξαναβλέπω με τά όνειροπόλα μάτια του καρφωμένα στά λευκά σεντόνια τού Λουξεμβούργου, τόσο ήσυχον μέσ' στήν πίστη τού άτέλειωτου όνειρου του, ένω εγώ τρώγομαι από τό κυνήγι τής ασύλληπτης αλήθειας.

III

Πέρασαν δέκα όχτώ μήνες. 'Αναγκάστηκα νά ταξιδέψω, έννοιες μεγάλες και μεγάλες χαρές άνατάραξαν τή ζωή μου, άπάνω στήν τρικυμία που μάς φέρνει όλους προς τό άγνωστο. Κάποιες όμως ώρες άκουγα τή φωνή τού θρήνου νάρχεται από μακριά: 'Αγγελίνα! 'Αγγελίνα! 'Αγγελίνα! Και τότε με κυριεύε άνησυχία, άμφιβολία και ήθελα νά μάθω. Δέν μπορούσα νά ξεχάσω. Κι' ή άβεβαιότης για μένα είναι σωστή κόλαση.

Δέν θυμάμαι πώς ξαναβρέθηκα μιά θαύμασια βραδυά τού 'Ιουνίου με ποδήλατο στόν έρημικό δρόμο τού Στοιχειωμένου Σπιτιού. Πήγα έπίτηδες νά τό δώ; 'Απλό ένστικτο μ' έκανε νά βγώ από τό μεγάλο δρόμο και νά τραβήξω σ' εκείνο τό μέρος;

'Ηταν όχτώ ή ώρα πανωκάτω.

'Αλλά ό ούρανός, στίς μεγάλες εκείνες ήμέρες τού χρόνου, άκτινοβολούσε ακόμα από ένα χρυσογάλαζο κι' άνέφελο ήλιοβασίλεμα. Κι' ό άέρας πόσο άπαλός, τί δυνατή ή ευωδιά τών δέντρων και τών χόρτων, πόση άγαλλίαση μέσ' στήν ειρήνη τών χωρακιών!

"Όπως και τήν πρώτη φορά, τό Στοιχειωμένο Σπίτι μου έκανε τόση έντύπωση, ώστε κατέβηκα από τό ποδήλατο. Μιά στιγμή διάσταση, γιατί τό σπίτι δέν ήταν τό ίδιο. Μιά όραία και καινούργια καγκελόπορτα λαμπροκόπησε μέσ' στό ήλιοβασίλεμα. Είχαν ξαναχίσει τή μάντρα τού περιβολιού και τό σπίτι, που μόλις το ξεχώριζα άνάμεσα στά δέντρα, είχε όψη χαρούμενη κ' έλεγες πώς ξανάναωσε. "Έγινε λοιπόν ή άνάσταση που πρόβλεψε ό φίλος μου; Είχε άκούσει ή 'Αγγελίνα τή μακρινή φωνή και ξαναήρθε στόν κόσμο;

"Έστεκα μέσ' στή μέση τού δρόμου, σαστισμένος. "Ένα άργό περπάτημα, εκεί κοντά μου, μ' έκανε ν' άνατριχιάσω. 'Ηταν ή κυρία-Τουσαίν, που γύριζε τήν άγελάδα της από κάποια κοντινή βοσκή.

— Αυτοί δέν φοβήθηκαν; τής είπα δείχνοντας τό σπίτι.

Με άνεγνώρισε και κράτησε τό ζώο.

— Τί νά σάς πω, κύριε; 'Υπάρχουν άνθρωποι που δέν λογαριάζουν τίποτα. Είπε περισσότερο από ένας χρόνος που άγοράστηκε τό σπίτι. 'Εκείνος όμως που τ' αγόρασε είχε ζωγράφος, ό ζωγράφος Μ... κ' οι καλλιτέχνες, καθώς ξερετε, είναι ικανοί για όλα.

"Επειτα πήρε τήν άγελάδα της και προχώρησε.

—'Αλλά νά 'δοῦμε ποῦ θά καταλήξει αὐτή ἢ ἐπίδειξη, πρόσθεσε κουνώντας τὸ κεφάλι της. Ὁ ζωγράφος Μ. . . ὁ λεπτός ἔξυπνος καλλιτέχνης, ποῦ εἶχε ζωγραφίσει τόσες ὁμορφες Παριζιάνες! Τὸν ἐγγνώριζα λίγο, γιατί εἰμίνατε ἀπὸ θέντρα, στὶς ἐκθέσεις, δὶσω τὸν σταντοῦσα. Καὶ ξαφνικά ἀλαθάνθηκα μίαν ἀκατανόητη ἐπιθυμία νά μπῶ μέσα, νά τοῦ τὰ πῶ ἴλα, νά τὸν παρακαλέσω νά μοῦ πει τί ἔβλεπε γιὰ τὸ Στοιχειώμενο Σπίτι, ποῦ με τὸ μυστικό του τόσο με βασάνιζε. Καὶ χωρίς νά σκεφθῶ, χωρίς νά κοιτάξω τὸ κατισχυρισμένο κασιόρι μου, πῆγα κι' ἀκούηθησα τὸ ποδῆλατό μου στὸν κορμὸ ἑνὸς κλινοῦ δέντρου. Χιόπησα τὸ κουνούρι τῆς ξυπόστρας καὶ παρουσιάστηκε ἕνας ὄπρητης. Τοῦ ἔδωσα τὸ μπιλιέτο μου καὶ με ἄφησε νά περιμένω μιά στιγμὴ στὸ περιβόλι.

Ἡ ἐκκλησιὴ μου μεγάλωνε περισσότερο, ὅταν κοίταξα γύρω μου. Ἡ πρόσοψη εἶχε ἐπισκευασθεῖ. Ὅσοι σκασιματα, ὅσοι τρέπες στοὺς τοίχους. Ἡ μαρμαρίνη σκάλα με ζωγραφισμένα τριαντάφυλλα στὰ σκαλοπάτια, νόμιζες ὅτι σοῦ ἔλεγε: «καλῶς ὄριστες». Καὶ τὸ παράθυρο, ζωηρὰ τώρα, γελοῦσαν, διηγόνταν τὴ χαρὰ ποῦ βασίλευε μέσα, πῶς ἀπὸ τίς ἄσπρες κουρτίνες. Ἐπειτα, ἀπὸ τὸ περιβόλι ἔλειπαν οἱ τσουζίνδες καὶ τὰ βῆτα, ὁ ἀνθόνας εἶχε ἀναπηδήσει σὰν μεγάλη ἀνθοδέσμη με ὅλα τ' ἀνήματα, τὰ γέρικα δέντρα εἶχαν ξαναβῆσει, μεσ' στὴν παντοτεινὴ τους εἰρήνην καὶ στὴ χρυσὴ βροχὴ τοῦ ἀνοιξιότου ἡλίου.

Ὁ ὄπρητης γύρισε, με δὴγῆσε σ' ἕνα σαλόνι καὶ μοῦ εἶπε ὅτι ὁ κύριός του εἶχε πάει στὸ γειτονικό χωριὸ καὶ δὲν θ' ἀργοῦσε νάρθει. Περίμενα ὅρες ὀλόκληρες. Ἀλλά ἔκανα ὑπομονὴ κοιτάζοντας τὸ δωμάτιο ὅπου βρισκόμουν, ἐντὶ δωμάτιο πολυτελέστατο ἐπιπλωμένο με καχιά παραπλάσματα, με κουρτίνες καὶ πορτιέρες ἀπὸ ζοντὸ ὑφασμα, ὅμοιο με τὸ ὑφασμα ποῦ σκέπαζε τὸ μεγάλο ντιβάνι καὶ τίς βαθειὲς πολυθρόνες. Ὅλ' αὐτὰ τὰ παραπλάσματα σκοτεινάζαν τόσο τὸ δωμάτιο, ὥστε μοῦ φάνηκε ὅτι βράδυνασε ἀμέσως. Σὲ λίγο νόητωσε ἐντελῶς. Κ' ἐγὼ δὲν ξέρασα πῶς ὄρες ἔμεινα ἐκεῖ. Φαίνεται πῶς με ξέλασαν, γιατί με ἄφησαν χωρίς λάμπα. Καὶ μεσ' αὐτὸ σκοτάδι ἄρχισα νά ξαναζωντανεύω με τὴ φαντασί μου ὅλη ἐκείνη τὴν τραγικὴ ἱστορία καὶ νά παραδίδωμαι σ' ὄνειρο. Τὴ σκότισαν τὴν Ἀγγελίνα; Ἡ κάρφωση μόνι της τὸ μαχαίρι στὴν καρδιά; Καί, δὲν τὸ κρύβει, μεσ' αὐτὸ στοιχειώμενο ἐκεῖνο σπίτι, ποῦ ἔπλεε στὸ σκοτάδι, ἄρχισε νά με κυριεύει φόβος, ἕνας φόβος ποῦ ἐνῶ στὴν ἀρχὴ ἦταν μιά ἐλαφριά στενοχώρια, μιά ἀνεπαίσθητη ἀνατριχίλα, ἔπειτα με ἀναστάτωσε, με πάγωσε ὀλόκληρον, με τρέλλανε.

Μοῦ φάνηκε ὅτι ἀμυδροὶ θόρυβοι ἐρχόνταν ἀπὸ κάποιο μέρος τοῦ σπιτιοῦ. Ἀσφαλῶς ἀπὸ τὰ βῆτα τῶν ὑπογείων: κλάμματα σιγανὰ, θρηνηνοὶ πνιγμένοι, βιασιὰ βήματα φαντάσματος. Ἐπειτα ὅλ' αὐτὰ ἀνέβησαν, ἦλθαν πρὸς κοντὰ μου καὶ τὸ σκοτεινὸ σπίτι μοῦ φάνηκε ὅτι γέμισε ἀπὸ τὴ φοβερὴ ἐκείνη ταραχὴ. Κι' ἄξαφνα ἀντήχησε ἡ τρομακτικὴ φωνή: Ἀγγελίνα! Ἀγγελίνα! Ἀγγελίνα! Κ' ἦταν τόσο δυνατὴ, ποῦ νόμισα πῶς ἢ

χρῆμα ἀνάσα της ἔφτανε ὡς τὸ πρόσωπό μου. Μιά πόρτα τοῦ σαλονιοῦ ἀνοίξε με κρότο, μῆξε ἡ Ἀγγελίνα καὶ πέρασε χωρίς νά με 'δει. Τὴν ἀναγνώρισα μεσ' αὐτὸ λίγο φῶς ποῦ μῆξε μαζί της ἀπὸ τὸ φωτισμένο διάδρομο. Ἦταν αὐτὴ, ἡ νεκρὴ παιδοῦλα τῶν δώδεκα χρονῶν, ἕνα θαῦμα ὁμορφιάς, με τὰ ἐξάσια ξανθὰ μαλλιά της ριγμένα στοὺς ὄρους της, ὀλόλευκα ντυμένη. Πέρασε ἀμίλητη, ἐκατακίη, καὶ βγήκε ἀπὸ μίαν ἄλλη πόρτα, ἐνῶ ἡ φωνὴ τὴν καλοῦσε ἀπὸ ἄλλο μέρος: Ἀγγελίνα! Ἀγγελίνα! Ἀγγελίνα! Ἐμείνα ὄρθιος, με τὸ μέτωπο καταῖδρωμένο, καὶ με τίς τρίχες ἀνασηλωμένες ἀπὸ τὸ φόβο ποῦ ἔνοιωσα μεσ' αὐτὸν ἄνεμο τοῦ τρόμου, τοῦ τρόμου ποῦ γένναγε τὸ γύρω μυστήριον.

Τὴ στιγμὴ, νομίζω, ποῦ ἔφερνε ἐπιτέλους ὁ ὄπρητης μιά λάμπα, παρουσιάστηκε κι' ὁ ζωγράφος Μ. . . καὶ με παρακάλεσε νά τὸν συχωρέσω ποῦ μ' ἔκανε νά τὸν περιμένω τόσο πολὺ. Δὲν τράπηκα καὶ τοῦ τὰ διηγήθηκα ἴλα, ἀκόμα καὶ πόσο τρώμωξα. Ἀλλά με πόση ἐκπληξὴ με ἄκουσε στὴν ἀρχὴ καὶ με τί γέλια ἄρχισε νά με καθιερῶναι ἔπειτα!

—Δὲν ξέρετε βέβαια, ἀγαπητέ μου, ὅτι εἶμαι ἐξάδελφος τῆς δευτέρας κυρίας ντὲ Ζ. . . Τὴν καὶ μὲν! Αὐτὴ φάνησε εἰς μικρούλας, ποῦ τόσο τὴν ἀγάπησε καὶ τὴν ἐκλαψε ὅσο κι' ὁ πατέρας της! Ἀλήθεια μόνο εἶπε ὅτι ἡ μικρούλα πέθανε ἐδῶ, ὅχι ἀπὸ ἀτυχεῖα, —Μεγαλόδυναμα!—ἀλλ' ἀπὸ δυνατὸ πυρετό, καὶ πέθανε τόσο ξαφνικά, ὥστε οἱ γονεῖς μίσησαν αὐτὸ τὸ σπίτι καὶ δὲν θέλησαν νά ξανακατοικήσουν ἐδῶ. Ἐτσι ἐξηγεῖται πῶς ἔμεινε ἀκατοίκητο κι' ὅταν ἀκόμη ζοῦσαν ὁ κύριος καὶ ἡ κυρία Ζ. . . Μετὰ τὸ θάνατό τους, ἀκολούθησαν ἀτελείωτες δίκες, ποῦ ἐμπόδισαν τὴν πώλησὴ του. Τὸ σπίτι αὐτὸ μοῦ ἄρεσε, τὸ τριγύριζα ὀλόκληρον χρόνια καί, σὰς βεβαίω, ἀκόμα δὲν εἶδαμε κανένα φάντασμα.

Ἐνοιωσα πάλι ἀνατριχίλα καὶ ψιθύρισα:

—'Αλλά τὴν Ἀγγελίνα τὴν εἶδα, νά ἐκεῖ. . . Τὴν καλοῦσε μιά φοβερὴ φωνὴ καὶ πέρασε, ναί, πέρασε καὶ βγήκε ἀπὸ τὸ δωμάτιο αὐτό.

Με κοίταξε τρομαγμένος, σὰ νὰ ἦμουν τρελλός. Ἐπειτα, ἄρχισε νά γελάει δυνατὰ κι' ἀμέρινα, ὥπως γελοῦν οἱ εὐτυχισμένοι ἄνθρωποι.

—Αὐτὴ ποῦ εἶδατε, μοῦ εἶπε, εἶπε ἡ κόρη μου. Τὴ βάπτισε ὁ κ. Ζ. . . καὶ τῆς ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς κόρης του. Φαίνεται λοιπὸν πῶς τὴ φώναξε ἡ μητέρα της καὶ πέρασε ἀπὸ 'δῶ.

Ἀνοίξε τὴν πόρτα καὶ φώναξε τὴν κόρη του. Ἀκούστηκε πάλι ἡ φωνὴ ἐκείνη:

—'Αγγελίνα! Ἀγγελίνα! Ἀγγελίνα!

Ἡ μικρούλα ἦλθε, ἀλλὰ ζωντανὴ καὶ χαρούμενη. Ἦταν ἐκείνη, με τὸ λευκὸ φόρεμά της, με τὰ θαυμάσια ξανθὰ μαλλιά της ριγμένα στοὺς ὄρους, κι' ἦταν τόσο ὄραία, κι' ἡ ἀκτινοβολία τοῦ προσώπου της τόσο μεγάλη, ὥστε νόμιζες πῶς ἔβλεπες τὴν ἀνοιξὴ ποῦ σὲ σχῆμα μπουμπουκαῦ ἔδινε ὑποσχέσεις γιὰ ἔρωτα κι' εὐτυχισμένη ζωὴ.

Ἦταν τὸ ἀγαπημένο φάντασμα, ἡ νέα μικρούλα ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν πεθαμμένη παιδοῦλα. Ὁ θάνατος εἶχε νικηθεῖ. Ὁ ποιητὴς Β., ὁ παλιός μου φίλος, δὲν ἔλεγε ψέμματα. Τίποτα δὲν

χάνεται, ὅλα ξαναγυρίζουν στὸν κόσμο, ἡ ὁμορφιά ὅπως κι' ὁ ἔρωτας. Τὶς σημερινὲς μικρούλες, τίς ἀβριανὲς ἐρωμένες, τίς καλοῦν οἱ μητέρες των με τὴ φωνὴ τους κι' ἐκεῖνες γυρίζουν στὸν ἥλιο καὶ στὰ λουλούδια. Τὸ ξύπνημα τῆς

μικρούλας ἔκανε τὸν κόσμο νά νομίζει στοιχειωμένο τὸ σπίτι, —τὸ σπίτι ποῦ εἶχε πάρει ζωὴ καὶ τὸ εἶχε κάνει εὐτυχισμένο ἡ χαρὰ ποῦ πηγάζει ἀπὸ τὴν αἰώνια ζωὴ.

(Μετάφραση)

X

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

ΜΑΣΚΕΣ

Μαγικὸ πιλατάκι, ὅπως στὰ παραμύθια, τὸ ἐξοχικὸ της σπιτάκι.

Δυὸ-δυὸ ἀνεβαίνει τίς μαρμαρίνες σκάλες. Σπρώχνει ὀρμητικὰ τὴν πόρτα τῆς καμαρούλας της καὶ τρέχει ἴσια στὸ δρόμο κρεββατάκι.

Βιαστικὰ ἕνα-ἕνα κειταί τὰ ροῦχα της δῶ καὶ κεῖ, καὶ μόνο τὴν ἀτλαξένια μάσκα της ἢ τρελλὴ κολομπίνα τὴν κρατᾷ κοντὰ της. . .

Τυλιγμένο τώρα σφιχτὰ μέσα στὸ διάφανο σεντόνι τὸ λεπτοκαμωμένο σωματάκι της, ξαπλωμένο με νοσχέλεια, ἀφήνει νά διαγράφονται ἀκαθόριστες οἱ κομπῆς γραμμῆς του στὸ μουντὸ φόντο τῆς καμαρούλας.

Δυὸ μάτια μόνο ἀστραφτερά, παραξένα, ξεχωρίζουν ἀπ' τῆς λογιῆς-λογιῆς σκιῆς, ποῦ σχηματίζουσε κλεισμένες οἱ πολύχρωμες κουρτίνες.

Δυὸ μάτια κορφωμένα πάνω στὴ σκούρα μάσκα, ποῦ μ' ἕνα ἀδιόρατο χαμόγελο τῆς ζωντανεύει τὴν ἀποψινὴ ἀποκριάτικη φέστα.

Καὶ μεθαίει στὸ στρόβιλο τοῦ χοροῦ, σὰ νάντηγῆ μέσα στὴ μοναχικὴ καμαρούλα ἢ λικνιστικὴ μουσικὴ τῆς ὀρχήστρας, καὶ νιώθει τὴ ζάλη τοῦ γλεντιοῦ, καὶ τὴν ἀνατριχίλα ἀκόμα μίς ξεχωριστῆς στιγμῆς. . .

Παραξενεύεται. Στὸ ζωντανεῖα τῆς εἰκό-

νας τῆς ἀποψινῆς τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ της παραξενεύεται! . . Ἡ ἴδια αὐτὴ; . . Ἀνακατεμένες σκέψεις γεμίζουν τὸ μικρὸ της κεφαλάκι. Ἀμφιβάλλει. . .

Κάποτε μιά ζωηρὴ φαντασία δίνει καὶ στὰ ψυχα ψυχὴ. . . Καὶ γιὰ τὴν ὁμορφὴ κολομπίνα αὐτὴ τὴ φορὰ παίρνει καὶ ἡ μάσκα μαγικὴ μορφή, παίρνει ζωὴ καὶ φωνή. Καὶ νά! . . Κουνιόυνται τὰ χεῖλια της, τὰ βλέπει! Κάτι ψιθύριζει, τὴν ἀκούει! . . Θαρρεῖ πῶς ἀκούει:

«Γλέντα ὅσο μπορῶ νάμαι κοντὰ σου, τρελλὴ μου κολομπίνα. Τὴ χαρὰ, τὴν εὐτυχία σοῦ φέρνω ἐγώ! Σοῦ χαρίζω τὴ λευτεριά νά ζῆς ὅπως θέλεις!

«Γλέντα χωρίς φόβο! Σὲ κούβω κἀλόβολα ἀπὸ κάθε κακογλωσσιά. Κουρειαζῶ μίαν ἄλλη μάσκα, ποῦ σοῦ φοροῦν παντοτεινά. πλασμένη ἀπ' τὰ χεῖρια τῆς Προλήμης, τοῦ Νόμου! Σπάξω τὴν κοινωνικὴ μάσκα ποῦ σοῦ δεσμεύει τὴ διάθεση—γιὰ λίγον καιρό. . . Τόση ζωὴ μοῦ χάρισαν! Λιγὸ χρονὴ, ἀλλὰ μὴ χάσεις οὔτε λεπτό! Ζῆσε!»

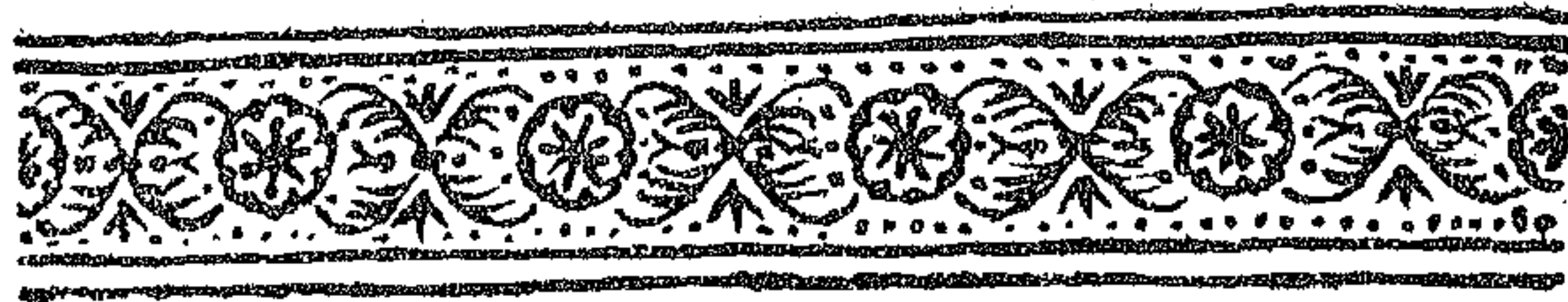
Ἐτσι ἡ μάσκα τῆς μιλοῦσε. Λόγια βγαλμένα ἀπ' τὴν ἴδια της τὴ σκέψη.

Χαμογελάει. . .

Με μίαν ἀπότομη κίνηση κούβει τὸ σγουρὸ κεφαλάκι της κάτω ἀπ' τὸ κάτασπρο σεντόνακι, ἀποφασισμένη νάκούσῃ τὸ πλανευτικὸ μίλημα τῆς μάσκας. . .

ΦΩΦΩ Π. ΛΟΓΟΘΕΤΗ

ΤΟ ΧΩΡΙΟ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ (*)

ΜΕΡΟΣ Δ' Ο ΧΕΙΜΩΝΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: Ο ΓΑΜΟΣ

I Τὸ κάλεσμα.

Ἦρθε κι ὁ καιρὸς νὰ γένη ὁ γάμος. Τὴν Κυριακὴ τὴν παίρνει ὁ Δῆμος τὴ Χρυσάνθη.

«Παντρεύεται ὁ Ἀβγερινὸς καὶ πέρνει τὸ Φεγγάρι!..»

Ἄκουσ ἀπὸ μικροὺς καὶ μεγάλους, γιατί ὅλοι χαίρουν τὴ χαρὰ σὰ δική τους καὶ οἱ δυὸ φραμελιές πού συμπεθερέβουνε εἶναι κοσμαγάπητες.

Τὴν Πέφτη τὸ βράδι φτάσανε κιάλας οἱ καλεστάδες, δυὸ πρωτοξάδερφοι τοῦ Δήμου — ὁ Νικολὸς κι ὁ Θανάσης, — καβάλα σιῶλογά τους. Ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ τοὺς ξεπροβοδίσανε μὲ δυὸ ρηξιές καὶ μὲ δυὸ ρηξιές πάλε τοὺς καρτερέσανε στῆς νύφης:

— Καλῶς ὄριστε, συμπεθέροι!

— Καλῶς σᾶς ἤβραμε νὰ ζήσουν τὰ Νέα!

Ξαπεζέβανε καὶ ξεφορτώσανε καὶ τὰ καλεστικά: δυὸ σφραχτὰ ψημένα, δυὸ κεντημένα ψωμιά καὶ δυὸ βαρέλες κρασί.

Τοὺς φιλέψανε γλυκίσματα καὶ στερνὰ καθήσανε ὅλοι στὸ τραπέζι: οἱ δυὸ καλεστάδες καὶ οἱ συγγενήδες τῆς νύφης.

Σὲ λίγο σηκώθη ὁ πρωτοκαλεστὴς νὰ σηκώσει τὸ γιομᾶτο:

— Τὸ παρὸ γιομᾶτο, ἄργισε χορέβοντας στὸ χέρι του ἕνα ποτήρι ξέχειλο κρασί, κόκκινο σὰν τὴ φωτιά, τὸ πίνω στὴν ὑγεία τῆς νύφης...

— Γειά της, γειά της! ἀπαντήσανε οἱ ἄλλοι.

— ... καὶ στὴν ὑγεία τῆς συντροφιάς μας! πρόσπεσε κατεβάζοντας τὸ γιομᾶτο καὶ φωνάζοντας στὸν πρωτοκάθεδρο τὸ γέρο τὸ Φῶτη:

— Καλῶς νὰ σ' ἔβρω, συμπέθερε!

— Καλῶς νὰ ρθεις, συμπέθερε! ἀπάντησ' ὁ γερο Φῶτης γιομίζοντας τὸ ποτήρι του. Καὶ σὰν ἔκλωσε τὸ τραγούδι κ' ἔγινε συχία, χαιρέτησε κι ἄφτὸς — καὶ τὸ ποτήρι τρεμούλιαζε στὸ χέρι του:

— Κατὰ διαταὴ τοῦ πρωτοκαλεστῆ τὸ πίνω στὴν ὑγεία τῆς νύφης.

— Γειά της!..

— ... καὶ στὴν ὑγεία τῆς παρέας!.. Καλῶς νὰ σ' ἔβρω, συμπέθερε Θανάση! εἶπε στὸν ἄλλο καλεστή.

Ἔτσι βρίσκοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλονε γυρίσανε γύρο γύρο, πίνοντας ἕνα γιομᾶτο ὁ καθένας στὴν ὑγεία τῆς νύφης. Οἱ ἄλλοι ρουφάγανε ἀπόνα δαχτυλάκι κρασί καὶ λέγανε κιάλα σ' ἀπάντηση τῆς ἐρικῆς τραγουδιστιά, ταρναριστὰ ὅσο μπαίνανε στὸ κέφι:

*— Γειά της,
γειά της καὶ χαρά της!..*

καὶ τραγουδάγανε κι ἀπόνα τραγούδι, διαιρεμένοι σὲ δυὸ ὁμάδες.

Περάσανε τὰ μεσάνυχτα κι ἀκόμα τραγουδάγανε τραγοπίνοντας. Στερνὰ μεριάσανε τὰ τραπέζια καὶ τὰ προσκέφαλα, πού καθόσαντε, κι ἀρχίσανε τὸ χορὸ.

Χορέβανε ὡς τὴν ἀβγή πού φύγανε οἱ καλεστάδες. Τοὺς ξεβγάλανε πάλε μὲ δυὸ ρηξιές. Ἡ Χρυσάνθη πρὶν ξεκινήσουνε τοὺς ἔδωσε τὰ μεταξομάντηλα στὸ λαιμὸ τους.

Στὸ σπίτι τοῦ Δήμου, πού πήγανε, ἦσανε μαζεμένοι ὅλοι οἱ στενοὶ συγγενήδες. Κατεβάσανε τὴν ἄμορφοκεντημένη κουλούρα τῆς νύφης, πού, ἔτοιμη ἀπὸ τὴ

χειρὶνὴ μέρα ξεπίτηδες, τὴν ἔβαλε κοντὰ ἢ Χρυσάνθη μαζί μ' ἄλλα γλυκίσματα, τὴν ἔκοψε ὁ Δῆμος ἀπάνου στὸ κεφάλι του καὶ τὴ μοίρασε κοματάκι κοματάκι σ' ὅλους, πού τὸν ἐφκίδσανε:

— Καλορίζικα, νὰ ζήστε!

Ἐπειτα ὁ Δῆμος βγήκε ἀτὸς του καὶ κάλεσε τοὺς χωριανούς νὰ ρθοῦνε στὴ χαρὰ του.

Ὅλη τὴν ἡμέρα ζυμώνανε τοῦ γάμου τὰ ψωμιά, κεντάγανε καὶ ψένανε τοῦ γάμου τὰ τουρέκια.

II. Τὸ Προικογιόμισμα.

Καινούριος γάμος γίνεται

μὲ γειά μας

μὲ γειά μας!

Μὲ γειά μας, μὲ χαρὰ μας:

«Νὰ ζήσουν τὰ παιδιὰ μας!»

Χαίρεται ἡ μάννα τοῦ γαμπροῦ

μὲ γειά μας,

μὲ γειά μας!

Μὲ γειά μας, μὲ χαρὰ μας:

«Νὰ ζήσουν τὰ παιδιὰ μας!»

Χαίρεται κι ὁ πατέρας του—

Χαίρονται καὶ τὰ δέξερια του—

Χαίρεται καὶ τὸ σπίτι του—

Χαίρονται οἱ συγγενήδες του—

Χαίρονται οἱ συμπεθέροι

μὲ γειά μας,

μὲ γειά μας!

Μὲ γειά μας, μὲ χαρὰ μας:

«Νὰ ζήσουν τὰ παιδιὰ μας!»

Ἔτσι τραγουδάγανε τὸ Σαββάτο τὸ πρωὶ οἱ γυναῖκες, μαζεμένες στὸ σπίτι τοῦ μπαρμπα Φῶτη, γιὰ νὰ γιομίσουνε τὰ προικιά.

Γιομίσανε πρῶτα ἔξι ματαράτσια καὶ δέκα προσκέφαλα. Τοὺς στουπώσανε φτέρη καὶ σάλμη, κριθαροκαλαμά, πού τὴν εἶχανε φυλαμένη ξεπίτηδες ἀπὸ τὸν Ἀλωνάρη, καὶ τὰ καλιάσανε φορτώματα φορτώματα τὰ ροῦχα, τὶς κασέλες καὶ τὰ χαλκώματα.

Ἐπειτα ἀπλώσανε χάμου τὴ μεγάλη, ἄμορφοκεντημένη ἀπλάδα, σκροπίσαν ἀπάνου γλυκίσματα καὶ λελουδικά, πού ἤφερε ἢ καθεμία ἀπὸ τὸ σπίτι της, βάλανε μέσα ἐν' ἀνηψίδι τῆς Χρυσάνθης, ὡς ὀχτὼ χρονῶνε, πού ἦσανε ζωντανοὶ καὶ οἱ δυὸ του γονεοὶ, καὶ πιάνοντας τὴν ἀπλάδα ἀπὸ τὶς ἄκρες, τὴ σηκώσανε στὸν ἀέρα κι' ἀρχίσανε νὰ τὴν ἀνεβοκατεβάζουνε σύμφωνα μὲ τὸ νηγὸ τοῦ τραγουδιοῦ, ἀσημώνοντας (1) τὰ προικιά καὶ λέγοντας:

1) Ρήγουνε μέσα στὴν ἀπλάδα ἀσημένια νομύ-

— Καλορίζικα... καλορίζικα!

Στερνὰ ἀρχίσανε τὸ χορὸ ὡς τὴν ὥρα πού ξαναφάγανε τραγουδώντας καὶ ντουφεκορήνουντα οἱ προικολδοὶ.

Μπροστὰ μπροστὰ ἐρχότανε τὸ παιδί μὲ τὰ τραγιά, πού ἔστελνε ὁ γαμπρὸς γιὰ «δῶρο», καὶ παραπίσω δέκα ἀπὸ τοὺς στενοτέρους συγγενήδες τοῦ Δήμου καβάλα στὰ ἄμορφοστολισμένα ἄλογά τους.

— Γειά σας, συμπεθέροι, χαιρέτησανε νὰ ζήσουνε τὰ Νέα!

— Καλῶς ὄριστε! Νὰ ζήσουνε, νὰ ζήσουνε! τοὺς ὑποδεχτήκανε.

Ἐξόλα δεθῆκανε ὄξω στὴν ἀβλή καὶ οἱ προικολδοὶ μπήκανε στὸ σπίτι. Φιλεφτήκανε, χορέψανε ὅλοι κι ἀπεφορτώσανε τὰ προικιά γιὰ νὰ φύγουνε.

Μπροστὰ πάλε πήγαινε τὸ παιδί, πού ρθε μὲ τὰ τραγιά πρωτιέτερα. Στὸ λαιμὸ του εἶχε δεμένο τὸ μαντήλι καὶ στὸ κεφάλι του βαστοῦσε τὴν κανίστρα, ἕνα μικρὸ, ἀνοιχτὸ κοφίνι δίχως χέρι, μὲ τὰ ροῦχα πού θὰ φοροῦσε ὁ γαμπρὸς γιὰ νὰ στεφανωθεῖ, μέσα σ' ἕνα σωρὸ μυριστικά καὶ μαντζέτα. Πίσω πηγαίνανε οἱ προικολάβοι μὲ τὰ φορτώματα. Στὸ ξεκίνημα τρὺς ἔδωσε ἢ Χρυσάνθη στὸ λαιμὸ ἢ στὰ τσόχια γελέκια τους τὰ μεταξομάντηλα, καὶ ἢ Γιώργαινα πέρασε στὰ καπίστρια τοῦν ἀλόγωνε κόκκινα Καλιματιανὰ μαντήλια, τὶς μεσίνες.

Στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ πού φτάσανε, τοὺς περιμένανε ὅλοι οἱ καλεσμένοι μὲ τὶς χούφτες γιομᾶτες ζαχαρᾶτα, κουφέτα, ρύζι ἢ καρπερὸ σιτάρι, γιὰ νὰ βαρέσουνε τὰ προικιά.

— Καλορίζικα, καλορίζικα!

Πρῶτος ἔκαμε ἀρχὴ στὸ ξεφόρτωμα ὁ Δῆμος. Στὴ στιγμὴ ὅλα τὰ προικιά στηθήκανε σὲ μὴ πλεβριά τοῦ σπιτιοῦ ἀπὸ χάμου ὡς ἀπάνου! Τὰ γιουκιάσανε γιὰ νὰ φαινόνται ὅλα. Μόνον τὰ προσκέφαλα εἰλίπανε, πού πετάξανε στὰ κεραμίδια, ὅπως ἦταν ἀντέτι.

αματα, πού τὰ παίρνει τὸ παιδί πού χορέβουνε μέσα. Ὅσα μείνουνε τὰ δίνει ἢ νύφη σ' ἕνα μαντήλι μαζί μὲ γλυκίσματα καὶ τὰ δίνει στὸ παιδί, πού τῆς δίνουνε νὰ κρατήσῃ στὰ χέρια της μετὰ τὰ στέφανα.

1) Ἀπὸ τὰ γιομᾶτα προσκέφαλα πετᾶν ἀπάνου στὰ κεραμίδια ἕνα, τρία, πέντε ἢ ἑπτὰ (μονὰ πάντα), τὰ φήνουνε μερικὲς ἡμέρες (μονὲς πάλε) κι ἀπε τὰ φτάνουνε. Ἔτσι ξεχωρίζει τὸ σπίτι τοῦ γάμου.

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον

III. Τὰ Στέφανα.

Τὴν Κυριακή, ἀπολώντα ἡ ἐκκλησιά, οἱ καλεσμένοι ἀρχίσανε νὰ στέλνουν τὰ **κανίσια**. Τοῦ καθενοῦ τὸ παιδί, καθάλα στὰ-λογό του, στολισμένο μὲ πολύχρωμα κι ὁμορφοκεντημένα χρῆματα, φέρνει ἕνα δισάκι γιομάτο. Στὴ μιὰ δισακκομεριὰ ἔχουνε τυλημένο ἕνα σφαχτὸ ἔτοιμο, καὶ στὴν ἄλλη μιὰ τσίτσα κρασί καὶ τὸ κεντημένο τουρέκι τοῦ γάμου. Κάθε κανίσκι πού ἔφτανε τὸ καρτερίγγανε καὶ μ' ἕνα σμπάρο.

Σὲ λίγο φτάσανε κι αὐτοὺς οἱ καλεσμένοι, ντυμένοι μὲ τὰ γιορτινὰ καὶ τὰ χαρούμενα, κι ἀναψε ὁ χορὸς καὶ στὰ δυὸ σπίτια. Χορέβανε καὶ τραγουδάγανε ὡς τὸ γιόμα πού καθήσανε στὸ τραπέζι.

Οἱ **συσκέρισες** πηγαινοφέρνουν ἀναῶς πιῶτα, κρασιά, τουρέκια. "Ὅλο φέρε καὶ φέρε ἀκούνε. Ἄλλοῦ ζητῖνε λίγο τυρὶ ψημένο στὸ χαρτί, παρέκει λίγες χυλοπῆτες ἀκόμα, ἢ ἕνα μεζὲ τοῦ φούρνου, σ' ἄλλη παρέκει ἐσώθη τὸ κρασί. "Ὅσο νὰ φέρουνε τὰ πρῶτα τοὺς γυρέβουνε ἄλλα κι ἄλλα.

"Ἐναν καιρὸ σταματήσανε τὸ φαί κι ἀρχίσανε τὰ τραγούδια. Στερνότερα ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ ἀκουστήκανε τρεῖς **παταριῆς** καὶ φτερούγισε τὸ τραγούδι :

«*Μαζώχτηνε ἡ λεβεντουριά κι οὐλα τὰ παλι-
καράβι ν' ἀρματώγανε νύφη νὰ πᾶν νὰ πᾶ-
[κάρια
ξουν...»*

Πλησιάζουνε κι ἀκούγεται ἄλλο τραγούδι :

«*Ὅσο ζυγώνω στὸ χωριὸ κι' ὄσο καλοκαρ-
[δίζω!
'Ακὼ μαγγάνια καὶ βροντᾶν κι ἀνέμες κι ἀνε-
[μίζουν,
ἀκὼ καὶ τὴν ἀγάπη μου"στὸν ἀργαλειὸ καὶ ὑ-
[φαίνει...»*

Καὶ νά! ξανάφανε ἀργοσάλεπτο τὸ συμπεθεριό : οἱ ἄντρες μπροστὰ μὲ τὸ Δῆμο στὴ μέση καὶ οἱ γυναῖκες παραπίσω.

Ἡ Χρυσάνθη κρυφαγγάντηψε ἀπὸ τὸ παρεθύρι καὶ μέτρησε τοὺς συμπεθερούς, ὡς πὺ ἔφτασε στὴ σειρά τοῦ Δήμου. Ἐτότε στομάτησε τὸ μέτρημα καὶ κατέβη ἀχνοκόκκινη κάτω στὴν ἀβλή, πὺ ἦσανε καὶ οἱ ἄλλοι, νὰ ὑποδεχνοῦνε τὸ συμπεθεριό.

— Μπάμ, μπάμ !.. ἔρρηξε ζυγώνοντας πρῶτος ὁ **συχαραγκιάρης** καὶ χαιρετώντας :

— Καλῶς σᾶς ἤβραμε, συμπεθεροί !

— Καλῶς ὄριστε, καλῶς ὄριστε !..

Τοῦ δῶκανε τὸ μαντήλι καὶ δυὸ τσίτσες μὲ κρασί. Ἐκεῖνος γυρίζοντας πίσω ἀπάντησε τὸ συμπεθεριό κ' ἔδωκε σ' ἕναν—ἕναν κ' ἦπιανε. Μπήκανε στερνὰ ὄλοι μέσα καὶ ἡ ἀβλή γιόμισε.

— Καλῶς σᾶς ἤβραμε, συμπεθεροί !

— Καλῶς ὄριστε, συμπεθεροί ! χαιρετηθῆκανε καὶ μιὰ ἐφκὴ ἐπικράτησε :

— **Νὰ ζήσουνε τὰ Νέα, πὺ χαιρόμαστε !**

Πῆσανε τὴν κανίστρα μὲ τὰ νυφιάτικα ἀπὸ τοῦ παιδιοῦ τὸ κεφάλι, τοῦ ἔδεσε ἡ Χρυσάνθη τὸ μαντήλι στὸ λαιμὸ κι ἀπεμήκανε ὄλοι στὸ σπίτι. Ἄρχισε ὁ χορὸς κι ὁ Γιώργης τοὺς φίλειψε ὄλους **δίπλες** καὶ τοὺς διπλοκέρασε.

Στᾶναμεταξὶ οἱ γυναῖκες ἔτοιμάζανε τὴ νύφη, πὺ νὰ τὴ κιόλα βγῆκε νεραϊδόμορφη μὲ τὰ χρυσοκεντημένα φορέματα.

Ἀμέσως ξεκινήσανε γιὰ τὴν ἐκκλησιά. Τοὺς στεφανώσανε καὶ βγήκανε πλάι πλάι ὁ Δῆμος καὶ ἡ Χρυσάνθη. Στὴν πόρτα τῆς ἐκκλησιᾶς ἂ σ ἡ μ ω σ ε ὁ κουμπάρος τὴ νύφη, δίνοντάς τῆς ἕνα μεταξωτὸ μαντήλι, πὺ μέσα εἶχε δεμένα μαλαματικά κι ἀσήμα. Παραπέρα ὁ Δῆμος ἀπλωσε τὸ σιλάχι του καὶ βγάνοντας πέταξε ψηλὰ τὰ **ξεβγαλτικά**, μιὰ χούφτα ἀσήμα.

«*Μὴ σᾶς ἐνακοφάνηκε σπύ ρθαμε στὸ χωριὸ
[σας ;
'Εμεῖς τὴ νύφη πῆραμε καὶ τὸ χωριὸ δινὸ
[σας !»*

ἀποχαιρετήσανε τραγουδιστὰ οἱ συμπεθεροί καὶ τραβήξανε κατὰ τὸ σπίτι τοῦ Δήμου, ἔχοντας τὰ **Νιογάμπρια** στὴ μέση.

Στὸ δρόμο πὺ περνάγανε, τοὺς βαρῆγανε μὲ ρύζι, στάρι καὶ κουφέτα καὶ τοὺς γιομίζανε μὲ γκαρδιακὲς ἐφκὲς :

— Νὰ ζήστε, νὰ γεράστε !..

Στὰ χέρια τῆς Χρυσάνθης πιθώκανε ἕνα σερνικὸ παιδί, γιὰ νὰ γεννάει **σερνικὰ** παιδιά. Τὸ φίλειψε ἕνα μαντήλι γιομάτο γλυκίσματα κι ἀσήμα, πὺ μάζωξε χτὲς ἀπὸ τὴν ἀπλάδα, καὶ τὸ δωκε πάλε τῆς μάννας του.

Φτάσανε στὸ σπίτι. Στὴν πόρτα σταμάτησε ἡ νύφη, φέραν ἕνα ποτήρι νερό, τὸ περάσαν ἀπάνου ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς καὶ τὸ χύσανε κατὰ πίσω τῆς, γιὰ νὰ γεννάει ἐφκόλα καὶ δίχως πόνους τὰ παιδιά, ἔβάλανε χάμου ἕνα σιδερικὸ καὶ τὸ πάτησε γιὰ νὰ ναι ὑγεια, **σιδερένια**, καὶ στερνὰ μπῆκε

μέσα. Στυλώθηκε στὸ γιοῦκο τὰ προικιά τῆς κι' ἕνας ἕνας ἔρχεται, χεροδίγουνε καὶ τὴν καλωσορίζει :

— Καλῶς ὄρισες, νύφη. Νὰ ζήστε !

— Φχαριστῶ ! σιγαλο ψιθυρίζει κι ἀνασπᾶται τοῦ καθενοῦ τὸ χέρι.

Σύγκαιρα ὁ κουμπάρος τοὺς **μέλωνε**. Ἄρχινώντας ἀπὸ τὰ Νιογάμπρια τοὺς ἐγλύκανε ὄλους, δίνοντας ἀπὸ μιὰ χουλιάρτσα μέλι στὸν καθένα. Κι ὄλοι τονε φκιάσανε :

— **Νὰ σοῦ ζήσει τὸ κουμπαριό !**

"Ἄμα τέλειωσε τὸ μέλωμα, ἐπῆρε τὴ νύφη καὶ τὸ γαμπρὸ καὶ μπήκανε στὸ χορὸ. Πρῶτος τὸ ἦ φ ε ρ ε γ υ ρ ο β ο λ γ ἰ ὁ Δῆμος :

«*Γιὰ ἰδές λεβέντη πῶχουμε καὶ σούρνει τὸ
[χορὸ μας !
'Ἄσπρος εἶναι, κι ἄσπρου φορεῖ, καὶ τᾶσπρου
[τοῦ πηγαίνουν,
ἢ ναι ἡ μεσοῦλα του λιανῆ κι ἀτός του πα-
[λικάρι,
λεβέντικα πατάει τὴ γῆς καὶ πορνιαχτὸ δὲν παίρ-
[νει !..»*

"Ἐπειτα μπῆκε ἡ Χρυσάνθη μπροστά.

«*Σ' ὄσους γάμους κι ἂν ἐπῆγα
τέτοια νιογάμπρια δὲν εἶδα !
Νὰ ναι ἡ νύφη κοντυλένια
νὰ φορεῖ τὰ μεταξένια.
Νὰ χει μόντη κοντυλένια
δόντια μαργαριταρένια.
Νὰ χει δυὸ μάτια σὰν ἐλιές,
τὰ φρύδια σὰ δεντρογαλιές
καὶ κυπαρισένια μέση
νὰ βεργολιγᾶει νὰ πέσει !..»*

"Ἦρθε καὶ τοῦ κουμπάρου ἡ ἀράδα, χόρρηψε καὶ κεῖνος κι ἄλλοι ἀκόμα κι' ἀπε νυχιώνοντα βάλανε τὸ τραπέζι. Καθήσανε ὄλοι γύρο γύρο κι ἀρχίσανε τὸ φραγοπότι. Σὲ λίγο ὁ γερο πεθερὸς ἀρχισε τὸ τραγούδι :

«*Ἐδῶ στὴν τάβλα πὺ εἴμαστε πρέπει νὰ τρα-
[γουδάμε,
νὰ νὰ φουμίσει ἡ τάβλα μας καὶ οὐλος ὁ ταί-
[φας μας.*

Γιομάτη ναι καὶ ἡ τάβλα μας, γιομάτη σὰν τὸ
[ρῶδο.
Στὴν Ἄραπιά θέλω νὰ πᾶ νὰ πιάσω ναν Ἄ-
[ράπη,
νὰ κάθουμαι νὰν τὸν ρωτᾶ πῶς πιάνεται ἡ γι-
[γάπη.

— Ἀπὸ τὰ μάτια πιάνεται στὰ χεῖλη κατεβαίνει
κι ἀπὸ τὰ χεῖλη στὴν καρδιά ριζώνει καὶ δὲ
[βγαίνει !»

"Ὁ κουμπάρος πῆρε ἄλλο :

«*Σ' ἕνα τραπέζι φουμερὸ, μιὰ τάβλα πλου-
[μπισομένη
ὁμορφος νιὸς καθότανε μὲ εἶν καλὴ του ἀντάμα,*

στὰ γόνατα τὴν κάθιζε, στὰ μάτια τὴν τηράει,
κι οὐλο τῆς κόρης ἔλεγε κι οὐλο τῆς κόρης
[λέει :

— **Κόρη, δὲν εἶσαι ρόδινη, κόρη, δὲν εἶσαι κι
[ἄσπρη !**

— **Σὰ θέλεις νὰ εἶμαι ρόδινη, σὰ θέλεις νὰ εἶ-
[μαι κι ἄσπρη,
στεῖλε στὴν Ἀντριανόπολη στὴν ἔκακουμένη
[χώρα**

πάρε μου καντηφὲ τζιουμπὲ κι ὀλόχρυσο φου-
[στάνι...»

Κοιτέβανε νὰ φτάσουνε τὰ μεσάνυχτα πὺ σηκώθη ὁ **Ἄρχονουδς** καὶ σήκωσε τὸ γιομάτο τοῦ νιογάμπρωνε. Οὐλα τὰ τραγούδια πάφανε.

— Εἰς ὑγεία, χρόνια πολλά, πολύχρονοι, χαιράμενες χαιρέτησε. Ἦπιε ἕναν κόμπο κρασί καὶ πρόστεσε :

— Τὸ παρὸ γιομάτο θὰ σᾶς περικαλέσω νὰν τὸ πιεῖτε στὴν ὑγεία τῶν νεονύφων. Κ' εἶπε ὀλόχαρα πίνοντάς το ὡς κάτω :

— **Νὰ ζήσουνε τὰ Νέα πὺ χαιρόμαστε !**

Τραγουδήσανε κάμποσο βρίσκοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλονε καὶ πίνοντας ἀπόνα γιομάτο :

«*κατὰ διαταῆ τ' ἀρχονουνοῦ τὸ παρὸ γιομάτο τὸ πίνω εἰς ὑγεία τῶν νεονύφων».*

— Γειά τους, γειά τους ! ἀπαντάγανε οἱ ἄλλοι, πίνοντας κι αὐτοὺς ἀπόλιγο καὶ τραγουδώντας, ὡς πὺ σηκώθη ὁ γαμπρὸς καὶ τοὺς φχαρίστηκε κι ἀπὸ μέρος τῆς νύφης :

— Εἰς ὑγεία, χρόνια πολλά εἶπε. Σᾶς φχαριστῶ πὺ ρθιατε στὴ χαρά μου. Σᾶς μυριοφχαριστοῦμε καὶ γὰ καὶ ἡ νύφη. Ἦπιε λίγο, τὸ ξαναξεχείλησε τὸ ποτήρι του καὶ πρόστεσε ἀκόμα :

— Ἐπειδὴς ἦπιατε εἰς ὑγεία μας κατὰ διαταῆ τ' ἀρχονουνοῦ, πίνουμε καὶ μεῖς εἰς ὑγεία οὐλονύωνε !

— Πολύχρονοι, νὰ ζήστε ! τοὺς φκηθήκανε.

Τοὺς καλονύχτισ' ἔπειτα μὲ τὴ νύφη καὶ πῆγανε νὰ κοιμηθοῦνε. Οἱ ἄλλοι ἔκαλουθῆσανε τὸ φραγοπότι, τὰ τραγούδια καὶ τοὺς χοροὺς ὡς πὺ φώτησε καὶ σκροπίσανε τραγουδώντας :

«*Τώρα τὰ σουλιά,
τώρα τὰ χελιδόνια,
τώρα οἱ πέρδικες
συχνολαλοῦν καὶ λένε :
— Ἐύπνια, ἀφέντη μου,
ξύπνια, καλέ μου ἀφέντη,
ξύπνια ἀγνάλιασε*

κορμι κυπαριότιο,
κι ἄσπρονε λαιμό,
βυζάνια σὰ λειμόνι,
σάν τὸ κρυθὸ νερό
ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὶς βρύσες
κι ἀπ' τὰ ρέματα . . .»

IV. Οἱ Χάρες.

Τῆ Δειρτέρα τὸ δειλινὸ ἔγινε τὸ τραπέζι, ποῦ θὰ ῥηνε ἡ νύφη τὶς χάρες—τὸ στερνὸ πύσιμο τραπέζι τοῦ γάμου. Ἀπὸ τὸ γιόμα συναχτήκανε οἱ καλεσμένοι καὶ τὸ στρώσανε στὸ χορδὸ. Σὲ λίγο στρώθηκε τὸ τραπέζι.

Καθίσανε ὅλοι, φάγανε, ἤπιανε, τραγουδήσανε, φηθήκανε ἄλλη μὴ φορὰ στὰ νιογάμπρια «νὰ ζήσουνε, νὰ γεράσουνε, μὲ γιούδες καὶ μὲ γγόνια» καὶ τὸ βράδι διαλυθήκανε μὲ τὸ στερνὸ χαιρέτημα στὸν κουμπάρο :

—Νὰ ζήσει τὸ κουμπαριό σου, ἀρχονονέ !

Στὴν πόρτα κῶβγαν' ἕνας—ἕνας ἔπαιρνε ἀπὸ τὰ χέρια τῆς νύφης τὴ χάρη.

Τὸ ταξιὸ ἢ Χρυσάνθη μὲ δυὸ ξαδερφάδες τοῦ Δήμου πῆγε νάσημώσει τὴ βρύση. Ἐπλυνε τὴν πέτρινη κορήτα τῆς βρύσης καὶ σάν ἐγιόμισε νερὸ πέταξε μέσα ἐν' ἀσημόφραγκο, "Ἐνα μικρὸ γειτονόπλο, ποῦ τὶς ἀκολουθήσε, βούτηξε μέσα τὸ κεφάλι του, ἔπιασε τὸ φράγκο μὲ τὸ στόμα καὶ τὸ πῆρε. Ἐἶπε τῆς Χρυσάνθης «νὰ ζήσουνε» κ' ἔκοι' ἕνα τζιρίτι, σὰ νιόθρεφτο πουλαράκι, κατὰ τὰ μαγαζιά, γιὰ νὰν τὸ ξαργυρώσει . . .

Οἱ γυναῖκες γιομίσανε τὰ κανάτια τους καὶ γυρίσανε στὸ σπίτι.

Τὴν Τετράδη πῆγε ξανὰ ἡ νύφη μὲ τὴν πεθερά της καὶ πλύνανε τὶς μπόλιες καὶ τὰ πισκίρια, ποῦ λερωθήκανε στὸ γάμο, ἔ-

χοντας ἀπόμερα καὶ τὸ νυφιάτικο ποντζέμισο, ποῦ τὸ τηράγανε ὅσες πηγαίγανε γιὰ νερὸ καὶ φκιάσανε τὴ Χρυσάνθη νὰ ζήσει . . .

V. Τὰ Πιστρόφια.

"Ὅλη τὴ βδομάδα τοὺς παίρνανε στὰ συγγενικά σπίτια καὶ τοὺς φιλέβανε. Τὸ Σαββάτο τὸ βράδι ὁ Δῆμος μὲ τὸν πατέρα του, τὴ Χρυσάνθη καὶ δέκα ἀπὸ τοὺς σιγνότερους συγγενήδες του (μονοί, μὰ περισσότεροι ἄντρες) πῆγανε στὸ σπίτι τοῦ γερο Φώτη, στὰ πιστρόφια.

Μπροστὰ πῆγανε ὁ γερο-πεθερὸς καὶ βάλια σιῶλόγῳ του καὶ πίσω ἀκολουθίγανε οἱ ἄλλοι πεξοί. Σ' ἕνα ἄλλο ἄλογο φέρνανε φορτωμένα πέντε σφαχτὰ ψημένα, ψωμιά κεντημένα καὶ κρασί στὶς βαρέλες.

Φτιάσανε σι' Ἀσημακαίικο ἀρχονονέ, ποῦ τοὺς καλωσορίσανε οἱ συγγενήδες τῆς Χρυσάνθης. Φιλερτήκανε μὲ γλυκίσματα καὶ καθίσανε στὸ τραπέζι. Ἐλεντήσανε ὡς τὴν ἀβγὴ, ποῦ χωριστήκανε μὲ τὴν ἐφκή :

— Πάνι' ἀγαπημένοι !

Τᾶλλο Σαββάτο—στὶς δεκαπέντε τοῦ γάμου—ἤρθανε σιῶντιπιστροφα οἱ Ἀσημακαῖοι. Ὁ μπαρμπά Φώτης ποῦ πῆγανε μπροστὰ, πέζεψε καὶ φίλησε μὲ λαχτάρα τὴν κόρη του, ποῦ τὸν καρτέρεσε στὴν ἐξώπορτα. Κιτόπι χαιρετήθηκε καὶ μὲ τοὺς ἄλλους : τὸ Γιώργη, τὴ Γιώργαινα, τὸ Θεωδωράκη καὶ τρεῖς ξαδερφάδες της (πᾶνε μονοί, μὰ περισσότερες γυναῖκες).

Φάγανε καὶ τραγουδήσανε ὡς τὰ μεσάνυχτα. Στερνὰ κοιμηθήκανε ἴσιαμε τὴν ἀβγὴ, ποῦ πῆγανε μὲ τὰ νιογάμπρια στὴν ἐκκλησιά, ὅλοι ἄντάμα, συγγενήδες τοῦ γαμπροῦ καὶ τῆς νύφης, ὅπως ἦσανε σιὸ τραπέζι.

(Ἀκολουθεῖ)

ΚΩΣΤΑΣ Π. ΜΑΡΙΝΗΣ

Τὸ δεκαπενθήμερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Βραβεῖα καὶ Ἐπαθλα.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν προκηρύττει τὰ Βραβεῖα της καὶ τὰ Ἐπαθλα διὰ τὰ ἔτη 1928—1930. Ἐναι ἀρκετὰ, εἰμποροῦμεν γὰ εἰπομεν ἀφθονο. Ὅπως ἡ Τάξις τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν θὰ βραβεύσῃ τὴν καλύτεραν πειραματικὴν μελέτην περὶ μορηχανικῆς ἐφαρμογῆς καυσίμων ὑλῶν τῆς Ἑλλάδος ἄλλην περὶ τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἐν Ἑλλάδι κοιτασμάτων χρωμίου ἄλλην περὶ τοῦ καλύτερου τρόπου προστασίας τῶν βρεφῶν ἄλλην, γεωγραφικὴν ἀδτήν, περὶ Μακεδονίας ἄλλην, ζημικὴν πρωτότυπον, καὶ καθέξῃς. Ἡ Τάξις τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν θὰ βραβεύσῃ τὸ ἀριστον σχέδιον πρὸς διακόσμησιν τοῦ ἐσωτερικοῦ ὁρθοδόξου ἐλληνικοῦ ναοῦ ἔργα σχετικὰ μὲ τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν ἀπὸ τοῦ 1453 μέχρι τοῦ 1821 τὸ καλύτερον ἐλληνικὸν πρωτότυπον μυθιστόρημα ἢ τὴν καλύτεραν σειρὰν διηγημάτων ἄλλην ἐπίτοπον Ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθους 1453—1828 τὴν καλύτεραν γλωσσικὴν μελέτην περὶ τῶν διαλέκτων τῆς Μακεδονίας, κλπ. Τέλος ἡ Τάξις τῶν Ἠθικῶν καὶ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, μελέτην περὶ τοῦ ποῖα ἡ θέσις τῆς Ἑλληνικῆς καπνοπαραγωγῆς ἐν τῇ διεθνῇ ἐμπορίῳ ἄλλην περὶ τῶν καταλληλοτέρων μέτρων πρὸς καταπολέμησιν τῆς παρουσίας ναυτικῆς κρίσεως ἄλλην περὶ τοῦ φιλοσοφικοῦ συστήματος τοῦ Γεωργίου Πλήθωνος κλπ. Καὶ χροῖσιμα πράγματα καὶ ὄραια μολονάτι καὶ τὰ ὄραια εἶναι χροῖσιμα καὶ τὰ χροῖσιμα πρέπει νὰ εἶναι ὄραια, τοῦλάχιστον ὅταν βραβεύονται . . .

Τὸ μόνον ἴσιος ποῦ θὰ εἶχε κανεὶς νὰ παρατηρήσῃ, εἶναι ὅτι τὰ Λογοτεχνικά βραβεῖα τῆς Ἀκαδημίας εἶναι ὀλίγα. Δηλαδή ἐκτός τοῦ «Ἐπαθλον Βικέλα» διὰ τὰ καλύτερον μυθιστόρημα, ἢ τὴν καλύτεραν σειρὰν διηγημάτων ἐκάστου ἔτους, ἄλλο, διὰ καθαρῶς λογοτεχνικὴν ἐργασίαν, δὲν βλέπομεν εἰς τὸν μακρὸν κατάλογον. Ὅτε διὰ λυρικὴν συλλογὴν, ὅτε διὰ θεατρικὸν ἔργον. Νομίζομεν, ὅτι ἡ Τάξις τῶν Γραμμάτων οὐδεὶς νὰ ἐξεύρη—διότι περὶ ἐξευρέσεως πρόκειται—δύο ἢ τρεῖς ἀκόμη Ἐπαθλα διὰ τὰ νοτιότερα εἶδη, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ προστεθῇ καὶ ἡ Ἱστορία ἢ Κριτικὴ τῆς Λογοτεχνίας μας. (Π. χ. «Ὁ Σολωμὸς χωρὶς μεταρυστικὴν» τοῦ κ. Κ. Βάρναλη, ἢ ἡ «Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας» τοῦ κ. Ἡλ. Βουτιερῆ, δὲν ἴσαν ἔργα ἀξία νὰ βραβευθοῦν ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν ; Μόνον ποῦ δὲν ὀπῆρζεν Ἐπαθλον.)

Κι' ἐν ἄλλο ἀκόμη : Τὸ γλισχρότερον μεταξὺ τῶν ἀκαδημαϊκῶν ἐπάθλων καὶ βραβεῶν εἶναι τὸ μονάκριβον τῆς Λογοτεχνίας. Βίς τὸν κατάλογον ὑπάρχουν ἄλλα ἀπὸ 50, 45, 30, 25, 20, 10 χιλιάδας δραχμῶν. Τὸ «Ἐπαθλον Βικέλα» εἶναι μόλις 4,500 ! Διὰ τὴν τάχα μίαν διατριβὴν περὶ ἰχθυοκομίας νὰ βραβεύεται μὲ εἴκοσι χιλιάδες, καὶ ἐν λογοτεχνικὸν μυθιστόρημα μὲ τὸ τέταρτον ; Ἐτσι θέλουν, ἔτσι κρίνουν βέβαια οἱ ἀθλοθέται. Ἄλλ' ἀκριβῶς τῆς Ἀκαδημίας τὸ χροῖς θὰ ἦτο νὰ ὑποδείξῃ εἰς τοὺς ἀθλοθέτας τῆς ὅτι ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην, σπουδαιότερα εἶναι ἡ λογοτεχνικὴ ἐργασία καὶ εὐδοκίμησις καὶ ὅτι μίαν ἀξιοβραβεύτη λυρικὴν συλλογὴν, ἐν ἀξιοβραβεύτων θεατρικῶν ἔργων ἢ διήγημα δὲν εἰμπορεῖ νὰ τίθεται εἰς κατωτέραν μοῖραν ἀπὸ μίαν ἀμπελοφυκὴν μελέτην.

Ἡ Ἀκαδημία οὐδεὶς νὰ ἐξεύρη μερικὰ ἀκόμη Ἐπαθλα διὰ καθαρῶς λογοτεχνικὰ εἶδη, καὶ Ἐπαθλα ἀξιοπρεπῆ, γενναῖα, ὅσον τοῦλάχιστον καὶ τᾶλλα της.

Δῆθεν κριτικὴ.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς «νέους ἀρνητάς», τοὺς ὁποῖους ἐκεραυνοβόλησε τὴν ἀλλήν φρονὴν ὁ Γουγγίνας, ἔκρινε κατ' αὐτὰς τὰ «Διηγήματα» τοῦ κ. Ζ. Παπαντωνίου. Ἡ κριτικὴ του, δημοσιευομένη εἰς ἕν περιοδικόν, τὸ ὁποῖον ἰδρῦθη ἐπιτηδες διὰ νὰ διοχετεύῃ τὰ θολὰ αὐτὰ νερά, ἀποτελεῖ τῶντι ἕνα περιφανὲς πρότυπον τοῦ εἶδους : Ἀρνεῖται τὸ ὀλοφίνερον ὄραιον μὲ λόγια καὶ μὲ σοφίσματα. Ὀνομάζει «φιλολογοῖαν» ὅ,τι δὲν εἶναι παρὰ ζοῆ προηγημένη, ἐξελιγμένη, ἀνωτέρα, καὶ θεωρεῖ «ὄραια χρονογραφήματα» τὰ καλύτερα εἰς τὸ εἶδος τῶν νεοελληνικῶν διηγημάτων. Διότι ἀκριβῶς ὑποτιμᾷ αὐτὸ τὸ εἶδος, μὴ παραδεχομένη, φαίνεται, ὅτι καὶ τὸ «αἰσθητικόν» εἶναι κατ' ἀνθρώπινον, ἢ ὅτι καὶ αὐτὸ ἀναβιβάζεται εἰς ἀληθινὸν «αἰσθημα» ζωῆς διὰ μερικοὺς ἐκλεκτοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ τὸ κορυφωμα τῆς σοφιστείας εἶναι ὅτι, ἐνῶ εἰς τὸν τόμον ὀκριτικὸς εὐρίσκει καὶ διηγήματα τοῦ εἶδους του, ἀνθρώπινα εἰς εἰσομεν, τὴν «Γυναῖκα τοῦ Μαλῆ» π. χ.—τ' ἀρνεῖται καὶ αὐτὰ, λέγον ὅτι ἀφοῦ τὰ ἔγραψεν ὁ ἴδιος ἀνθρώπος ποῦ ἔγραψε καὶ τᾶλλα, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ψεύτικα ! Καὶ γὰρ συλλογίζεται κανεὶς ὅτι καὶ αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα, δὲν εἶναι παρὰ τόσα μικρὰ ἀριστουργήματα !

Ὁ κριτικὸς ὑπογράφεται μὲ τὰρχικὰ του Γ. Ν. Π. καὶ εἶναι ἀντάδελφος τοῦ κ. Φώτου Πολίτη. Πολλὰ πράγματα ἐδώμῶς λείπουν. Ἄλλα ὅμως, βλέπετε, τὸ ἔχομεν διπλᾶ. Δύο ἀρνηταὶ κριτικοὶ Πολίτηδες δὲν πῶει πολὺ ; Τὸ κάτω

κίσει ὁ ν. Φώτης Πολίτης ἔχει γράψῃ καὶ δύο- τρία ἔργα, ἔχει ἀναγγεῖ καὶ εἰς κάποιον σπυρίον τὴν Ἐρασίαν του. Ἀλλ' ὁ ν. Γ. Ν. Π. τί ἔχει κάνει; Ἐργασίαν Τίποτε. Στάσιμα; Ἐδω- γνιάθη τὸ σύστημα τοῦ ἀδελφοῦ του. Ἀρα... ἀπενοιάζει, ἐκτός ἂν ἀπενοιάζωμαι οἱ δύο. Αὐτὰ εἶναι πράγματα ποῦ μπορεῖ νὰ τὰ βλέπῃ καὶ ὁ πλεονάζει «καλοκαίριος» καὶ «ἀπονήρευτος» ἀνδρως, ἁπλῶς, εἰρωνικῶς ἴσως, μὲς ἀναμίζει. Καὶ ἀ- κριβῶς διὰ τούτου ἐνομιζάμεν ὅτι τῶ ὑμετέροισιν αὐτῶν τοῦλάχιστον τὴν ἐξήγησιν. Ἦτο τόσο πε- ριττὸν νὰ μὲς ἀναμίζει εἰς τὴν κριτικὴν του, ὅσο καὶ νὰ τὴν γράψῃ. —

Ὁ φίλος μας κ. Νισβάνας

Δι' ὄρωρας, ὅπως ἅλα του, ἐπιστολῆς, ὁ ν. Νισβάνος Νισβάνας μὲς πληροῖ ὑπὸ τὸν ἀπὸ τὸ σημείωμά μας εἰς τὸ προηγούμενον τεύχος, ἔμα- θεν ὅτι δὲν εἶμεθα πλέον φίλοι. Χαίρομεν δι' αὐτὸ εὐλαχῶς. Ὡστε λόγον ἀνεξάρτητος τῆς θελήσεώς του ἔκαμαν τὸν ν. Νισβάνος Νισβάναν — μάνῃ αὐτῶν ἀπὸ τὸ φιλολογικὸν ἐπιτελεῖον τῆς ἐφημερίδος «Ἐστία», — νὰ μὴ προσφέρῃ ὡς τώρα τὴν πολυτίμητον συνεργασίαν του εἰς τὸ περιοδικὸν μας, καὶ ὅχι, ὅπως ἐνομιζάμεν, καμμιὰ ὑποχρε- ωτικὴν ἐξομολογήσαντες, διὰ τὴν δῆθεν ἀρ- παγὴν τοῦ τίτλου... Τὸ γράφομεν καὶ χάριν τῶν ἀναγνωστῶν μας, διὰ νὰ μὴ νομίζουσιν ὅτι συνέβη καὶ τίποτε ἄλλο πού νὰ μὲς ἐξόρισεν ἀπὸ τὸν ἀγαπητὸν μας Νισβάναν, φίλον ὀλοκλήρου τεσσα- ρακοταετίας. —

Καὶ μίαν ἄλλην ἐξήγησιν χωριστοῦμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστιας μας: Ὡταν ἐγράφαμεν τὴν ἄλλην ἡμέραν ὅτι ἡ ἐφημερίς «Ἐστία» ὑπεστήριξε τὴν ὑποσημησιότητα τοῦ χρονολογίου της, δὲν ἐννο- οῦσαμεν ποσῶς ὅτι καὶ ὁ ν. Νισβάνος, ὁ ἴδιος εἶχε ἀναμικχθεὶ εἰς αὐτὴν τὴν μανούσθραν. Ἀπε- ναγνίαν γνωρίζομεν ὅτι ὁ ν. Νισβάνος, προσω- πικῶς, ὑπεστήριξε τὴν ὑποσημησιότητα τοῦ ν. Ἀγ- νίνου, ὅπως τὴν ἄλλην ἡμέραν τὴν τοῦ ν. Καρ- πούρουλου. Κυρίως εἰπεῖν οὔτε ἡ ἐφημερίς «Ἐ- στία» δὲν κρίνεται νὰ τὸ ἀπῆται. Μᾶλλον οἱ Ἀκαδημαῖκοι ἠθέλησαν νὰ ἐκλέξουσιν τὸν χρόνον- γραφόν της δι' ἐνομήτους λόγους σκοπιμότητος. Καὶ τοῦτο πάλιν ἀνεξαρτήτως τῆς ἀξίας τοῦ ν. Νισβάνου, τὸν ὁποῖον οὔτως ἢ ἄλλως, θάπτον ἢ βράδιον, θὰ ἐξέλεγον ὡς ἕνα τῶν κορυφαίων μας λογοτεχνῶν. —

Τὸ χαρτί

Ἀπὸ τὸ Σικάγον μὲς ἦλθε τὸ πρῶτον τεύχος μὲς «πανελληνίαν ἐπιθεώρησιν» πού τὴν ἐκδί- δουν ἐκεῖ οἱ κ. κ. Γ. Λουβάνης καὶ Μ. Βισάν- θης, μὲ τὸν τίτλον «Ἡ σύγχρονη Σκέψη». Πε- ριέχει ἀξιόλογον ἕλην, νέων πρὸ πάντων λογίων, ἀπὸ ὅλων τῶν Ἑλληνισμῶν, καὶ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἀκόμη. Ἀλλ' ὅτι κἀμνεὶ ἐκ πρώτης ὁψεως ἐντύ- ποισιν. εἶναι τὸ «χαρτί» της, — στυλιπόν, λευ- κότατον, χονδρὸ χαρτί, πολυτελέστατον. Ὅλα σχεδὸν τὰ ἑλληνικὰ περιοδικὰ πού ἐκδίδονται εἰς τὸ Ἑξωτερικόν, ἔχουν τέτοιο ὡραῖο χαρτί. Διότι εἰς τὰς εὐτυχισμένας ἐκείνας χώρας πα-

ράγεται ἐπιτοπίως καὶ εἶναι ἀφορολόγητον. Ἐδῶ εἰσάγεται ἕξωθεν καὶ φορολογεῖται τὸσον ἀκριβῶς, ὥστε εἶμεθα ὑποχρεωμένοι, καὶ διὰ τὰ εἰκονογρα- φημένα ἀκόμη περιοδικὰ μας, νὰ μεταχειρίζομεθα ἀτελῆς δημοσιογραφικὸν. Σὺν αὐτῷ πού τυπώνεται ἡ «Νέα Ἐστία». Καὶ ὅταν κάποιον-κάποιον, ἐκτά- κτως, ἐπιτρέπομεν εἰς τὰ πτωχὰ μας περιοδικὰ καὶ καμμιάν πολυτέλειαν, πού τὸσον μὲς στοιχί- ζει, τὸ ἐθρὶσσομεν τόσο φρασιχὸν νὰ τὸ εἴπωμεν καὶ νὰ τὸ τονίσωμεν!..

Ἀλλ' ἴδου τί δὲν γνωρίζουσιν ἢ τί δὲν λαμ- βάνουσιν ὅτι ὅφει οἱ εὐτυχεῖς συνάδελφοί μας τοῦ Ἑξωτερικοῦ. Καὶ δι' αὐτὸ, φαίνεται, ἐξε- πλάγη τόσο νὰ ἡ «Σύγχρονη Σκέψη», ὅταν εἶδεν, εἰς τὴν ἀγγελίαν τοῦ Χριστουγεννιάτικου τεύχους μας, νὰ γράφομεν ὅτι «αἱ ἐκτός κειμέ- νου χροματιστὰ εἰκόνες θὰ εἶναι... εἰς χαρτί ἰλλουστρασιόν». Ἐλποῦσθητικὰ δὲν εἶναι δικὰ μας. Τὰ ἔβαλεν ἡ «Σύγχρονη Σκέψη» διὰ νὰ δει- ξῇ τὴν ἐκπληξίαν της, ἢ διὰ νὰ εἰρωνεύῃ. Φυ- σικὰ! ἕνα περιοδικόν πού τυπώνεται ὀλοκλήρου εἰς χαρτί ἰλλουστρασιόν, πῶς νὰ μὴ γελᾷ ἐμ- πρὸς εἰς τέτοιαν ἁεκάμνην; Δὲν μὲς λαιδορεῖ, βλέπετε, αὐτὸ, ἀλλά... ὁ τόπος. Ἀν ἐξεδίδετο καὶ ἡ «Νέα Ἐστία» εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἢ εἰς τὸ Σικάγον... Ἀλλ' ἐκδίδεται εἰς τὰς Ἀθήνας. εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ μόνον πού κἀμνει ἡ Κυβέρνησις ὑπὲρ τῆς Λογοτεχνίας, εἶναι νὰ τὴν φορολογῇ, φορολογουῦσα τὸ χαρτί τοῦ βιβλίου καὶ τοῦ περιοδικοῦ, χωριστὰ τὸ εἰσι- τήριον τοῦ δραματικοῦ θεάτρον ἢ τῆς διαλέξεως. Κατάστασις βάρβαρος καὶ, τὸ χειρότερον, χωρὶς ἔλπιδα βεραπειας. —

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

Θέατρον Ἀπόλλων, θίασος Κυβέλης: Miles Maleson, Σύγχρονη, κομικὴ σὲ 5 εἰ- κόνες.— **Ἑθνικὸν Θέατρο:** Τὰ βραβευμένα μονόπρακτα στὸ Σαββίδειο διαγωνισμῶ.

Τοὺς ἄλλους χειμῶνες στὰς Ἀθήνας δὲν λει- τουργοῦσε μόνιμα κανένα θέατρο πρόξως. Φέτος ἕνας τουλάχιστο θίασος, ὁ θίασος τῆς κυρίας Κυβέλης, δίνει τακτικὰ παραστάσεις πού παρα- κολουθοῦνται ἀπὸ ἕνα σχεδὸν πάντοτε πικρὸ ἀκροατήριον. Μέσα στὸ σταμάτημα κάθε προῦ- δου τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς κίνησεως πού παρατηρεῖται τὸν τελευταῖον καιρὸ στὴν Ἑλ- λάδα, παρουσιάζεται τὸ μᾶλλον ἀσήμαντο αὐτὸ γεγονός ὡς ἕνα σημεῖο ὁποσδήποτε φαινοῦ. Βέβαια τὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ γίνονταν πολὺ φαι- νειότερον, ἂν ὁ θίασος Κυβέλης ἔπαιξε μόνον ἔργα πού τὰ ἐξεχορίζουν ἀπὸ τὴν παραγωγή τῆς ρουτίνας. Τὸ μοναδικὸ χειμῶνιατικὸ θέατρο θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποβλέπῃ ἀποκλειστικὰ στὸ νὰ γνω- ρίσαι στὸ κοινὸν τὰ ἔργα ἐκεῖνα πού μεταφέρουσιν καὶ μετανοσίουνοισιν στοὺς αἰσθητικοὺς κόσμους τῆς Τέχνης, ὅπου ὁ ποιητικὸς-δημιουργὸς τοὺς ἀπο- καλύπτει καὶ ἀναπλάθει τὴ ζωὴ. Ἀλλ' ἀπὸ ἕνα θίασὸ πού εἶναι πρὸ πάντων ἰδιοσυγκρητικὴ ἐπιχειρησις, ἀνεπιχορηγήτη, δὲν μπορεῖ νὰ περιμένει κανένας προσπάθειες πού θὰ εἶταν, ἴσως νὰ καλλιεργῇ οἱ ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ κοινου, ἡρωϊκῶς δὲν

μπορεῖ νὰ ἔχει κανένας τὴν ἀξίωσιν ἀπὸ ἕνα ἰδιο- σκευηθῶς ἢ ἀπὸ θυσία ἐξορίζοντας ἀπὸ τὸ πρόγραμμά του τὰ βιομηχανικὰ, φεῦτικὰ καὶ κούρια, ἀλλὰ καὶ ἐπιτίθειν καὶ πνευματῶδη κ' εὐκόλα κ' εὐχάριστα γιὰ τὸν πολὺ κόσμον κατα- σκευάσματα τῶν Νεοηπειθῶν καὶ Ἑσας. Ὁ θίασος Κυβέλης ἀνεβάξει τουλάχιστον τὰ κατασκευά- σματα αὐτὰ μὲ μιά ἐπιμέλεια σπάνια στὸ νεοελ- λητικὸ θέατρο, τὰ σαρκητικὰ χωρὶς ν' ἀναγεύωνται γιὰ κάθε ἔργον, εἶναι διασκευασμένα μὲ κα- λισθησιὰ οἱ ἰθοποιοὶ εἶναι μελετημέναι, κἀπο- χεῖ τοῦ ρόλου τους, ἀρμονικὰ συντονισμένοι καὶ παίζουσιν καὶ μὲ σχετικὴ γοργότητά. Ἄν δύνον- ταν καὶ μιά κάποιον περισσώτερον προσοχὴ ὁ κάθε ρόλος νὰ ἀναθέτεται στὸν ἰθοποιοῦ τὸν πῖθό πλα- σμένο γι' αὐτόν, τὸ σύνολον δὲν θὰ εἶταν μόνον ἐξαιρετικὸν γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ κ' ἐντελῶς ὄμοιον. Ὁ θίασος εἶναι ἀρκετὰ πλοῦσιος σὲ ἰθο- ποιοὺς ὥστε αὐτὸ νὰ μὴν εἶναι ἀκατόρθωτον. Ὁ ν. Παρασκευᾶς π. γ. καὶ πρὸ πάντων ἡ Κα- Ἰλλακοῦ εἶναι ἕξοχοι χαρακτηρησῆται οἱ ἐπιτυχίους τους σὲ τέτοιους ρόλους ἔχουν συχνὰ τονιστεῖ. θὰ ἔπρεπε νὰ περιοριστοῦν ο' αὐτοὺς. Τὸ κἀτι ἀλόγιστον στὸ παίζειν τοῦ κυρίου Παρασκευᾶ καὶ ἐπὶ τὸν νὰ παίζουν ρόλους θελτικῶν γάλλων εἰσγενῶν ἐν τούτοις ἀναλαμβάνουσιν συχνὰ τέ- τοιους ρόλους οἱ ὅποιοι, ἂν καὶ διακρίνεται καὶ μὲσα σ' αὐτοὺς ἡ δυνατὴ πλαστικότητά τοῦ δη- μοουργοῦ ταλέντου τους, παραμένουσιν ξένοι. Ὅποσδήποτε αὐτὰ εἶναι λεπτομέρεια. Ὁ θίασος Κυβέλης δίνει μέσα στὰ ὅρια τῶν νεοελληνικῶν συνθηκῶν καὶ μέσα στὸ ἄθλιο περιβάλλον τοῦ Ἀπόλλωνος, παραστάσεις πού ξεπερνοῦν πολὺ τὸ μέσον ὄρον τῶν νεοελληνικῶν παραστάσεων. Τοῦ ἀξιζοῦν γι' αὐτὸ κάθε ἐκτίμησις.

Καὶ εἶναι προπάντων ἀξιεπαῖνος γιὰ τὴν κάθε τόσο ξεφεύγει καὶ ἀπὸ τὴ βολικὴ καλοῦπια γιὰ νὰ ἀνεβάσει ἕνα ἔργον μὲ πρωτότυπη καὶ καλλιτε- χνικὴ πνοή. Ὑστερα ἀπὸ τίς «L'etes de rechan- ge», ἔδωσε τώρα τὴ «Σύγχρονη» τοῦ ἀγγλοῦ Miles Maleson.

Τὸ νεοελληνικὸ θέατρο μοιάζει τὸ πῖθό συχνὰ ε' ἀνελεῖται ὅτι ὑπάρχει ἄλλο θέατρο ἀπὸ τὸ γαλ- λικῶ. Τὰ μᾶται τοῦ εἶναι φραγμένα πρὸς ὅλες τίς ἄλλες χώρας ἐκτός ἀπὸ τὴ Γαλλία. Ἡ ἀπο- κύφισις αὐτὴ εἶναι παράδοξος. Οἱ χῶρες πού ἔχουν μιά πλούσια ἐθνικὴ παράδοσιν, εἶναι φη- σὰ νὰ μένουσιν ὑποσημησῆται σ' αὐτὴ καὶ νὰ δέχονται δύσκολα τὰ ξένα ἔργα: ἐν τούτοις σήμερον, πιεσιμένες ἀπὸ τὴν ὠθησιν πρὸς μιά παγ- ζόσνια ἐπικοινωνία, ἀνοίγονται διὰ πλάτα σ' αὐτὰ. Ἡ Ἑλλάδα μόνη μένει ἀδιάρρητος, ἂν καὶ δὲν ἔχει νὰ ὑπερηφανώσῃ μιά παράδοσιν ἄλλῃ μόνον μιά συ- νήθειαν δὲν κατορθώνει νὰ ἀποσπαστεῖ ἀπὸ τὴ συνήθειαν πού τὴ στρέφει ἀποκλειστικὰ πρὸς τὴ Γαλλία, καὶ νὰ ζητήσῃ καὶ ἄλλου ἔργα πού ἂν δὲν εἶναι ὅλα ἀριστουργήματα, πάντα θὰ ἔχουν κατὶ καινούριον νὰ τῆς προσφέρουσιν. Ἀλλωστε μὲσα σὲ μιά παραγωγή περιλποῦ ἀγνωσίαν καὶ ἀνεκμετάλλευσιν, εἶναι πιθανόν ὅτι θὰ βρεῖ περὶ- σσώτερα ἔργα ἔξω καὶ τὰ γνωρίσῃ παρὰ μὲσα σὲ μιά παραγωγή πού τὴν ἔχει πᾶν σχεδὸν ἐξαν- τλήσει.

Ἡ «Σύγχρονη» δὲν εἶναι ἀριστούργημα: εἶναι ὅμως ἕνα ἔργο γραμμένο καὶ ἀρχιτεκτονημένο μὲ ἐξαιρετικὴ τέχνη καὶ πού δὲν στερεεῖται καὶ ἀπὸ περιεχόμενον. Δύο ἄνδρες, ἕνας εὐγε- νὴς ὑποσημησιος τοῦ συνηθητικῶς κόμματος καὶ ἕνας διανοσούμενος πού σὲ μιά στιγμὴ τῆς ζωῆς του ὑπῆρξε καὶ ἀλήτης, ὑποσημησιος τοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος, εἶναι ἀντίπαλοι στὶς ἐκλογές. Τὸ ἔργο θὰ μπορούσε εὐκόλα νὰ καταν- τῆσαι ἕνα ἀπλὸ κῆρυγμα ἰδεῶν. Ἀλλὰ τίς ἀντί- θετες ἰδέες τους τίς πιστεύουσιν καὶ οἱ δύο ἄνδρες μὲ ὄλον τους τὸ εἶναι: τίς ὑποσημησιζοῦν μὲ ἐπιχει- ρήματα πού εἶναι μᾶλλον κοινότητες καὶ γνωστά, γιὰ τὸ σκοπὸς τοῦ συγγραφῆ δὲν εἶναι ν' ἀνα- πτύξῃ ἰδεολογίας καὶ κασμοθεωρίας. Σκοπὸς τοῦ εἶναι μέσ' ἀπ' αὐτῆς νὰ ξεσκεπάσει τὸ ἐσωτερικὸν Ἐγὼ τοῦ ἀνθρώπου. Πολὺ περισσώτερον ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα τὸν ἐνδιαφέρουσιν, οἱ ἰδιοσυγκρη- σίες ἀπὸ τίς ὁποῖες πηγάζουσιν, καὶ οἱ ἀπῆλψεις πού ἔχουν τὰ ἐπιχειρήματα μέσα σὲ κάποιους ἀν- θρώπινους ψυχῆς. Ὁ δέκτης θὰ μπορούσε φυσικὰ νὰ εἶναι οἱ ἀνάωντες μᾶζες καὶ τὸ ἔργο θ' ἀπο- κτούσε ἕσι μιά ἔντασι καὶ μιά ἐθρῶσιν: ἀλλ' ἐκεῖνο πού χαρακτηρησιζει τὰ συγγραφῆ εἶναι ἕνας ἐπιεικὴς σκεπτικισμῶς. Πίσω ἀπὸ τὸν ἀγῶ- να τῶν δύο κόσμων δὲν διακρίνεται τὴν ανατολή ἕνὸς καλεῖτερον αἵματι: βλέπει μέσα σ' ὅλες τίς κασμοθεωρίας καὶ τὰ κοινωνικὰ καθεστῶτα ἰδια- σηματικά ἐλαττώματα καὶ προτερήματα. Ἀλλὰ γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα κάθε σταμάτημα εἶναι θάνατος: γιὰ νὰ μὴν πεθάνει ὀφείλει ἀδιάκοπα νὰ προσπαθεῖ ν' ἀναζητῇ καὶ νὰ μεταβάλλεται. Ὁ ἀ- γῶνας ἀξίζει γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τ' ἀποτελέσματα τοῦ ὡς ἐκδήλωσιν μᾶς ἀνάτασις τῆς ἀνθρώπινης δύναμις.

Γιὰ νὰ ὑποδείξει καθαρά ὁ συγγραφεὺς, χωρὶς καὶ ρητορικὰ νὰ τὸ διακηρῶσει, πόσο ἡ πάλαι ἔ- χει γι' αὐτὸν σημασία μόνον ὡς ἐνέργεια, καὶ ὄχι ὡς ἀποτέλεσμα, δὲν παρουσιάζει οὔτε στιγμὴ τὰ πλῆθη: περιορῖζει τὴ δράσιν μέσα στὸ ἐγὼ τῶν ἐλαχίστων προσώπων τοῦ ἔργου του. Ὑψολογεῖ ἄτομα: ἀναλύει τίς ἀδυναμίας τους καὶ τίς εὐγε- νικῆς τους στιγμῆς στὴν καθημερινὴ ζωὴ. Πάνω ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τοὺς ἐξυψώνει ἡ ἰδεο- λογία τους καὶ ἡ ἀφοσίωσίν τους σ' αὐτὴν. Πα- λεύουσιν μὲ πάθος ὁ ἕνας γιὰ τὴ συντήρησιν τοῦ καθεστῶτος, ὁ ἄλλος γιὰ τὴ δημιουργία ἑνὸς ἄλ- λου καθεστῶτος. ἴσως γιὰ τὸ νεοελληνικὸ κοινὸν τὸ πάθος αὐτὸ νὰ μὴν ὑπῆρξε πολὺ ὀρατό: οἱ ἄγγλοι, καὶ ὅταν δύνονται ὀλοκληρωτικὰ, καὶ ὅ- ταν ὀρθοῦνται ἀντιμέτωποι ὁ ἕνας στὸν ἄλλον, δὲν ξεφεύγουν ποτὲ ἀπὸ μιά πειθαρχία πού ἔγινε ἔνστικτο σ' αὐτοὺς καὶ πού τοὺς τὴν καλλιεργεῖ ἡ ἀνατροφὴ τους καὶ τὸ sport, καὶ προπάντων δὲν λησμονοῦσιν ποτὲ ὅτι ὀφείλουν νὰ παλεύουσιν τίμια καὶ μὲ σεβασμῶ γιὰ τὴν ἀτομικότητα τοῦ ἀντί- παλοῦ τους. Ἡ σύγκρουσις στοὺς ἄγγλους δὲν ἔχει ποτὲ ἄγριες καὶ σοβαρῆς ἐκδηλώσεις, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἐμποδίζει νὰ πηγάζῃ ἀπὸ ἀντιθέσεις παλὺ ριζικῆς. Ἡ ἀντίθεση ὀξύνεται στὸ ἔργο τοῦ Maleson καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι οἱ δύο ἄν- δρες πρόκειται μὲ τὰ ἐπιχειρήματα τους νὰ προ- σελεύουσιν μιά γυναίκα, τὴν ἴδια γυναίκα. Ἡ ἰ- δεολογικὴ ἐπιβολὴ θὰ ἔχει ὡς ἀμεση συνέπεια

καί τὴν αἰσθηματική. . . Λέκτης τῆς ἰδεολογικῆς διαφορᾶς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν θὰ συγκρατηθεῖ ἓνας κόσμος ἢ θὰ καταστραφῆ γὰ ν' ἀφήσει τὴ θέση του σ' ἓναν ἄλλον, εἶναι στὴ «Σύγκρουση» μὲ γυναικί ἐντελῶς ἐπιπλοαὶ ἄλλα καὶ πολὺ θελκτική. Ὁ Maleson θέλησε ἐπίτηδες ὁ δέκτης στὸ ἔργο του νὰ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ὕψη ἐξείνη πού κι' ἄν εἶναι ἀσήμια, δίδουν ἓν τούτοις τόση οὐσία στὴ ζωή. Ἡ γυναίκα στὸ τέλος τοῦ ἔργου ἐκφράζει τὴ σκέψη τοῦ συγγραφέα. Λέει στοὺς δυὸ ἄνδρες: «Λογισθῆτε, διακηρύξτε καὶ οἱ δυὸ τίς ἰδέει τις ἀφοῦ τὸν πιστεύετε». Ἡ ἴδια χαριόγελά ἀκαλουθῶντας τὸν ἄντρα πού προσπαθεῖ νὰ πλάσει ἓνα καινούριον Ἄφριον. Τὴν ἀκαλουθεῖ ὅμως γιατί τῆς ἀρέσει κι' ὄχι γιατί τὸν πιστεύει.

Τὸ νόημα τῆς «Σύγκρουσης» εἶναι ἡ σάτυρα σ' ὅλο τὸ ἔργο κρύβεται μὲ πάτυρα γεμάτη συμπόνια καὶ μ' ἓναν παλμὸ πολὺ σύγχρονον. Ἡ ἀνθρωπότης καταβάλλει πάσι σήμερον, ὅπως τόσες φορὲς πρὸ παρελθόν, μὲ τεράστια προσπάθεια γὰ νὰ καταχτήσῃ τὴ ζωὴ πού τῆς δόθηκε καὶ νὰ τὴ διαπλάσῃ μόνη τῆς ὅπως τὴ θέλει. Παλλοί, βλέποντας τί κατόρθωσε ἴσαμε σήμερον, ἀντιλαμβάνονται πῶς καὶ στὸ μέλλον οἱ κατακτήσεις τῆς θᾶ εἶναι μόνον σχετικές. Ἀτενίζουν κατὰ συνέπεια πρὸς τὸν ἀγῶνα μὲ ἐνθουσιασμὸ γὰ τὴν ἀνάτασή του, ἀλλὰ καὶ μὲ κάποιο χαμόγελο πικρῶ εἰρωνικὸ ἢ συμπονετικὸ γὰ τὸν τόσο κόπον καὶ τὸν τόσο κόπον πού ἀπορροφᾷ. Ἡ ἀνθρωπότης μεταβάλλεται γιατί πρέπει νὰ μεταβάλλεται ἢ Ζωή, ὅπως ἡ Γυναίκα στὴ «Σύγκρουση», τὴν ἀκαλουθεῖ μὲ ὑπεροπτικὴ ἀδιαφορία, ξέροντας ὅτι οὐσιαστικῶς παρῆρται αὐτὴ ἢ ἰσχυρότερη, ἢ ἁπιαστη καὶ ἢ ἀδόμιαστη.

Ὁ Maleson δὲν κατόρθωσε ὅμως νὰ ἐξάρει ἀρκετὰ τὸ νόημα τοῦ ἔργου του. Ἡ λεπτότητα εἶναι βέβαια προτέρημα τῆς σάτυρας του, ἀλλ' ὄχι ὅταν ὑπερισχύει τόση ὥστε ἡ σάτυρα σχεδὸν νὰ ἐξαφανίζεται. Ἡ πρόθεσίς του ἐπίσης νὰ στενέψῃ τὴ δράση μέσα σὲ πρόσωπα πολὺ ὀρισμένα, καθὼς συνοδεύεται ἀπὸ μὲ κάποια τὰ ἀδυναμία γὰ νὰ δώσει τὸν τόνο τῆς καθολικῆς σύνθεσης σὲ μὲ περίπτωση μάλλον εἰδική, παρουσιάζει τὸ ἔργο του σάν ἕπνοον. Τὰ πρόσωπα θὰ μπορούσαν, παρῆρται ὅπως εἶναι ζωντανὰ ἄτομα, καὶ χωρὶς νὰ γίνουν ψυχρὰ σύμβολα, νὰ ἐκδηλώσουν πολὺ ἐντονιώτερα τὴ διάθεση τοῦ συγγραφέα. Ἡ διάθεση αὐτὴ μαντεύεται μὲ ἀρκετὸ κόπον. Ἀλλ' ἡ «Σύγκρουση» παρ' ὅλες τίς ἐλλείψεις τῆς, εἶναι ἔργο πού προκαλεῖ πλουσίως σκέψεις.

Ἀνεβίσθη καὶ παίχθηκε ὅπως ἀνεβάξονται καὶ παίχονται τὰ ἔργα ἀπὸ τὴν κ. Κυβέλλη κι' ἀπὸ τὸ θίασό της. Ἀπογοήτευση ἔδωσε μόνον ὁ κ. Μουσαύρης. Ὅταν πρωτοεμφανίστηκε, εἶναι λίγα χρόνια, εἶχε δώσει τόσες ἐλπίδες. Δυστυχῶς τελευταία δὲν καλλιεργεῖ πιά τὸ τάλαντό του. Ἀναπαύεται σὲ ἀποκτημένα καὶ ἔτσι παρουσιάζει μὲ μόνον τὸ πού ἀγγίζει τὸ ὄρια τῆς τέλει ἀδιαφορίας καὶ ψυχρότητας. Τεῖνει νὰ διατηρήσῃ ὡς μόνον τοῦ προσὸν τὴν ἀληθινὰ ἀπογὴ του ἐμφάνισι.

πὺ βραβεύθηκαν πέρσι στὸ Σαββίδειο διαγωνισμῶ. Τὴ διεξαγωγή τοῦ διαγωνισμοῦ τὴν εἶχε ἀναλάβει ἡ Ἑταιρεία τῶν Θεατρικῶν Συγγραφέων. Ὑπῆρξα μέλος τῆς κοινικῆς ἐπιτροπῆς καὶ εἰσηγητῆς. Ἔτσι δὲν θὰ ἐπαναλάβω τὴ γνώμην μου γὰ τὰ μονόπρακτα. Τὰ βραβευμένα εἶχαν ὡς μεγαλειότερο προσὸν τὸ ὅτι εἶναι σχετικά καλεῖτερα ἀπὸ ὅσα ἄλλα εἶχαν σταλεῖ. Εἰδηρὴ δὲν προσφέρνουν τίποτε ἀξιόλογο, οὔτε μὲ καινούργια προσπάθεια. Ἐνα ἀπὸ τὰ πῶ ἀπογοητευτικὰ φαινόμενα στὴν Ἑλλάδα εἶναι ὅτι οἱ περισσότεροὶ Νεοὶ συγγραφεῖς καὶ ἡ Πρωτοπορεία ἔχουν μὲ τὸς παλαιότερους συγγραφεῖς σχεδὸν μόνον μὲ διαφορὰ ἡλικίας. Ἄλλ' ὅποιοδήποτε μὲ πὺ ἡ Ἑταιρεία ἀνέλαβε νὰ παραστήσῃ αὐτὰ τὰ ἔργα, κι' ἀφοῦ μάλιστα ἀρχισε τόση νὰ πραγματοποιηθεῖ τὴν ὑπόσχεσί της αὐτὴ, εἶχε τὴν ὑποχρέωση νὰ δώσει μὲ παράσταση πού νὰ ἴταν τοῦλάχιστον ὡς παράσταση πρότυπη. Ἡ Ἑταιρεία εἶχε τὴν ὑποχρέωση νὰ δείξῃ πῶς μὲ παράσταση μπορεῖ νὰ ἐξυψώσει καὶ νὰ χρωματίσῃ ἓνα μέτριο ἔργο. Ἄλλ' ἀντὶ ἀπὸ μὲ πρότυπη παράσταση, ἔδωσε μὲ ἀπὸ τίς πῶ ἄθλιες παραστάσεις πού ἔχουν ποτὲ δοθεῖ στὸ τόσο ταλαιπωρημένο ἐλληνικὸ θέατρο. Μὲ ομάδα ἀπὸ διηδον ἡθοποιούς κι' ἀπὸ μερικὲς,—πὺ ἄν ἐξαρθεῖ ἡ δ. Ἐλένη Παπαδάκη, ἴσαν ὅλοι ἄμελέτητοι κ' ἐντελῶς ἀγίδεοι τοῦ ὄλου τους,—ἔπαιζε μὲ σα σκηνικὰ πού ὄχι μόνον δὲν ἐπέβαλλαν τὴν ἀτμόσφαιρα τῶν ἔργων, ἀλλὰ καὶ παραμόρφωναν τὸ περιβάλλον τῆς. Διαλύθη καὶ αὐτὴ ἡ ἐλάχιστη ἀξία τῶν βραβευμένων μονόπρακτων. Ἄν δὲν ἐνδιαφερθῶν πρῶτοι ἄπ' ὄλους οἱ θεατρικοὶ συγγραφεῖς γὰ τὴν ἀνθρώπινη τῶ ἐλληνικοῦ θεάτρου, εἶναι δυνατὸ νὰ περιμένῃ κανένας ὅτι μερικοὶ φωτισμένοι ἡθοποιοὶ θὰ καταβάλουν μόνον τους ἄλλη τὴν προσπάθεια;

Α. Θ.—Γιὰ τὴ «Αράκαινα» τοῦ κ. Μπόγγι, τὰ μπαλέτα τῆς Fuller καὶ τίς παραστάσεις τῆς Κος Ρίδρατ στὸ ἐρχόμενο.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κ. Φαλτάιτς : Τὸ πρόβλημα τοῦ Δημοτικοῦ μας Τραγουδιοῦ.—Ἑλληνικὸ ἢ Γύφτικον ;—(Λαογραφικὸ σχεδιάσμα).

Ὁ κ. Φαλτάιτς μὲ τὸ λιγοσέλιδο φυλλαδάκι του, τὸ μεστότατο παρὰ τὸν μικρὸ του ὄγκο, θ' ἀνοστατώσει ὀρισμένως τοὺς ἐθνικιστικοὺς μας κήλους. Τίποτε λιγώτερο τίποτε περισσότερο, ἐπιχειρεῖ νὰ μᾶς ἀφαιρέσει τὸν μεγαλειότερο τίτλο δόξης πού ἔχομε, τὸ καλλιτεχνικὸ μας δαιμόνιο, ἀποδεικνύοντας ὅτι τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια—στίχος καὶ μέλος—δὲν τὰ φτιάσαμε ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, ἢ κατ' ἐξοχίην ἄρῃ φυλὴ, ἀλλ' ἢ πῶ περιφρονημένη καὶ ἐξευτελισμένη φυλὴ τοῦ κόσμου, οἱ Γύφτοι!

Ἐνοεῖ εἰθὺς ἀμέσως κανεῖς τὴν σημασία ἐνός τέτοιου προβλήματος, (σὲ ποιὸς μελάδες μᾶς βάζει ὁ κ. Φαλτάιτς) πρᾶγμα τὸ ὅποιο δὲν παραλείπει νὰ τονίσῃ καὶ ὁ ἴδιος, λέγοντας ὅτι τὸ πρόβλημα τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ

ἐμφανίζεται «ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμής στεγνότερα συνδεδεμένον μὲ αὐτὸν τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ὑπόστασιν τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς». Καὶ πολὺ φουρλάει ἀφοῦ εἶναι παλιὸ ὅσο σχεδὸν καὶ ἡ φυλὴ μας, καὶ ἀφοῦ εἶναι γνωστὸς ὁ ὅλος πού ἔπαιξε καὶ στὴν ἀρχαιότητα καὶ στὰ νεώτερα χρόνια, στὴν διαμόρφωση καὶ τὴν ἐξέλιξίν μας, τὴν φυλετικὴ καὶ ἐθνικὴ.

Ἐποῦ ἡ θεωρία τοῦ κ. Φαλτάιτς δὲν εἶναι τόσον ἀνησυχαστικὴ ὅσον ἓκ πρώτης ἡμερας φαινόταν, γιατί ἀπλοῦστατα οἱ γύφτοι «δὲν εἶναι φυλὴ ἕνῃ πρὸς τοὺς Ἕλληνας». Εἶναι, καθὼς πιστεύει ὁ κ. Φαλτάιτς, «Προέλληνες, ἀρχαιότατοι κῖτοιχοι τῆς Βαλκανικῆς», πρᾶγμα τὸ ὅποιον ἐναρμόνιζεν τὸν κ. Φ. στὸ νὰ διακηρύξῃ ὅτι «ἢ ἰσοσθενεῖς εἰς αὐτοὺς (τοὺς γύφτους) τῆς δημοτικῆς μουσικῆς καὶ τοῦ δημοτικοῦ μας στίχου δὲν ἀποτέλει παρὰ ἐλαχίστην ἀναγνώρισιν τῶν ὄσων ἢ φυλὴ αὐτῆ ἐδημιούργησε καὶ ἔδωσε καὶ γενικώτερον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ εἰδικώτερον εἰς τὸν ἐλληνικὸν πολιτισμὸν». Ἄλλ' εἶτε οἱ γύφτοι συγγενεοῦν φυλετικῶς μὲ τοὺς Ἕλληνας, εἶτε ἐκατοίκησαν στὴ Βαλκανικὴ πρὶν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, γεγονὸς εἶναι ὅτι στὴν Ἑλλάδα, μόνιμος ἢ ἡμιμόριμος ἐγκατεστημένους, τοὺς συναντᾷ κανεῖς παντοῦ, καὶ ὅτι «οἱ ἀφομοιωθέντες μὲ τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἠθῶν καὶ γλώσσης, καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικῶν αἰσθημάτων, εἶναι πολλοί. Περισσότερο πολλοὶ ἀπὸ ὅσο φανταζόμεθα».

Κανεῖς δὲν ἀγνοεῖ ὅτι οἱ γύφτοι εἶναι μουσικῆτος λαός. Στὴν Οὐγγαρία, στὴ Ρουμανία, ἀλλὰ καὶ στὴν Ἑλλάδα εἶναι κύριοι οἱ γύφτοι πού μοναδικὸ ἐπάγγελμα ἔχουν τὴ μουσικὴ. Ἐἰς τὴν Εὐρώπην, π. χ. λέγει ὁ κ. Φαλτάιτς, τὸ ρηοπέλιον σχεδὸν τῆς δημοτικῆς μουσικῆς ἀνήκει στοὺς Γύφτους, παλαιότερα ὅμως ἀνῆκεν ἀσολόγως. Ἀπὸ τὸν κόσμο θεωροῦνται ὅτι οἱ ἴδιοι κάθουν καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

Στὴν Ἑπειρὸ πού τόσο δίκαια, παρατηρεῖ ὁ κ. Φαλτάιτς, ὀνομάσθηκα πατριδὰ τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ, ὅλοι οἱ ὀργανοπαίκτες εἶναι γύφτοι. Τὸ ὄργανο θεωρεῖται ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμο πρᾶγμα πρόστυχο, καὶ γι' αὐτὸ ἴσως ὁ ἡπειρωτικὸς λαός, ὁ ὅποιος ἀνέπτυξε ἐντούτοις «τὸ περισσὸτερον πλούσιον, τὸ περισσότερον πολιτισμένον, τὸ καλλίτερον ἐθνικῶς» δημοτικὸ τραγούδι, εἶναι ἄμοστος.

Ὅταν, λέγει ὁ κ. Φαλτάιτς, ρωτήσῃ κανεῖς στὴν Ἑπειρὸ «διὰ κανέναν δημοτικὸν τραγούδι, διὰ τοὺς στίχους δηλαδὴ, θὰ παραπεριθῆ στυχίας εἰς τοὺς Γύφτους, μὲ τὴν φράσιν: —Οἱ Γύφτοι τὰ ξέρουν αὐτὰ!»

Οἱ ἴδιοι οἱ Γύφτοι ὀργανοπαίχται τῆς Ἑπείρου εἶναι καὶ στιχοπλόκοι. Στους γάμους, στὰ πανηγύρια, στὰ γλέντια, βγαίνουν καὶ τώρα ἀκόμη συχνότατα νέα δημοτικὰ ποιήματα ἀπὸ τὸ σῶμα τῶν Γύφτων, παιζόμενα «εἰς τὸν ἦχο κάποιου παλιοῦ σκοποῦ».

Ὁ κ. Φαλτάιτς σημειώνει στὸ φυλλαδάκι του καὶ ἄλλες ἀξιόλογες παρατηρήσεις πού φαίνεται ὅτι ἐπιγᾶσαν ἀπὸ μακριὰ καὶ εὐσυνείδητη μελέτῃ τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ. Ἔτσι ἀνάμεσα σ' ἄλλα παρατηρεῖ, ὡς πλέον χαρακτηριστικὰ,

ὅτι «τὰ παλαιὰ κέντρα τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῆς Μ. Ἀσίας τῶν πλανοδίων μουσικῶν, μεταλλουργικῶν καὶ προφητικῶν φυλῶν, εἶναι καὶ σημερινὰ κέντρα τῆς γύφτικης, φυλῆς» ὅτι ἢ «Ἐθρῶκη, ἐστὶα τῶν ἀρχαίων Ἐθρῶν μουσικῶν καὶ αἰοιδῶν, καὶ αὐτῶν τῶν Μουσῶν, εἶναι ἐστὶα ἐπίσης σημερινῶν γύφτων», ὅτι «ὄλαι αὐταὶ αἱ πλάνητες Ἐθρῶν καὶ φυλαὶ ἀπετέλων γενικώτερον ἓνα λαόν» κτλ. κτλ.

Βέβαια ἡ θεωρία τοῦ κ. Φαλτάιτς εἶναι ἀρκετὰ τολμηρὴ καὶ δὲν μπορεῖ κανεῖς νὰ τὴν ἀκούσῃ χωρὶς μεγάλη ἐπιφύλαξιν, ἀφοῦ μάλιστα δὲν ἀναπτύσσεται καὶ μ' ἐπιστημονικὸν τρόπο. Ὅπως δὴποτε ὅμως ἔχει ἀρκετὴ δόση ἀληθοφανείας, ἄν ὄχι στὸ σύνολο τοῦλάχιστον σὲ μερικὲς λεπτομέρειες, πρᾶγμα πού τὴν κάνει ἀξιοπρόσεκτη ὅσο καὶ κάθε ἐργασία τοῦ κ. Φαλτάιτς, γιατί αἰσθάνεται κανεῖς ὅτι προσέρχεται ἀπὸ ἐρευνητὴ καλῆς πίστεως καὶ εὐσυνείδητον. Π.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν «Πρωϊαν» ἐδημοσιεύθη κριτικὴ τοῦ κ. Κλ. Παράσχου διὰ τὸ νέον βιβλίον τοῦ κ. Ν. Καζαντζάκη «Ταξιδεύοντας». Ἐπίσης ἄρθρον τοῦ ἴδιου διὰ τὸ ἔργον τοῦ ἀποθανόντος Ἰσπανοῦ συγγραφέως Ἰμπάνιθ. Εἰς τὴν ἴδιαν ἐφημερίδα ἀνεδημοσιεύθη ἐλληνιστὶ διήγημα τῆς ἐλληνίδος συγγραφέως Λιλίας Νάκου, δημοσιευθὲν ἐν γαλλικῶν προιστάτῳ εἰς τὴν γνωστὴν φιλολογικὴν ἐφημερίδα «Nouvelles Litteraires» τῶν Παρισίων.

—Ἀξιοσημεῖωτον ὅπως πάντα τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Ζαχ. Παπαντωνίου εἰς τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» περὶ τῆς φωτογραφίας ὡς τέχνης. Τὸ θέμα εἶναι ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον καὶ εἰς τὴν πέννα τοῦ κ. Π. ἀκόμη περισσότερον. Ὁ ἀρθρογράφος, τοῦ ὁποίου τὸ αἰσθητικὸν ὄμμα γνωρίζομεν ὅτι δὲν σφαλலைα ποτὲ, φρονεῖ ὅτι εἶναι πάντως τολμηρὸν νὸ ἔχη ἢ φωτογραφία ἀξιῶσεις τέχνης, μετὰ τὴν φήμην πού ἀπέκτησεν ὡς ἀντιγραφεὺς τῆς πραγματικότητος. Καὶ ὅμως, συμπεραίνει, κάποτε ἔχει. Συμφωνοῦμεν. Ἡ φωτογραφικὴ (διὰ τὴν ἀκριβείαν τῆς ὁρολογίας) ἐξελλίσσεται ἀβιάστως εἰς τέχνην καὶ ἢ φωτογραφικὴ τοπογραφία, διὰ νὰ εἰπωμεν ἔτσι, ὅτι ἀποτελέσει γρήγορα ἓνα εἰδικὸν κλάδον τέχνης ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέροντα.

—Ὁ κ. Καρ. Παπαντωνίου δημοσιεύει εἰς τὴν «Ἑλληνικὴν» τὰς φιλολογικὰς του ἀναμνήσεις, περιλαμβανούσας πολλὰς προσωπικότητας τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ παρόντος, καὶ τιλοφορομένης μὲ τὸν χαρακτηριστικὸν αὐτῶν ὑπότιτλον: «Ἐπιλογούσα ἀνακομιδὴ εἰς τὸ ἱστορικὸν ὁστεοφυλακεῖον σεπτῶν ποιητικῶν, λογοτεχνικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν λειψάνων, θαμμένων καὶ ἀτάφων ἀκόμη, ἐπιμελεία καὶ δαπάναις τῆς Ἑλληνικῆς». Περιττὸν νὰ προστεθῆ, ὅτι αἱ φιλολογικὰ αὐτὰ ἀναμνήσεις εἶναι γραμμέναι μὲ πολλὴν ἐπιτυχίαν καὶ ἐλκύνουν ζωηρὸν ἐνδιαφέρον. Ὅπως εἰς τὸ φύλλον τῆς 12 Φεβρουαρίου ὀμιλεῖ περὶ τοῦ κ. Καρανίου «Νέου Κεντρικῶν» ὅπου ὁ ἀληθινός ποιητὴς Στέφανος Μαρτζώκης εἶχε στήσῃ τὸ φιλολογικὸν στρατηγεῖον τοῦ ἐπὶ μίαν δεκαπενταετίαν.

— Ἐνδιαφερόμενος ἐντυπώσεις περὶ τῆς ζωῆς τοῦ Μαρξώκη δημοσιεύει καὶ ὁ κ. Λαμπράκης εἰς τὴν ἐφημερίδα «**Πολιτεία**» ἀπὸ τοῦ Δεκεμβρίου 1927, εἰς συνεχῆ φύλλα. Εὐχάριστος εἶναι ὅτι τὸ κοινὸν ἐνδιαφέρον ἔρχισεν ἐπὶ τέλος νὰ στρέφεται καὶ πρὸς τὴν ποιητικὴν αὐτὴν μορφήν περὶ τὴν ὅποιαν ἐκυριαρχήσεν ἐπὶ μαζικὰ ἔτη μία ὑποποση σιγῆ—*İçsuz le coudroit du silence.*— Ὁ παραγωγικὸς Μαρξώκης, ὡς ποιητὴς καὶ ὡς ἡθικὸς ἄνθρωπος, εἶναι ἀξιος τῆς προσοχῆς καὶ τῆς ἐκτιμῆσεως τῶν μεταγενεστέρων.

— Ἀπὸ τὴν Σελίδα Συνεργασίας Συνδρομητῶν τῆς «**Διαπλάσεως**», ὅπου ἀπαντῶνται ὄχι σπανίως ἀξιοπρόσεκτα φιλολογικὰ πρωτότυπα, μεταφέρομεν τὸ ἀκόλουθον ἀπόσπασμα ἀπὸ ἐκτενὲς ὁπισθόηχοτε ποίημα, φέρων τὸν τίτλον «**Κάποιες Ἐσπέρες**» καὶ τὴν ὑπογραφήν «**Μακντόρ**», καὶ τὸ ὅποιον χαρακτηρίζει λεπτὴ ὑποβλητικότης καὶ ἀρμονία:

Εἶναι πίσω ἓνα γεφύρι
κ' ἓνας κήθος στέρα ἐκεῖ
κι' ἡ ψυχὴ ζητᾷ νὰ γύρει
κἀπου καὶ νὰ ξατμιστεῖ

κ' ἐκεῖδ' ἀ νὰ ξεχαστεῖ

τραβηγμένη, ὅμοια μὲ φύκι
ποῦ τὸ κυματάκι φέρνει
καὶ κολλάει σ' ἓνα χαλίκι
δίχως πιά ν' ἀνεμοδέρνει...

Εἰς τὸ ἴδιον φυλλάδιον τοῦ μοναδικοῦ μας παιδικοῦ περιοδικοῦ ἓνα ἔκδοτον διηγηματικὸν τοῦ κ. Τέλλου Ἄγρα «**Ἀστοχημένη εὐχὴ**».

— Ἴδον καὶ ἓνα περίεργον ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ κύριον ἄρθρον τῆς ἐφημερίδος «**Δύναμις**» τῆς Κερκύρας, ἐξ ἀφορμῆς φράσεως τοῦ ἀρθρογράφου τῆς «**Πολιτείας**» Ἀθηῶν: «**Εἰς τῆς παρογράφου ταύτης καὶ εἰδικῶς ἐπὶ τῆς φράσεως «ἀλευθέρω Κέρκυρα» καλεῖται ὁ ἀρθρογράφος νὰ δώσει ἐξήγησιν, διότι ἡ ἔννοια τῆς φράσεως ταύτης εἶναι χειρίστη καὶ προσβάλλει γενικῶς τὴν νῆσον μας, ἢτις ἔχει λόγους νὰ καυχῶται καὶ ὄχι νὰ κακοδιαφημίζεται.**» Οἱ ἐπιθυμοῦντες περισσεότεραν διαφωτίσιν ἄς ἀναιρέξουν εἰς τὸ κύριον ἄρθρον τῆς «**Πολιτείας**» τῆς 11 Ἰανουαρίου 1928.

— Εἰς τὸν «**Ταχυδρόμον**» τῆς Μιτυλήνης μελέτη τοῦ κ. Θάνου Βενέτη «**Γιὰ τὸ Δημοτικὸν Τραγῶδι**» ἐξ ἀφορμῆς τοῦ «**πολυσέλιδου καὶ περισπούδαστου** ἀρθρο τοῦ Ἀλκη Θρύλου», τὸ ὅποιον ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «**Ἀναγέννησιν**» τῶν Ἀθηῶν. Ὁ κ. Β. ἀποκρούει ἐξ ἀρχῆς τὰς γνώμας τοῦ Α. Θ., ἀλλὰ ἡ μελέτη του θά ἔχει συνέχειαν, φαίνεται, ἐκτενῆ καὶ θά ἦτο πρόωρος ἢ προσηλάμιμας νὰ συλλέξομεν ἐδῶ ἀπὸ τοῦδε τὰ συμπεράσματά της.

— Διήγημα τοῦ κ. Σ. Βουλέκη «**Ἡ Φλογέρα τοῦ Βοσκοῦ**» εἰς τὴν «**Ἐλευθερίαν**» τῆς Αἰφύσης.

— Ἐπίσης διήγημα τοῦ κ. Β. Βήκα «**Οἱ συνουριάδες**» εἰς τὴν «**Ἀναγέννησιν**» τῶν Τρικκαίων.

— Ἀκόμη ἓνα διήγημα, ἐκλεκτὸν πρῶτα, εἰς τὴν «**Βόρειον Ἑλλάδα**» τῆς Θεσσαλονίκης. Εἶναι τοῦ κ. Κ. Τσιτσελίη, τοῦ ὁποίου καὶ ἄλλοτε

ἔχομεν διαβάσει ἀξιολόγους μακεδονικὰς ἢ θογαφίαις.

— Ὁρατὸν ποίημα τοῦ νέου ποιητοῦ κ. Β. Ἰωαννίδου δημοσιεύεται εἰς τὸ «**Ἐλατὸν**» τῆς Σάμου, μὲ τὸν τίτλον «**Στὸ Νερό**». Τὸ διακρίνει, ἐκτὸς τῆς στιχουργικῆς δεξιότητος, καὶ δύναιμις περιγραφῆς.

— Ἡ ναυπλιακὴ ἐφημερίς «**Σύνταγμα**» ἀναδημοσιεύει τὴν «**ἐνθουσιώδη καὶ πολύτιμον**» περιγραφήν τῶν παλαιῶν ναυπλιακῶν φρουρῶν τοῦ κ. Φ. Κόντογλου.

— Εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα «**Προσφυγικὸς Κόσμος**» δημοσιεύονται ἀπὸ πολλοῦ εἰς τακτικὰς συνεχείας αἱ ὁδοιπορικαὶ ἐντυπώσεις τοῦ κ. Ἀρέθου Ἀρχαίου μὲ τὸν γενικὸν τίτλον «**Ἀπὸ τὰ Φλαβιανὰ εἰς τὴν Σάμον**», αἱ ὅποιαι περιέχουν ἀρθροὺς ιστορικάς, λαογραφικάς, ἀκόμη καὶ ἠθογραφικὰς πληροφορίας περὶ τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων τῆς Καπαδοκίας. Ἡ ἴδια ἐφημερίς δημοσιεύει τακτικὰ ἐμμέτρους σατύρας μὲ τὴν ὑπογραφήν «**Μῶμος**», αἱ ὅποιαι ἀσφαλῶς εἶναι ἀπὸ τὰς καλύτερας ποῦ γράφονται σήμερον εἰς τὸ εἶδος.

— Εἰς τὴν Δωδεκανησιακὴν ἐφημερίδα «**Ἀδρή**», ἐκιδιδομένην ἐνταῦθα, δημοσιεύονται ποιήματα τῶν κ. κ. Μ. Πετρίδη καὶ Γ. Κ. Ζερβοῦ.

— Ἐλάβομεν τὸν πρῶτον ἀριθμὸν τοῦ Β', ἔτους τῆς «**Νέας Ἀγωγῆς**» μὲ πολλὴν, ἐνδιαφέρονσαν καὶ μαχητικὴν ἔλλην. Ἐνθουσιώδες κύριον ἄρθρον περὶ τοῦ Παναγιῆ Ἰσράτι.

— Εἰς τὴν «**Πολιτεία**» ἐδημοσιεύθη ἓνα χαριτωμένον Ζακυνθινὸν διήγημα τῆς κυρίας Μαρίας Μινώτου «**Τὸ ἀγριοκάτσικο**». Μανθάνομεν ὅτι ἡ σοφὴ κυρία, ἡ μεταφράστρια καὶ σχολιάστρια τῶν Ὁρατιῶν καὶ τῶν Φωσκόλων, θά ἐμφανισθῇ τόρῃ καὶ ὡς λογοτέχνης δι' ὀλοκλήραν σειράν διηγημάτων, τὰ ὅποια, ἀν κρίνωμεν ἀπὸ τῆς δημοσιουθῆν εἰς τὴν «**Πολιτεία**» καὶ μερικὰ ἄλλα, θά κάμουν ἐντύπωση.

— Εἰς τὴν «**Νέαν Ρόδον**» τῆς Ρόδου κριτικὴ περὶ τῆς παραστάσεως τῆς «**Μονάκριβης**» τοῦ κ. Ξενοπούλου ἀπὸ θίασον ἐρασιτεχνῶν. Ἐπαῖξαν αἱ δεσπινίδες Ἰπ. Λέοντος, Δικ. Παχοπού, Μαρ. Βλαστοῦ, Κων. Καλέξη, καὶ οἱ κ. κ. Θ. Διακογιάννης καὶ Γ. Λέοντος. «**Ἡ ἐπιτυχία ἴδια τῶν δεσποινίδων—γράφει ἡ ἐφημερίς—ὕψηξεν ἀληθινὴς θριάμβος.**» Οἱ ἐρασιτέχνη ἀνῆκουν εἰς τὸν Σύλλογον «**Διαγόραν**».

— Στὴ «**Σύγχρονη Σκέψις**» τοῦ Σικάγου (Τόμος Α', ἀριθ. 1, Ἰανουάριος): «**Ἐνα γράμμα κ' ἐν ἄρθρον τοῦ κ. Ψυχάρη ἐπίγραμμα τοῦ κ. Λάμπρου Πορφύρα ὁ «Τυφλόγιαννος» ὡραιότατον διήγημα τοῦ κ. Θρ. Καστανάκη περὶ τραγῶδι τοῦ κ. Ἀντ. Γιαλούρη ὁ «Ξενιτεμένος» διήγημα τοῦ κ. Μιχ. Πετρίδη ἢ «Εἰλικρινεία» διήγημος τοῦ κ. Μ. Βάλσα καὶ ἄλλα πολλὰ ἐκλεκτότατα. Κί' ἡ εἰκονογράφος ἐνδιαφέρονσαν. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἐγνωρίσαμεν τοὺς συνεργάτας μας Καστανάκη καὶ Πετρίδην. Χαριτωμένη καὶ μία φωτογραφία τοῦ κ. Ψυχάρη μέσα εἰς τὴν βιβλιοθήκην του.**»

— Εἰς τὸ «**Μπουκέτο**» ἐξακολοθεῖ «**Ἡ ταβέρνα τοῦ κῆρ Λεωνίδα**», διήγημα τοῦ Παναγιῆ Ἰσράτι μ' ἓνα ὄρατιον τοῦ σκίτσου. Ἐξακολου-

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

θοῦν ἐπίσης τὰ φιλολογικὰ Ἀπομνημονεύματα τοῦ Παύλου Νιρβάνου. Εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς ἀπομνημονεύει τὰ κατὰ τὸν Νικόλαον Ἐπισκοπόπουλον (τὸν κατοπινὸν Nicolas Segur), συντάκτην τότε τοῦ «**Ἀστεως**» καὶ στενότερον φίλον του. Ἡ ταχυγραφία αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἦτο κάτι μοναδικόν. Ὁ κ. Νιρβάνος δηγεῖται ὅτι κάποτε, ἐμπρὸς του, εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ «**Ἀστεως**», εἰς διάστημα τριῶν τετάρτων τῆς ὥρας, «—ρεκὸν παγκόσμιον, ὑποθέτω, — ἔγραψε χρονογράφημα, ἐπιφυλλίδα καὶ θεατρικὴ κριτικὴ!» Καὶ ὅμως, καθέν' ἀπὸ τὰ κομμάτια αὐτὰ ἦτον ὅτι ἐχρειάζετο διὰ τὴν ἐφημερίδα, καὶ ἴσως κάτι παραπάνω...

— Ἀπὸ τὴν «**Φιλοτέλειαν**», μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του περιοδικὸν ποῦ τιμῇ ἀληθινὰ τὴν Ἑλλάδα, μανθάνομεν ὅτι ἀπεφασίσθη ἡ ἔκδοσις γραμματοσήμων τῶν 50, 75 καὶ 100 δραχμῶν. Εἰς τὸ ἴδιον τεῦχος: «**Ἡ ἀθλητισμὸς καὶ τὰ γραμματόσημα**» ὑπὸ Α. Πανουργιά «**Τὸ ἑλληνικὸν γραμματόσημον εἰς τὸ Ἐξωτερικόν**» ὑπὸ Δ. Κιτροπέφ συνέχεια τῆς ἱστορίας τῶν ἑλληνικῶν Γραμματοσήμων (γαλλιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ) ὑπὸ Γεωργίου Μπρουνέλ «**Τὰ Ἑλλ. Γραμματόσημα τῆς Σμύρνης**» (γαλλιστὶ) ὑπὸ Α. Ζερβοπούλου. Καὶ ἄλλα πολλά, ἐπίσης ἐνδιαφέροντα, καὶ ὄχι μόνον τοὺς γραμματοσυλλέκτας.

— Εἰς τὸ 4ον τεῦχος τῶν «**Παρασηνίων**» συνεργασία τῶν κ. κ. Γ. Βαλκιδόφρου, Γ. Βούγα, Γ. Καρᾶ, Μ. Μαλακάση, Ν. Πετιμεξᾶ, Ν. Παρσενῶ, Μ. Πετρίδη, Α. Στρατηγοπούλου, Π. Ταυχοπούλου καὶ Ρώμου Φυλλύρα. Σκίτσον τοῦ κ. Μ. Ροῦθ καὶ φωτογραφία τοῦ κ. Κουνελάκη.

— Εἰς τὴν «**Θάσιν**» τῆς Ζακύνθου, «**Συγκρομημένη Μελέτη ἐπὶ τῆς ἐπιμελείας τῶν εἰκόνων τοῦ Μουσειοῦ Ζακύνθου**» ὑπὸ τοῦ ζωγράφου κ. Δ. Σ. Πελεκάση.

— «**Νέα Ἀνατολή**», μηνιαία φιλολογικὴ καὶ λογοτεχνικὴ ἐπιθεώρησις, διευθυντὴς Βασίλειος Α. Λαμπρολάσιος, ἔτος Α', ἀριθ. 1. 1 Ἰανουαρίου. Ἐν Πειραιεῖ, ὁδὸς Βούλγαρη 118.

— Εἰς τὴν «**Ἰόνιον Ἀνθολογίαν**» τῆς κυρίας Μινώτου (τεῦχος Δεκεμβρίου—Ἰανουαρίου): «**Τῷ νηο τοῦ Ξενιτεμένου**» διήγημα ὑπὸ Χ. Χρηστοβασιλῆ. «**Τῇ θάψαμα**» ποίημα ὑπὸ Εἰρήνης Δεντρινῶ. «**Στὴν ξόπορτα**» διήγημα ὑπὸ Μαρίας Μινώτου. «**Ἡ τέχνη τῆς Γράτσια Ντελέντα**» ὑπὸ Ἰωσήφ Fanciuili, μετάφρασις Σπύρου Μινώτου κτλ. Εἰς τὸ ἴδιον τεῦχος δύο χαριτωμένα τετράστιχα τοῦ κ. Σίμου Μενάρδου, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναδημοσιεύομεν τὸ δεύτερον:

ΚΑΜΠΑΝΑ

Φτωχὸ 'ναι τὸ καμπαναριό, φτωχὸ τὸ παρεκ-
[κλήσι

Τὴν καμπανοῦλα του χτυποῦν μ' ἐφτάκομπο
[ναννάφι

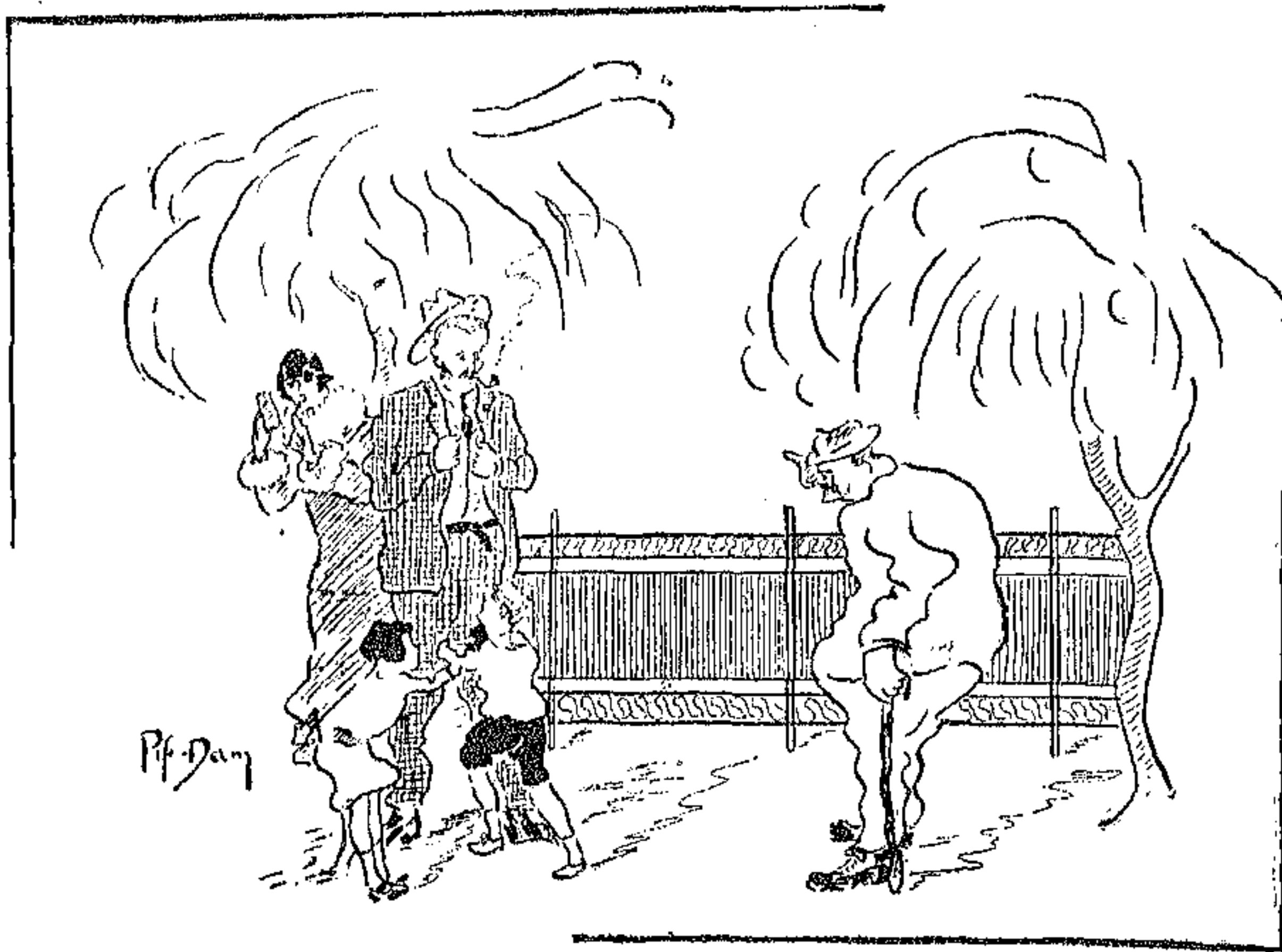
Καλὴ τῆς ὥρᾳ! ἓνα χωριὸ καὶ τούτῃ ἔχει ἀ-
γαπήσει:

Βρέφῃ βυφτιζέει, εὐλογεῖ νιὲς καὶ γέρονας ἀνα-
[παύει.

— Εἰς τὴν «**Ἀλήθειαν**» τῆς Ζακύνθου «**Ἡ σύγχρονος κοινωνία**», μελέτη ὑπὸ Ν. Σ. Βερνίκου.
Μ. Δ. Σ.

κ. Α. Γ. Β. Ἐνταῦθα, Ὁρθῶς ἐμαντεύσατε. Ὁ τέως διορθωτὴς μας ἔκαμε λάθος εἰς τὴν ἀριθμητικὴν τῶν δοκιμῶν καὶ τὸ ποίημα («**Ἡ στοιχομένη ὁμορφιά**») ἐσελιδώθη ἀνακατευσμένη. Ἡ ἀρχὴ του δηλαδὴ εἶναι ἀπὸ τὴν 12ην στροφὴν μέχρι τῆς 22ας. Κατόπιν ἐρχεται ἡ 1η στροφὴ μέχρι τῆς 11ης, καὶ συνεχίζεται ἀπὸ τὴν 23ην μέχρι τῆς τέλους. Ἐπίσης εἰς τὸ ἀναδημοσιευθὲν ποίημα τοῦ κ. Μαρῖνου Σιγοῦρου «**Τρόπος ζωῆς**», εἰς τὴν 1ην στροφὴν, ἀντὶ «**γλυκοθυμία**» θέλει «**γλυκοθύμητα**». Εἰς δὲ τὴν 3ην στροφὴν, ἀντὶ «**γιατί ὁ τρελὸς**» θέλει «**εἰμαι ὁ τρελός**».— **Ὀμάδα ὑπαλλήλων τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης.** Ἐνταῦθα Ἐλάβαμεν ἤδη τ' ἀναγκαιὰ μέτρα διὰ νὰ λείψουν ὅλα αὐτὰ καὶ ἐλπίζομεν νὰ μὴν ἔχετε πλέον κινδύνον. Σὰς εὐχαριστοῦμεν θερμῶς διὰ τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μὲ τὰ ὅποια περιβάλλετε τὴν «**Νέαν Ἐστία**», «**τὸ μόνον περιοδικὸν τὸ ὅποιον διαβάζετε μετ' εὐχαριστήσεως καὶ τὸ ὅποιον πληροῖ τὸ κενόν...**». Ἀκόμη δὲ τὸ ὅτι μεγαλοποιεῖτε κάπως ἑλλείψεις ἐξωτερικὰς, ἀσημάντους ἴσως δι' ἄλλους, μᾶς κολακεῖ πάρα πολὺ, διότι εἶχει ὅτι πραγματικῶς ἐκτιμᾷτε τόσο τὴν «**Νέαν Ἐστία**» ὡστε νὰ μὴ τῆς συγχωρεῖτε τὸ παραμικρόν. Καὶ θεωροῦμεν χρέος μας νὰ ἰκανοποιησῶμεν μὲ κάθε δυνατὴν τὰς ἀξιώσεις σας, κατὰ τὸ δυνατόν τοῦλάχιστον, διότι δὲν φαντάζεσθε πόσον εἶναι δύσκολον αὐτὸν τὸν καιρὸν, τὸν αἰῶνα τοῦ Ἑργάτου!..— δ. **Ἐλένη Γ. Μπ.** Μὰ ναί, εἰσθε σεῖς. Τὸ **Μπ.** τοῦ ἐπωνύμου σας ὁ τυπογράφος τὸ ἐδιάβασε **Δεσ.**— κ. Α. Π. Ἐῦδελον. Ὁχι, δικαίωμα κρίσεως δὲν ὑπάρχει. Κάποια ἀπ' αὐτὰ θά δημοσιευθῇ κάποτε εἰς τὴν «**Πρωτοπορείαν**». Εὐχαριστοῦμεν καὶ διὰ τὸν νέον συνδρομητὴν.— κ. Π. Γ. Φ. Ἰωάννινα. Πρὸ τριῶν μηνῶν; Ἀδύνατον νὰ θυμηθῶμεν. Ἴσως δὲν ἐλίφθη.— κ. Μάγδην Ρ. Ἐνταῦθα. Θά τὸ διαβάσωμεν εὐχαρίστως.— κ. Θαν. Λαμπ. Πειραιῶ. Θά εἴχαμε ὅλην τὴν διάθεσιν νὰ σὰς εὐχαριστήσωμεν, ἀλλὰ τὸ σταλεῖ δὲν μᾶς ἐφάνη κατὰλλήλον. Τὸ ἄλλο θά δημοσιευθῇ εἰς πρώτην εὐκαιρίαν.— **Φοῦρον Ἀπόλλωνα.** Βεβαιωθείτε ὅτι εἴμεθα ἀπηλλαγμένοι πάσης προκαταλήψεως, ἀλλ' οὔτε αὐτὰ δὲν μᾶς ἐφάνησαν δημοσιεύσιμα. Ἐννοεῖται ὅτι ἔργα δικὰ σας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὰ βάλωμεν εἰς τὴν «**Πρωτοπορείαν**». Ἐχομεν δηλαδὴ περισσεότερας ἀξιώσεις ἀπὸ σὰς παρ' ἀπὸ ἓνα νέον ἀρχαρίον. Λέγετε ὅτι μερικοὶ «**γνωστοί**» δημοσιεύουν κάποτε καὶ «**ἀρθροῦδες**». Ἴσως. Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνωμεν «**γνωστοί**», θά πῆ ὅτι ἐδημοσίευσαν καὶ καλὰ πράγματα.— κ. Α. Α. Μεσολόγγι. Πολὺ ὁμορφα. Θέλετε νὰ δημοσιεύσῃτε μὲ τὰρχικὰ σας;— κ. Α. Καλ. Κέρκυραν. Ὁρατὸς ὡς εἰκόνα ὁ «**Νεκροθάφτης**» σας, ἀλλ' ἀκατάλληλος διὰ τὴν «**Νέαν Ἐστία**». Ἡ σάτυρα τῆς ἀρχῆς προπάντων θά ἐθεωρεῖτο ἀσεβής.— κ. Γεώργιον Α. Κάϊρον. Εὐχαριστοῦμεν γιὰ τὰ καλὰ λόγια. Τὰ σταλέντα δὲν μᾶς ἐφάνησαν δημοσιεύσιμα. Τὸ δυσκολότερο λογοτεχνικὸν εἶδος εἶναι ἴσως τὸ Πεζὸν Τραγῶδι.— κ. Μ. Γ. Π. Μέγαρο. Ἐλάβομεν, εὐχαριστοῦμεν, θά συμφο-

‘Ο ‘Εποικιώτης : — Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ Πλατεία τῶν ‘Αγάμων, γιὰ τοὺς ἀνύπαντρος . . . Δὲν ἔχετε τίποτα καὶ γιὰ τοὺς παντρεμένους ;
 ‘Ο Οἰκογενειάρχης : — Πῶς ὄχι ; Τὸν Κήπο τοῦ Κλαυθμῶνος !

φωθῶμεν.—κ. Κ. Σ. Μ. Αἴγιον. ‘Ο κ. Σ. σᾶς εὐχαριστεῖ διὰ τὸ κολακευτικὸ σας γράμμα. ‘Αλλὰ δυστυχῶς δὲν ἔχει τώρα γὰ σᾶς στείλῃ φωτογραφίαν του.—κ. Ε. Σ. Πύλον. Κοινὰ καὶ μέτρια. ‘Απὸ σᾶς περιμέγομεν κατὶ πρωτοτυπότερον.—κ. Φ. Κ. ‘Ενταῦθα. Τὸ ἐλάβομεν. ‘Αλλὰ ποιὸς θὰ τὸ διαβάσῃ, εἶσι ξέθωρο πού εἶναι ; ‘Οποιοδῆποτε θὰ προσπαθῆσωμεν.—κ. Κ. Π. ‘Ενταῦθα. Σᾶς εὐχαριστοῦμεν διὰ τὸ ἐνδιαφέρον. ‘Ανεξαρτήτως τῶρα τοῦ ἀποκλεισμοῦ τοῦ κ. Σ. (καὶ εἶπαμεν εἰς τὸ προηγούμενον διὰ ποίους λόγους δὲν ἐξελέγη καὶ δὲν θὰ ἐκλεχθῇ ποτέ,) πρέπει νὰ ἔχετε ὅτ’ ὄφει σας ὅτι ἡ «‘Ακαδημία ‘Αθηνῶν» δὲν εἶναι λογοτεχνικὴ ‘Ακαδημία, ἀλλὰ ἓνα ‘Ινστιτούτον, εἰς τὸ ὁποῖον περιλαμβάνεται ἀπλῶς καὶ ἡ Λογοτεχνία (εἰς τὴν Τάξιν τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν). ‘Ὅστε μεταξύ 60 ‘Ακαδημαϊκῶν παντὸς κλάδου,—καὶ τόσους θὰ ἔχῃ τὸ Σάμα ἅμα συμπληρωθῇ,—οἱ Λογοτέχναι δὲν εἴμπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ πέντε ἢ ὀκτὼ τὸ πολὺ. Κάποτε εἶπαν ὅτι θ’ αὐξήσουν τὰς ἔδρας τῆς Τάξεως τῶν Γραμμάτων, ἀλλὰ, δὲν γνωρίζομεν τί ἀπέγινε. ‘Ὅσον διὰ τὴν ἰδρυσιν χωριστῆς Τάξεως, ἢ χωριστῆς Λογοτεχνικῆς ‘Ακαδημίας, τὸ νομίζομεν πρόωρον. Δὲν ὑπάρχουν εἰς τὴν ‘Ελλάδα τόσο διαπρεπεῖς Λογοτέχναι ὅσοι θὰ ἐχρειάζοντο.—κ. Γ. Θ. Εὐδῆλον. Πολὺ μεγάλο τὸ ποίημά σας, καὶ δυσανάγνωστο. Θὰ περιμένετε.—κ. Χ’ Δ.

‘Ενταῦθα. Τὸ ἐλάβομεν καὶ θὰ τὸ διαβάσωμεν.—κ. ‘Αρ. Γκ. ‘Ενταῦθα. ‘Ὀλωσδιόλου ἄσχετον μὲ τὸν ἀγαπητὸν καὶ πολύτιμον συνεργάτην μᾶς κ. Κλ. Παράσχον. ‘Ο κ. Γοργίας ἔγραψε τὸ άρθρον ἐκεῖνο ἐξ ἀφορμῆς δημοσιεύματος εἰς ἄλλο περιοδικόν.

Η "ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ,"

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΛΛΑΡΟΣ ΚΑΙ ΣΙΑ
 ΕΚΔΟΤΑΙ—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 44

ΑΠΑΝΤΑ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΥΠΩΝΟΝΤΑΙ ΔΥΟ ΒΙΒΛΙΑ:
 ‘Η μεγάλη θεατρικὴ ἐπιτυχία, ἢ
 τρίπρακτῃ φιλοσοφικῇ φάρσῃ

“ΔΕΝ ΕΙΜ’ ΕΓΩ!

ἢ Η ΛΟΓΙΚΗ,,

Καὶ τὸ πολύκροτον ἀθηναϊκὸν
 ρεαλιστικὸν μυθιστόρημα

“Ο ΚΑΤΗΦΟΡΟΣ,,